

Opinnäytetyö (YAMK)

Turun Ammattikorkeakoulu

Kulttuuriala, Kulttuurihyvinvointi

2021

Riia Niemelä ja Heidi Palmu

TANSSIN POLUILLA

– Dialogisuuden ja digitalisaation kautta kohti
saavutettavampaa kansantanssia

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Kulttuurihyvinvointi

2021 | 78 sivua

Riia Niemelä ja Heidi Palmu

Tanssin poluilla

- Dialogisuuden ja digitalisaation kautta kohti saavutettavampaa kansantanssia

Kehittämishankkeessamme, ”Tanssin poluilla – dialogisuuden ja digitalisaation kautta kohti saavutettavampaa kansantanssia”, tutkimme miten kansantanssi sosiaalisena tanssina voisi olla saavutettavaa ja esteetöntä erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Tavoitteenamme oli kehittää kansantanssin opetukseen sopivia menetelmiä, toimintatapoja ja sisältöjä kyselyn, tanssityöpajojen ja webinaarin avulla. Arvioimme valittuja menetelmiä ja toimintatapoja itsereflektion, tanssityöpajojen osallistujien kuulemisen, sekä keskinäisen dialogin kautta. Tässä raportissa kuvaamme ja refleктоimme kehittämishankkeen prosessia erityisesti dialogisuuden ja digitalisaation tuomien näkökulmien kautta.

Opinnäytetyömme on pedagoginen. Hyödynnämme teoriaa sosiaalipedagogiikasta, taidekasvatuksesta ja positiivisesta pedagogiikasta. Työmme ytimessä on kansantanssi, johon viitekehiksemme kytkeytyy. Kehittämishankkeemme tutkimusmenetelmäksi valikoitui toimintatutkimus ja tärkeimmäksi työtavaksi kehittämishankkeen tekijöiden välinen ja työpajojen osallistujien kanssa käyty dialogi.

Kansantanssi on lähtökohtaisesti tarkoitettu kaikille, mutta sen sosiaalisia, elämyksellisiä tai hyvinvointia tuovia mahdollisuuksia ei ole kokemuksiemme mukaan juurikaan huomioitu ja hyödynnetty Suomessa. Tavoitteenamme on herätellä kansantanssikentällä toimivien tanssinopettajien ja ohjaajien kiinnostusta viedä kansantanssia monenlaisille ryhmille, uusiin toimintaympäristöihin / käyttötarkoituksiin ja huomioida erityisen tuen tarpeet ja osallistujien moninaisuus harrastustoiminnassa. Toivomme, että erityistä tukea tarvitseville aukeaisi entistä useammin mahdollisuus päästä mukaan jo olemassa olevaan harrastustoimintaan.

Asiasanat:

kansantanssi, dialogisuus, digitalisaatio, sosiaalipedagogiikka, taidepedagogiikka, positiivinen pedagogiikka, saavutettavuus, esteettömyys

Master's Thesis

Turku University of Applied Sciences

Master of Creative Well-being

2021 | 78

Riia Niemelä ja Heidi Palmu

On the pathways of dancing

- Towards more accessible folk dance through dialogue and digitalization

In our development project “On the pathways of dancing - towards more accessible folk dance through dialogue and digitalization” we studied how folk dance as a social dance could be more accessible to people with special needs. The purpose of our study was to develop teaching methods, ways of working and content for folk dance with the help of a survey, dance workshops and a webinar. We evaluated the chosen methodology by self reflection, by hearing the participants in our dance workshops, and by mutual dialogue. In this report we describe and reflect on the process of our development project by focusing on dialogues and digitalization.

Our thesis is strongly pedagogical and we utilise theories from social pedagogy, art education and positive pedagogy. Folk dance, that links to our frame of reference, is at the core of our thesis. We chose action research as the method of research, and dialogue, both between us and with workshop participants, as the main way of working in our development project.

Fundamentally folk dance is for everyone. However, social, experiential and wellbeing creating possibilities of folk dance have not yet been widely brought to attention or used. We hope that our development project awakens and increases the interest and knowledge in teachers' and instructors' working in the folk dance scene to bring folk dance to more diverse groups, to new or different environments and to consider the needs for special support and the diversity of the participants in leisure activities. Our hope is to open up more opportunities for people with special needs to join already existing folk dance clubs.

Keywords:

folk dance, dialogue, digitalization, social pedagogy, art pedagogy, positive pedagogy, accessibility

Sisältö

1 Johdanto	7
2 Työn lähtökohdat	12
2.1 Tavoitteet	12
2.2 Kohderyhmä ja toimintaympäristö	14
2.3 Kulttuurihyvinvointi	15
2.4 Saavutettavuus ja asenne-esteettömyys kansantanssin kentällä	15
2.5 Digitalisaatio	16
3 Pedagoginen viitekehys	18
3.1 Sosiaalipedagogiikka – ihminen kasvaa osana yhteisöä	19
3.1.1 Sosiaalipedagogiikka tieteenalana	20
3.1.2 Yksilö – yhteisö – yhteiskunta	20
3.1.3 Sosiaalipedagogisen työn siemenet	21
3.1.4 Sosiokulttuurinen innostaminen	22
3.2 Positiivinen pedagogiikka – mihin fokusoit, se kasvaa!	23
3.3 Taidepedagogiikka – tanssikasvatuksen metsä	24
3.3.1 Tanssikasvatus – luonnollista, yksinkertaista ja aitoa	25
3.3.2 Tanssi – osa inhimillistä elämää	26
3.3.3 Kansantanssi – loputon luovuuden lähde	27
4 Tutkimusmenetelmät	30
4.1 Toimintatutkimus	30
4.2 Dialogisuus	33
4.2.1 Kehollinen vuorovaikutus osana dialogisuutta	34
4.3 Työnjako	35
5 Toimintatutkimuksen prosessin kuvaus	37
5.1 Webropol-kysely ja vastausten koontia	38
5.1.1 Ennakkotietolomakkeella tietoa erityisen tuen tarpeesta	40
5.1.2 Työparityöskentely, avustajat ja verkostoituminen	41
5.1.3 Avoin asenne on kaiken ydin	41

5.1.4 Kansantanssista hyvinvointia	42
5.2 Tanssin poluilla -työpajat	43
5.2.1 Riian pilottiryhmien kuvailu	43
5.2.2 Heidn pilottiryhmän kuvailu	44
5.2.3 Näin syntyivät Tanssin poluilla -työpajat	46
5.2.4 Tuntisuunnitelmat digitaaliseen muotoon – haasteita ja voitonhetkiä	47
5.2.5 Refleктоiva ja dialoginen päiväkirjaus työpajojen arvioinnin menetelmänä	50
5.2.6 Osallistujilta saatu palaute	50
5.2.7 Mietteitä työpajojen jälkeen	53
5.2.8 Työpajojen arviointia - Esteiden ylitse ja aitojen alitse	60
5.3 Tanssin poluille - Webinaari	63
6 Johtopäätökset – dialogisuuden ja digitalisaation kautta kohti saavutettavampaa kansantanssia	65
7 Lopuksi	74
Lähteet	79

Liitteet

- Liite 1. Kysely kansantanssin saavutettavuudesta
- Liite 2. Kansantanssityöpajan osallistujan kysely
- Liite 3. Tanssin poluilla - osallistujapalaute
- Liite 4. Tanssin poluilla – työpajojen avustajien / ryhmän ohjaajien palautelomake
- Liite 5. Tanssin poluilla päiväkirja
- Liite 6. Riian työpajojen mainos
- Liite 7. Ohjeistus tanssin avustamisesta
- Liite 8. På Dansens stigar – virtuella Dansverkstäder kring tillgänglig dans
- Liite 9. Tanssin poluilla -ohjeistus prezissä, aloitussivu

Liite 10. Tuntinäkö esimerkki

Liite 11. Webinaarin mainos ja ohjelma

Kuvat

Kuva 1. Pedagoginen viitekehys visualisoituna.....	18
Kuva 2. Toimintatutkimuksen eteneminen sykleinä.	31
Kuva 3. Tämän toimintatutkimuksen keskeiset metodit: kysely, työpajat ja webinaari.	37
Kuva 4. Sanapilvi. Työpajojen palautteiden antia sanapilven muodossa.	53
Kuva 5. Pedagoginen kukka – sosiaalipedagogisen työtteen ominaispiirteet. (Nivala ja Ryyänen 2019, 230.).....	66

1 Johdanto

”Kuka tanssin poluilla tallustaa? Metsä on meille jokaiselle avoin paikka, se tuo turvaa, lämpöä, rauhaa, aistielämyksiä...siellä saan olla oma itseni, juuri se kuka olen. Yhteydessä metsään, polkuun ja liikkeeseen, juuri sellaisena kuin olen.

Saat olla, aistia ja liikkua juuri omana itsenäsi. Ei ole oikeaa ja väärää tapaa liikkua metsässä, tanssin poluilla.

Jollekin on parempi pysyä tuetulla ja turvallisella polulla, joku toinen on syvällä metsässä, oksien ja kantojen seassa, joku toinen niiden välissä. Kaikille löytyy paikka metsästä ja polulta.

Kokemus ei koskaan ole samanlainen, aina on jotakin tuttua ja turvallista, mutta myös uutta ja arvaamatonta. Vaatii vain rohkeutta ottaa ensi askel...” (Niemelä ja Palmu 2021.)

Taiteen tekeminen on ollut olemassa inhimillisen kulttuurin syntyhetkistä alkaen; ihminen on tehnyt maalauksia ja veistoksia, laulanut, tanssinut, kertonut ja näytellyt tarinoita koko olemassaolonsa ajan. Kaikissa kulttuureissa harrastetaan joitain taiteeksi kutsuttuja asioita. Taiteen alkuperän voidaan ajatella olevan tavassa olla ihminen. (Pulliainen 1998, 105–106.) Voidaan siis ajatella, että taide ja kulttuuri ovat inhimillinen osa ihmistä, ja ilman kosketusta kulttuuriin tai taiteeseen, merkittävä osa ihmisyyttä ei pääse kukoistamaan. Paitsi, että taide on inhimillinen osa ihmistä, Maailman terveysjärjestö WHO:n raportin mukaan taiteella voidaan myös vaikuttaa niin henkiseen kuin fyysiseen terveyteen (Fancourt & Finn 2019, 7). Mielestämme taiteen tulisi olla saavutettavaa kaikille sen inhimillisen luonteen ja hyvinvointivaikutusten vuoksi.

Taide osana kulttuuria on syntynyt ihmisten luontaisesta tarpeesta ilmaista itseään, pyrkimyksestä jäsenellä todellisuutta ja tuottaa esteettisiä elämyksiä. Taide on yhteisöllistä toimintaa; sen kautta voidaan viestiä toisille. Asiat, joita nykyään kutsumme taiteeksi ovat olleet olemassa jo Antiikin yhteiskunnissa ja näytelleet niissä merkittävä osaa. Niitä ei kuitenkaan määritelty omaksi alueeksi, vaan ne nivoutuivat osaksi yleistä inhimillistä toimeliaisuutta. (Pulliainen 1998, 105–106, 34.) Nykyaikana taiteet osana ihmisten elämää ovat paljolti eriytyneet omiksi harrastusmuodoikseen ja jääneet monelta osin pois ihmisten arjesta.

Samalla, kun tämä eriytyminen on tapahtunut, entistä harvemmallalla on mahdollisuus päästä osaksi kulttuurisia kokemuksia muutoin kuin ehkä katsojan tai sivustaseuraajan roolista. Tämä on näkynyt myös kansantanssin kehityksessä. Samalla, kun kansantanssi on pyrkinyt saamaan jalansijaa vakavasti otettavana taidemuotona, sen sosiaalinen luonne ja rooli tanssina, jota kansa tanssii, on jäänyt vähemmän tärkeäksi.

Pedagogisen näkemyksemme mukaan kansantanssitoiminnassa on aina otettava huomioon yksilö osana ryhmää ja ryhmän vaikutus yksilöön. Ryhmäprosessin ja -toiminnan ymmärtäminen on kansantanssiopettajalle ja -ohjaajalle tärkeää, mutta samalla tulisi ymmärtää, miten yksilöllisyys ja moninaisuus voivat toteutua ryhmätoiminnassa. Kokemuksemme mukaan kansantanssin sosiaalista luonnetta pidetään tärkeänä ja se tulkitaan usein harrastuksena kaikille sopivaksi, silti harrastukseen on vaikea ulkopuolisen päästä mukaan. Toivottavasti voimme kehittämishankkeemme tuloksien ja päätelmien perusteella vastata jotenkin kysymykseen, miten yhä useampi kokisi itsensä tervetulleeksi kansantanssiharrastukseen ja miten tanssiminen mahdollistuisi kaikille halukkaille.

Tanssi liittyy olennaisella tavalla ihmisen inhimilliseen tapaan liikkua. Tanssiksi tulkittavaa liikkumista tunnetaan kaikkialla. Tanssi on aktiivinen ja vaikuttava osa kulttuuria ja yhteiskuntaa. (Hoppu 2003, 19.) Tulkitsemme, että kansantanssin estetiikka on alkujaan perustunut kunkin ihmisen luontaiseen tapaan liikkua. Kun siitä on tullut harrastusmuoto, estetiikkaan on tuotu vaikutteita, milloin naisvoimistelusta, nykytanssista tai muiden kulttuurien tansseista. Tämä ei sinänsä ole väärin vaan osa luonnollista kehitystä. Kansantanssi on kautta aikain muokkautunut kunkin ajan tuomista vaikutteista. Saavutettavuuden kannalta on kuitenkin tärkeää huomata, milloin liikekieleen ja kehoon kohdistetut ihanteet alkavat rajata ihmisiä pois. Kansantanssin perustumisen luontaiseen liikkeeseen tulisi mielestämme tarkoittaa sitä, että kuka vain pystyy harrastamaan kansantanssia, jos sille annetaan mahdollisuus.

Kehittämishankkeessa etsimme konkreettisia keinoja tuoda kansantanssi takaisin juurilleen. Kansantanssin tulisi kuulua kaikille ja tulla vahvemmin osaksi

ihmisten elämää, arkea ja juhlaa. Vuosien ohjaaja- ja tanssinopettajakokemuksella olemme huomanneet, että erityistä tukea tarvitsevien omia ryhmiä tai ryhmiä, joissa olisi erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä mukana, on kansantanssikentällä hyvin vähän. Koemme molemmat, että kansantanssin sosiaalisia, elämyksellisiä ja muita hyvinvointivaikutuksia ja -mahdollisuuksia on hyödynnetty vähän, jos ollenkaan, kansantanssiopetuksessa. Yksi tapa edistää saavutettavuutta on kehittää alalla toimivien tanssinopettajien ja harrastajaohjaajien osaamista. Kartoitimme alalla toimivien tanssinopettajien ja ohjaajien käsityksiä, ideoita ja kehittämistarpeita liittyen kansantanssin saavutettavuuteen. Tutkimme toteuttamissamme työpajoissa, millaisin menetelmin ja toimintatavoin opettaja tai ohjaaja voi mahdollistaa kansantanssiin osallistumisen erityistä tukea tarvitseville henkilöille ja työstimme kokonaisuutta dialogisuuden avulla. Dialogisuudella tarkoitamme tässä työssä erityisesti kehittämishankkeen tekijöiden keskinäistä vuorovaikutusta ja tapaa olla vuorovaikutuksessa työpajojen osallistujien kanssa.

Kehittämishankkeemme lopuksi kohtasimme kansantanssitoimijoita viestinnällisen webinaarin muodossa. Toivomme, että kehittämishankkeemme herätti kansantanssiopettajien ja -ohjaajien mielenkiintoa viedä kansantanssia monenlaisille ryhmille, uusiin toimintaympäristöihin ja huomioida erityisen tuen tarpeet ja moninaisuus harrastustoiminnassa. Koronapandemiasta johtuen työpajat, tekijöiden keskinäinen vuorovaikutus, webinaari ja erilaiset kehittämishankkeeseen liittyvät kyselyt toteutettiin pääasiassa digitaalisesti.

Kehittämishankkeemme haastoi meitä pohtimaan, mitä kansantanssi pohjimmiltaan on ja miten sitä voisi lähestyä erilaisin tavoin. Voiko tunne kansantanssista tulla jostain muustakin kuin standardisoiduista kuvioista, otteista tai askelikoista? Voiko kansantanssia lähestyä moniaistisen ja -taiteellisen elämyksen tai kokemuksen kautta? Voiko kansantanssi olla kokonaisvaltainen elämys, jota voi lähestyä kunkin ihmisen luontaisen liikkeen, uuden luomisen, toisten kohtaamisen ja yhdessä olon, tunteiden, eri taiteenlajien, kansanperinteen tai tarinoiden kautta, sen sijaan, että korostettaisiin vain

äärimmilleen hiottua tanssitekniikkaa, laajan liikerepertuaarin hallintaa tai viimeisteltyjä tanssiteoksia höystettynä valo- ja äänitekniikalla?

Ajattelemme, että kansantanssi voi olla pieniä arjen lomaan tuotuja elämyksiä. Kansantanssi voi olla kunkin henkilökohtainen tunne, kokemus tai tulkinta, joka ei aina vaadi erityisiä taitoja tai kehon fyysisiä ominaisuuksia. Tanssinopettajina koemme tärkeäksi, että voimme tarjota mahdollisuuden tanssia kaikille, joita kansantanssi kiinnostaa riippumatta kunkin kehollisista, oppimiseen tai vaikkapa kommunikointiin liittyvistä ominaisuuksista. Samalla, kun kansantanssi tulee lähemmäs ihmisiä ja siitä tulee yhä useammalle saavutettavaa ja esteetöntä, se voi myös taiteena kehittyä uusiin esteettisiin ja eettisiin ulottuvuuksiin.

Kansantanssi on omana taiteenalanaan kehittynyt viime vuosina paljon ammattiopettajien ja taitavien ohjaajien myötä. Opetuksen pääpaino ja tavoitteet vaihtelevat paljon riippuen ryhmästä, mutta havaintojemme mukaan yhteistä monille ryhmille on kuitenkin sosiaalisuus ja ryhmässä toimiminen. Lähes kaikkien kansantanssiryhmien toiminta on jollakin tasolla tavoitteellista ja kansantanssia pyritään koko ajan kehittämään kohti avoimempaa toimintaympäristöä. Kansantanssitoiminta on Suomessa järjestö- ja seuratason toimintaa ja resurssit ovat usein melko niukat uusien metodien, koulutusten ja ideoiden toteuttamiselle. Toivomme, että kehittämishankkeemme toimii esimerkkinä järjestöjen ja seurojen toiminnalle ja kehitykselle ja tulevaisuudessa mahdollistaisi uusien yhteistyökumppaneiden verkostoitumista jo olemassa olevien toimijoiden kanssa. Tällainen yhteistyö avaisi uusia ovia sekä kansantanssin kentälle että muille alan toimijoille.

Tässä raportissa reflektimme kehittämishankkeemme prosessia ja tuomme esille konkreettisia keinoja, näkökulmia ja ajatuksia siitä, miten erityisesti dialogisuuden ja digitalisaation kautta voidaan edistää kansantanssin saavutettavuutta. Raportti etenee työn lähtökohdista teoreettiseen viitekehykseen. Tämän jälkeen avaamme käyttämiämme tutkimusmenetelmiä ja kuvaamme prosessin kulkua kyselystä työpajoihin ja webinaariin. Johtopäätöksissä arvioimme tavoitteiden toteutumista, ja tuomme esille keskeisimmät havainnot ja johtopäätökset. Lopussa nostamme vielä esille

kehittämishankkeesta syntyneitä yleisempiä pohdintoja ja tulevaisuuden kehittämistarpeita.

2 Työn lähtökohdat

Kehittämishankkeemme taustalla ovat aiemmat tanssinopettajaopintomme ja kokemukset tanssinopettajina kansantanssin alalla, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon kulttuurihyvinvoinnin opinnot Turun ammattikorkeakoulussa, työtämme ohjaava pedagoginen viitekehys ja kokemuksemme tarpeesta kehittää saavutettavuutta kansantanssin alalla. Näiden pohjalta määrittelimme kehittämishankkeellemme tavoitteet, kohderyhmän ja toimintaympäristön. Tässä luvussa määritellään myös näkökulmamme ja rajauksemme suhteessa saavutettavuuteen ja miten digitalisaatio tuli yhdeksi kehittämishankkeemme lähtökohdaksi.

Päädyimme meitä molempia kiinnostavan ja ajankohtaisen aiheen pariin jo kulttuurihyvinvoinnin opintojen alkuvaiheessa, ja kehittämishankkeen toteutus työparityöskentelynä tuntui luontevalta päätökseltä. Työparityöskentelyn avulla pystyimme tavoittamaan kohderyhmämme laajemmin. Toimimme laajemmalla alueella, saimme mukaan suomen- ja ruotsinkielisiä osallistujia kyselyyn, työpajoihin ja webinaariin, osallistujien ikähaitari oli laajempi ja osallistujia oli enemmän kuin mitä yksin toteutettuna olisi ollut.

2.1 Tavoitteet

*Ihminen tarvitsee ihmistä ollakseen ihminen ihmiselle,
Ollakseen itse ihminen.
Lämpimin peitto on toisen iho,
toisen ilo on parasta ruokaa.
Emme ole tähtiä, taivaan lintuja,
olemme ihmisiä, osa pitkää haavaa.
Ihminen tarvitsee ihmistä.
Ihminen ilman ihmistä on vähemmän ihminen ihmisille.
Vähemmän kuin ihminen voi olla,
ihminen tarvitsee ihmistä. (Tommy Taberman 1987.)*

Kehittämishankkeemme tavoitteena oli tutkia miten kansantanssi sosiaalisena tanssina voisi olla saavutettavaa ja esteetöntä erityistä tukea tarvitseville

ihmisille. Jaoimme tavoitteet kehittämishankkeen aikana saavutettaviin tavoitteisiin ja tulevaisuuden tavoitteisiin. Kehittämisteeman tavoitteet tulevaisuuteen eivät täysin toteutuneet kehittämishankkeemme aikana, mutta ne jäävät elämään prosessin jälkeen ja jatkamme niiden kehittämistä ja saavuttamista kehittämishankkeen valmistuttua.

Kehittämishankkeen aikana saavutettavat tavoitteet olivat niitä, joiden toteuttamista ensi kädessä lähdimme työllämme kehittämään ja joihin pyrimme löytämään vastauksia sekä kyselyn, työpajojen, itsereflektion, dialogisuuden että teoreettisen tiedon kautta. Nämä tavoitteet toimivat pohjana teeman jatkokehittämiselle.

Kehittämishankkeen aikana saavutettavat tavoitteet olivat:

- Kartoittaa kansantanssitoimijoiden käsityksiä, kehittämistarpeita ja ideoita kansantanssin saavutettavuudesta.
- Suunnitella ja toteuttaa virtuaalisia tanssityöpajoja erityistä tukea tarvitseville henkilöille.
- Tutkia ja kehittää uusia menetelmiä, toimintatapoja ja sisältöjä erityistä tukea tarvitsevien kansantanssin opetukseen ja ohjaamiseen digitaalisuutta hyödyntäen.
- Suunnitella ja toteuttaa refleктоiva ja viestinnällinen ”Saavutettava kansantanssi -webinaari”, joka on suunnattu kansantanssin parissa toimiville ohjaajille, tanssinopettajille ja tanssinopettajaksi opiskeleville.
- Avata yhteistyömahdollisuuksia eri järjestöjen, seurojen ja tahojen välillä.

Kehittämisteeman tavoitteet tulevaisuuteen:

- Kansantanssin saavutettavuuden parantaminen
- Herättää ja lisätä kansantanssikentällä toimivien tanssinopettajien ja ohjaajien kiinnostusta ja tietotaitoa viedä kansantanssia monenlaisille ryhmille, uusiin ja/tai erilaisiin toimintaympäristöihin.

- Huomioida erityisen tuen tarpeet ja moninaisuus jo olemassa olevassa harrastustoiminnassa ja tarjota mahdollisuuksia erityistä tukea tarvitseville toimia osana ryhmää.
- Tarjota koulutusta kansantanssikentälle ja sen ulkopuolelle.

2.2 Kohderyhmä ja toimintaympäristö

Hankkeella on kaksi kohderyhmää. Hankkeesta hyötyvät kansantanssin parissa toimivat ohjaajat ja tanssinopettajat heille kohdistetun webinaarin ja kehittämishankkeessa syntyneen tiedon kautta, ja kansantanssista mahdollisesti kiinnostuneet erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, joille hankkeen kautta tarjottiin mahdollisuuksia tanssia.

Tässä kehittämishankkeessa tarkoitamme erityistä tukea tarvitsevilla ihmisillä heitä, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. (Finlex 2016.) Työmme kannalta ei ollut relevanttia kerätä tietoa työpajojen osallistujien diagnooseista. Tieto mahdollisesta tuen tarpeesta oli työpajojen toteuttamisen kannalta riittävää.

Jätimme tietoisesti työpajojen kohderyhmän rajauksen melko avoimeksi, sillä toivoimme, että saisimme mahdollisimman heterogeeniset pilottiryhmät. Ryhmiin osallistuvat henkilöt saivat osallistumisellaan toimia työpajojen ja toimintamallien kehittäjänä yhdessä muiden ryhmäläisten ja ohjaajan kanssa. Molempien työpajat toteutettiin täysin virtuaalisina Zoom-yhteyksin.

Riia Niemelän toteuttamat työpajat järjestettiin osana erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden päivätoimintaa, johon osallistui henkilöitä useasta eri yksiköstä, yhteensä noin 20 osallistujaa yhdessä avustajien ja ohjaajien kanssa. Heidi Palmun työpajat toteutettiin osallistujien kotoa käsin, niin että kukin oli itsekseen oman tietokoneen tai tabletin avulla mukana työpajassa. Muutamalla osallistujalla

oli parina kertana henkilökohtainen avustaja mukana. Yhdellä osallistujista äiti toimi avustajana.

2.3 Kulttuurihyvinvointi

Kulttuurihyvinvointi tarkoittaa yhteisöllisesti ja yksilöllisesti jaettua kokemusta siitä, että kulttuurin ja taiteen kautta voidaan lisätä hyvinvointia (Lilja-Viherlampi ja Rosenlöf 2019, 21–22). Työmme kytkeytyy kulttuurihyvinvointiin erityisesti kulttuuristen oikeuksien kautta. Kulttuuri on osa hyvää elämää ja jokainen ihminen on luova, itseään ilmaiseva ja kulttuurinen (emt., 20–21). Työllämme haluamme edistää erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden mahdollisuutta toteuttaa näitä kulttuurisia oikeuksiaan.

2.4 Saavutettavuus ja asenne-esteettömyys kansantanssin kentällä

Jo melko alkuvaiheessa työmme ytimeksi nousi ajatus ja huomio ihmisten moninaisuudesta ja moninaisuuden ilmeneminen kaikissa ihmisyyhteisöissä. Asenne-esteettömyyden lisääminen kansantanssialalla on mielestämme edellytyksenä avoimelle, saavutettavalle ja esteettömälle kansantanssille.

Saavutettavuus ja esteettömyys ovat laajoja ja monihaaraisia käsitteitä ja on tärkeä tiedostaa, mitä niillä tarkoitetaan. Esteettömyydessä on kyse ihmisten moninaisuuden huomioonottamisesta sekä suunnittelun että toteuttamisen tasolla. Esteettömyys käsitteenä on hyvin lähellä saavutettavuuden käsitettä, jolla viitataan siihen, että ympäristö, tieto, viestintä ja palvelut ovat kaikkien saatavilla. Sosiaalinen saavutettavuus takaa jokaiselle kokemuksen, että on tervetullut juuri omana itsenään. (Oksanen ja Sollasvaara 2019, 19–20.)

Kulttuuripalveluissa saavutettavuus toteutuu, kun yksilölliset tavat toimia on huomioitu. Hyvä saavutettavuus lisää mahdollisuuksia tehdä itse, osallistua ja saada elämyksiä. Tarjonnan hyvä saavutettavuus lisää yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia kulttuurin kentällä. Saavutettavuuden huomioiminen eri osa-alueilla kuten strategisessa työssä, suunnittelussa, viestinnässä,

hinnoittelussa, asenteissa ja tilojen esteettömyydessä, yhdessä muodostavat palvelun hyvän saavutettavuuden. (Kulttuuria kaikille 2021.)

Keskitymme tässä kehittämishankkeessa kansantanssin kehittämiseen asenne-esteettömyyden ja sosiaalisen saavutettavuuden näkökulmasta, koska olemme käytännön työssämme kokeneet juuri niiden kohdalla eniten haasteita ja kompastuskiviä. Ne ovat myös niitä, joihin voimme omassa työssämme tanssinopettajina eniten vaikuttaa.

Asenne-esteettömyydellä tarkoitetaan näkymättömien esteiden tunnistamista ja huomioimista, niin että esteettömyys tulee todeksi ihmisten ajatuksissa ja asennoitumisessa toisia kohtaan. Se voidaan nähdä yhdenvertaisuuden ja integraation tietoisena toteuttamisena. Yhdenvertaisuuden tavoitteena on tarjota kaikille samat palvelut ja mahdollisuus osallistua niin että yksilön lähtökohdat ja tukitarpeet ovat huomioitu toiminnassa. Sosiaalisella integraatiolla tarkoitetaan osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen tunteen takaamista kaikille. (Oksanen ja Sollasvaara 2019, 20.)

2.5 Digitalisaatio

Digitalisaatiolla tarkoitetaan sitä, että arkielämän järjestämisessä hyödynnetään yhä enemmän tietotekniikkaa. Muutos koskee kaikkea yhteiskunnan toimintaa. Tavoitteena ei ole, että kaikki tehdään jatkossa tietokoneilla. Kyse on enemmän ajattelutavan muutoksesta. Monia ennen digitalisaation aikaa syntyneistä palveluista tai työtehtävistä katoaa tai korvautuu aivan uudella tavalla vaihtoehdoilla. (Digitaalinen Helsinki 2021.)

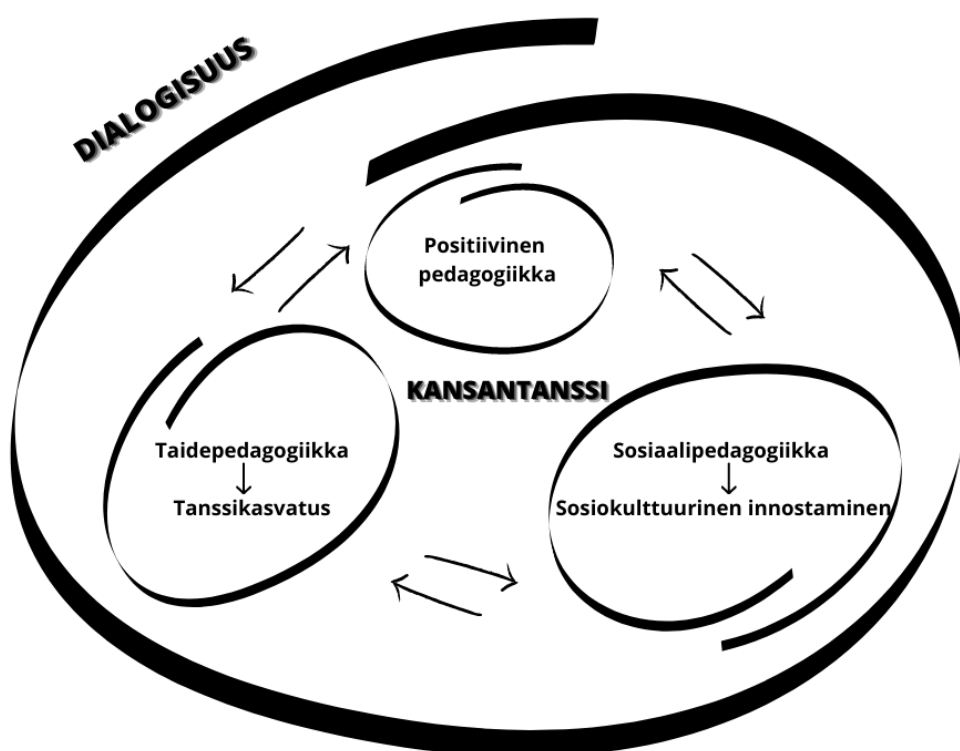
Keväällä 2020 alkanut koronapandemia pakotti monet alat yhtäkkiseen digiloikkaan. Tanssin maailmassa digiloikka on näkynyt muun muassa virtuaalisten etätuntien, videoteosten ja striimattujen esitysten muodossa, kun lähiopetusta tai live-esityksiä ei ole ollut turvallista järjestää. Tähän digiloikkaan myös kehittämishankkeemme joutui mukaan. Digitalisaatio tuli siis mukaan työmme yhdeksi lähtökohdaksi, koska lähiopetusta ei ollut mahdollista toteuttaa

turvallisesti ja jouduimme toteuttamaan kehittämishankkeeseen sisältyvät työpajat virtuaalisesti.

3 Pedagoginen viitekehys

Teoreettinen viitekehysemme pohjautuu pääosin pedagogiikan eri suuntauksiin, erityisesti sosiaalipedagogiikan ja sen suuntauksen sosiokulttuurisen innostamisen, positiivisen pedagogiikan, taidepedagogiikan ja sen alaisen tanssikasvatuksen näkemyksiin ja teorioihin.

Kuva 1. Pedagoginen viitekehys visualisoituna.

Kuvassa 1 havainnollistamme työmme kannalta keskeistä pedagogista viitekehystämme, joka pohjautuu vahvasti sosiaalipedagogiikan, taidepedagogiikan ja positiivisen pedagogiikan teorioihin. Ne muodostavat työmme teoreettisen raamin, jonka ytimessä on näkemyksemme ja kokemuksemme kansantanssista alan ammattilaisina. Kaikkia näitä yhdistää

dialogisuus. Pedagogisuus tuntui työmme tavoitteiden pohjalta keskeiseltä ja näiden teorioiden keskinäinen yhteys tuntui perustellulta, koska niihin on sisäänkirjoitettuna moninaisuuden huomioiminen.

3.1 Sosiaalipedagogiikka – ihminen kasvaa osana yhteisöä

Aloitamme teoreettisen viitekehiksemme avaamisen sosiaalipedagogiikan näkökulmasta, koska sen käytännölläisyys tukee vahvasti työmme sekä teoreettista että käytännön osiota. Sosiaalipedagogiikka tarkastelee ihmisen kasvua sosiaalisena ilmiönä ja kiinnostuksen kohteena ovat prosessit, joissa ihminen kasvaa yhteisöjen ja yhteiskunnan jäseniksi ja jäsenenä. Huomion kohteena on myös pedagoginen toiminta, jolla ihmisen sosiaalista kasvua tuetaan läpi hänen elämänsä. Kasvu ja kasvatusta nähdään laajoina käsitteinä sosiaalipedagogiikassa ja niiden nähdään olevan osa ihmisen koko elämää. Kasvua ja kasvatusta tapahtuu kaikilla elämän osa-alueilla läpi elämän. (Nivala ja Rynänen 2019, 90–91.) Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteena on tukea ihmisen yhteiskunnallista osallisuutta, yhteiskuntaan integroitumista sekä ehkäistä ja lievittää syrjäytymistä. (Emt., 15–18.)

Sosiaalipedagoginen työ ei ole koskaan toimimista vain yksittäisten ihmisten kanssa, yksilöiden tukemista, eikä se ole vain yhteisöllistä, yhteisöjen kanssa toimimista ja yhteisöllisyyden vahvistamista tai vain yhteiskunnallisiin asioihin keskittyvää. Sosiaalipedagogisessa työssä on aina tavalla tai toisella läsnä kaikki kolme tasoa: yksilö, yhteisö, yhteiskunta. Tasot voivat olla mukana eri tavoin ja työn edetessä muuttaa tasoa. (Emt., 224–229.)

Olennainen osa sosiaalipedagogista työtä on myös teorian ja käytännön yhteenkietoutuneisuus. Ajattelu yhdistää teorian ja käytännön työn toisiinsa ja niiden suhde toteutuu vain, jos toimija reflektoi omaa työtään suhteessa teorian antamaan ymmärrykseen. Reflektointi on tärkeässä asemassa sosiaalipedagogisessa työssä. (Emt., 219–224.) Sosiaalipedagogiseen työhön, juuri sen käytännölläisyyden takia, sopivat mielestämme hyvin luovuutta vahvistavat menetelmät. Luovien menetelmien avulla voidaan irtautua

rationalistisesta ajattelusta tunteiden, aistien, kehollisuuden ja kokemuksellisuuden kautta.

3.1.1 Sosiaalipedagogiikka tieteenalana

Sosiaalipedagogiikka voidaan määritellä kolmiosaiseksi toimintajärjestelmäksi: tieteenalaksi, käytännön työalaksi ja koulutusalaksi. Tieteenalana sosiaalipedagogiikkaa voidaan kutsua siltatieteeksi, joka yhdistää kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkökulmia. Sitä voidaan myös kutsua toimintatieteeksi, jossa teoria ja käytäntö nivoutuvat toisiinsa. Teoria toimii ajattelun välineenä, joka auttaa toteuttamaan ja kehittämään käytännön toimintaa. Toiminnassa saadut kokemukset uudistavat ajattelua ja näin ollen muokkaavat teoriaa. Suomessa koulutusta on kehitetty suuntaan, jossa sosiaalipedagoginen ajattelu toimii työn perustana useilla sosiaali-, kasvatus- ja terveysaloilla. Käytännön työalalla viitataan sosiaalipedagogisen työtteen omaksumiseen hyödyntäen teoriatietoa käytännön tasolla. Sosiaalipedagogisella koulutuksella viitataan alan koulutukseen, jonka kehittymiseen vaikuttavat olennaisesti ajankohtaiset tutkimukset aiheesta suhteessa käytäntöön. (Nivala ja Ryyänen 2019, 15–21.)

3.1.2 Yksilö – yhteisö – yhteiskunta

Sosiaalipedagoginen toiminta voidaan nähdä kolmikehäisenä ympyränä, jossa yksilö, yhteisö ja yhteiskunta muodostavat toisistaan riippuvaiset kehät, tasot. Yksilö nähdään sosiaalisena persoonana, joka kehittyy vuorovaikutuksessa muihin. Keskeistä on nähdä yksilön potentiaali ja tukea sen kehittämistä. Käytännön toiminta kohdennetaan persoonallisen kasvun tukemiseen sekä toimijuuden ja osallisuuden vahvistamiseen. Yksilön kasvun ajatellaan tapahtuvan yhteisöissä ja yhteisöllisesti. Yksilön tukemisen rinnalla tuetaan myös yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä ja toiminnan kohteena on siis yksilön suhde yhteisöön ja yhteisön suhde yksilöön. Näitä tutkittaessa päädyimme olennaisesti dialogisuuden käsitteen ympärille. Edellä mainittujen tasojen lisäksi,

sosiaalipedagogiikassa tunnistetaan myös kasvatuksen yhteiskunnalliset sidokset ja yksilöä kannustetaan ja tuetaan löytämään paikkansa yhteiskunnan jäsenenä. (Nivala ja Ryyänen 2019, 27–28, 224–226.)

3.1.3 Sosiaalipedagogisen työn siemenet

Sosiaalipedagoginen työ määritellään kuuteen osa-alueeseen: dialoginen kohtaaminen, toimijuuden ja osallistumisen tukeminen, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja luovuus, teorian ja käytännön yhteenkietoutuneisuus ja kolmitasoisuus: yksilö, yhteisö ja yhteiskunta. (Nivala ja Ryyänen 2019, 189–190.)

Sosiaalipedagogisessa työssä kohtaamisen perustana on ymmärrys dialogista eräänlaisena suhteena ja vuorovaikutuksena. Sosiaalipedagogiikassa tästä käytetään myös termiä dialoginen kohtaaminen, minkä lähtökohtana on avoimuus, läsnäolo, tasavertaisuus, luottamus, keskinäinen kunnioitus ja hyväksyntä. Ihminen nähdään ihmisenä, juuri sellaisena kuin hän on. (Emt., 190–196.) Dialogisuutta käsitellään raportissa myöhemmin, joten emme tässä vaiheessa paneudu siihen enempää.

Sosiaalipedagogiselle ajattelulle ja toiminnalle on olennaista nähdä ja kohdata ihminen toimijana tai ainakin toimijuuteen kykenevänä. Toimijuus koostuu tahdosta, kyvyistä ja mahdollisuuksista. Ihmisen toimijuus on riippuvainen muista ihmisistä ja toimijuus nähdään ihmisen perustavanlaatuisena piirteenä. Toimijuutta ja osallistumista käsiteltäessä on olennaista myös pohtia näitä termejä suhteessa osallisuuteen. Sosiaalipedagogisena käsitteenä osallisuus ymmärretään suhteena ja se toteutuu ihmisen ja yhteisön välisessä suhteessa, kun ihminen on osa, toimii osana ja kokee olevansa osa yhteisöä. Osallisuuden suhde muodostuu kolmesta osa-alueesta: johonkin kuulumisesta, osallistumisesta ja kuulumisen tunteesta, niin että kaikki kolme osa-aluetta toteutuvat vuorovaikutuksessa ja yhteistoiminnassa muiden kanssa. Käsitettä tutkittaessa voidaankin huomata, että osallisuuden toteutumiseksi edellytetään

myös yhteisöltä jotain. Eli osallisuus ei voi toteutua millaisessa yhteisössä tahansa. (Emt., 196–203.)

3.1.4 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan yhteisöllinen ja yhteisökasvatuksellinen työskentelytapa, ja toimii omana sosiaalipedagogiikan suuntauksenaan. Sen pohjalla on humanistinen kasvatuseritys ja tavoitteena yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden tasapaino. (Kurki 2002, 34, 118–119.) Sosiokulttuurisessa innostamisessa pyritään ihmisen oman osallistumisen avulla saada heidät integroitumaan yhteiskuntaan (Kurki 2008, 36–39, 46–47).

Sosiokulttuurisen innostamisen avulla voidaan muun muassa tukea aloitteellisuutta, itsenäistä toimintaa ja vastuuntuntoa. Sen kautta voidaan myös tukea ja saada liikkeelle niitä kykyjä, jotka ovat jo olemassa. Se on yksilöiden ja ryhmien kykyjen ja voimien vahvistamista, ja sen kautta tuetaan osallistumista sosiaaliseen, kasvatukselliseen ja kulttuuriseen toimintaan. (Kurki 2000, 23.) Sosiokulttuurinen innostaminen on sosiaalipedagogiikan käytännön sovellusalue ja se muodostui työmme käytännön toteutuksessa tärkeäksi viitekehyyksi.

Sosiokulttuurisessa innostamisessa nimensä mukaan innostamisella on suuri merkitys työn toteutuksessa. Innostaja on henkilö, joka toteuttaa innostamisen tehtäviä ja toimintoja ja kykenee herättämään ihmisen aktiivista osallistumista sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. Innostajan omat asenteet, odotukset, uskomukset ja persoonalliset piirteet ovat tärkeitä sosiaalisissa interventioissa. Oleellista on asettua aidosti suhteeseen ihmisen kanssa ja innostajan persoonalliset ominaisuudet ovat usein tärkeämpiä kuin tietotaito. (Hämäläinen ja Kurki 1997, 230–233.) Tässä voikin pohtia onko tanssiteknisesti taitava ja osaava tanssinopettaja aina paras opettaja? Vaatiiko tanssinopettajuus kaikissa tilanteissa opettajan loistavaa tanssitaitoa vai onko opetustilanteessa tärkeämpää ihmisten kohtaaminen, kuuleminen ja nähdyksi tuleminen?

Sosiokulttuurisessa innostamisessa käytetään käsitettä kulttuurinen demokratisaatio kuvaamaan taiteen ja kulttuurin tavoitettavuuden ja saavutettavuuden lisäämistä osallistumisen ja osallisuuden näkökulmasta. Keskeistä on yhteinen tekeminen ja keskiössä on tekeminen itsessään eikä niinkään taitojen harjoittaminen ja lopputulos. (Nivala ja Ryyänen 2019, 209–216.)

3.2 Positiivinen pedagogiikka – mihin fokusoit, se kasvaa!

Positiivinen pedagogiikka on pedagogiikan suuntaus, joka perustuu positiivisen psykologian teorioihin. Tärkeänä tavoitteena positiivisessa pedagogiikassa on edistää oppilaiden hyvinvointia ja luontevahvuuksia. Diagnoosin sijaan käännetään fokus ihmisen voimavaroihin, yksilön ja yhteisöjen mahdollisuuksiin ja myönteisiin toimintatapoihin. Olennaiseksi nousevat asiat, jotka tekevät elämästä tyydyttävää, merkityksellistä ja elämisen arvoista. Positiivisessa pedagogiikassa on tärkeä ymmärtää niitä tekijöitä ja olosuhteita, jotka saavat ihmiset yksilönä ja yhteisönä kukoistamaan ja löytää väylä näiden vahvistamiseksi. Kukoistuksella tarkoitetaan tilaa, jossa emotionaalinen, sosiaalinen ja psykologinen hyvinvointimme ovat parhaalla mahdollisella tasolla. (Leskisenoja 2017, 32–34.)

Tutkimuksissa on todettu, että oppiminen ja viihtyminen kietoutuvat tiukasti yhteen vahvistaen toisiaan. Opetus on mielekästä ja merkityksellistä silloin kun se on oppijälähtöistä ja huomioi mahdollisimman hyvin oppilaan kasvuympäristön, vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja oppimisvalmiudet. Oppimistilanteessa tulisi mahdollistaa, että oppija vakuuttuu omasta erityisyydestään ja potentiaalistaan ja löytää omat vahvuudet ja vahvuusalueet. Opetus on myös ajanmukaista ja oppijan aktiivista toimijuutta ja yhteistoiminnallista osallistumista tukevaa. Positiiviseen pedagogiikkaan kuuluva myönteinen palaute on tarpeellista yksilön kehityksen kannalta. Kiittävä palaute on oppilaiden onnistumisten ja ahkeran työnteon sanallistamista ja olennaista

käyttäytymisen ja toiminnan suuntaamisessa. Opettajan tärkein rooli on antaa oppilaiden loistaa ja tukea ja auttaa heitä sen saavuttamisessa. (Emt., 11–18.)

Opettajan ja oppilaan välisen positiivisen ja kunnioittavan suhteen merkitys on olennaista positiivisessa pedagogiikassa. Välittävä opettajuus kumpuaa pedagogisesta rakkaudesta, joka suuntautuu jokaiseen oppilaaseen hänen persoonallisuudestaan ja kyvyistään huolimatta. Välittävään opettajuuteen kuuluu olennaisesti läheisen suhteen rakentaminen oppilaisiin. Opettajan on tärkeä olla läsnä, kuulla oppilaita ja osoittaa kiinnostusta heidän asioitaan kohtaan. Tämän pohjalta syntyy kunnioittava ja hienovarainen vuorovaikutus, puhutaan myös niin sanotusta pedagogisesta tahdikkueudesta, jossa opettaja huomioi ja kunnioittaa kunkin yksilöllisiä tarpeita ja toiveita. (Emt., 11–18.)

3.3 Taidepedagogiikka – tanssikasvatuksen metsä

Taidepedagogiikka toimii taidekasvatuksen, -opetuksen ja -koulutuksen yläkäsitteenä, teoreettisena pohjana käytännön työllemme. Taidepedagogiikka voidaan nähdä sekä käytännön työksi että tiedon- ja tieteenalaksi. Tieteenalana se tutkii ihmisten välistä vuorovaikutusta, inhimillistä kokemusta ja merkityksenantoa erilaisissa opetus- ja oppimistilanteissa, joissa taide on tavalla tai toisella läsnä. (Anttila 2011, 7.)

Taidekasvatuksen käytäntöjä ovat kaikki ne käytännöt, joissa opetetaan toimimaan taiteen menetelmin ja arvioidaan tämän toimintaa monipuolisesti. Arviointi on keskeinen osa taidepedagogista työtä, koska työ on vaihtelevaa ja muuttuvaa, osittain myös arvaamatonta ja rajapintoja hipovaa. Käytäntö on otettava sellaisena kuin se tapahtuu, jotta sen moninaisuus ja arvaamattomuus tulevat aidosti mukaan arviointiin ja pohdintoihin. Ihmisen kanssa toimiminen taiteen keinoin on itsessään kehittävä ja antaa uusia välineitä sekä oppijalle että opettajalle. (Emt., 5–7.)

Tanssikasvatuksen taustalla on taidepedagoginen näkemys ihmisen oppimisesta taiteen keinoin. Taidepedagogiikan eettisiin perusteisiin kuuluu muun muassa

tietoisuus kasvatuksen ehdoista. Nämä tukevat oppijan autonomiaa suhteessa oppimisen sisältöön, tarkoitukseen, merkityksiin ja tulkintoihin riippuen kohteesta. Siirtäessään perinnettä oppilaille, taidepedagogi antaa heille luvan henkilökohtaiseen merkityksenantoon. Lopputulos säilyy, mutta samalla kunnioitetaan oppijan itseyttä ja taiteen avointa olemusta. (Emt., 5–7.)

3.3.1 Tanssikasvatus – luonnollista, yksinkertaista ja aitoa

Tanssikasvatus on laaja-alaista ja ihmisen kokonaisvaltaisesti huomioivaa toimintaa. Huomion kohteena on tanssitaidon kehittämisen rinnalla tanssi-ilmaisun ja tanssitiedon opiskelu. Sen kautta opitaan kaikille tanssimuodoille yhteisiä peruselementtejä ja -taitoja ja voidaan tuoda esiin kunkin luovaa potentiaalia. Tanssikasvatus vastaa sekä kasvatuksellisiin että taiteellisiin päämääriin. Yksilön kehitys ja kasvu on kokonaisvaltaista ja kaikki alueet kehittyvät yhdessä, joten eri näkökulmien yhteensovittaminen on perusteltua. (Anttila 1994, 5–12.) Mielestämme tanssikasvatus soveltuu hyväksi viitekehikseksi myös kansantanssitoimintaan, jossa usein huomion kohteena ovat taitojen oppimisen rinnalla yhtä tärkeinä persoonan kehityksen tukeminen ja ryhmän yhteinen prosessi.

Lähtökohtana kokonaisvaltaisessa tanssikasvatuksessa on oman kehon tuntemus, sisäinen kokemus liikkeestä ja tanssista, liikkeen tuottaminen omaehtoisesti, ja liikkeen analysointi. Oppilas voi kehittää niin fyysisiä taitojaan kuin löytää sisäisen maailmansa, josta taiteellinen ilmaisu kumpuaa. Oppiminen alkaa siitä, mikä on tutuinta, läheisintä, luonnollisinta ja yksinkertaisinta eli omasta itsestä sekä välittömästä fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä. Vähitellen toiminnan painopiste laajennetaan yksityisestä yleiseen; spontaanista liikkeestä symboliseen. Keskeistä on liikkeen kokeminen subjektiivisesti merkitykselliseksi, liikkeen hahmottaminen ja omaan henkiseen ja fyysiseen olemukseen tutustuminen. (Emt., 20–21.)

Kansantanssissa keskitytään usein yhteiseen liikkumiseen ja yhteisöön. Tuomalla rinnalle myös keskittymisen subjektiiviseen, sisäiseen kokemukseen,

ja antamalla mahdollisuuden omaehtoiseen liikkeen tuottamiseen, voidaan toisaalta mahdollistaa tanssimisen monelaisille ihmisille, lisätä moninaisuuden kunnioitusta, mutta myös syventää kansantanssin kokemusta. Lähestymistavat voivat olla monenlaisia, mutta Anttilan mukaan (1994, 12) olennaista tanssikasvatuksessa on toiminnan laatu: tavoitteellisuus, jäsenytyisyys, monipuolisuus ja vaihtelevuus. Omaan itseän tutustumisen rinnalla tanssikasvatuksessa nähdään tärkeäksi, että oppilas saa kokemusta tanssista taidemuotona omassa ja muissa kulttuureissa.

Myös tanssin suhde muihin taidemuotoihin on olennainen osa tanssikasvatusta sen kaikissa vaiheissa. Luonnollisin yhteistyökumppani on musiikki, mutta tanssin yhdistäminen myös muihin taidemuotoihin avaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia. (Emt., 22.) Kansantanssitoiminnassa kulttuuriperimään tutustuminen ja kansanmusiikki kulkevat luonnollisesti osana toimintaa, mutta miksei taiteen lajeja ja erilaisia ilmaisumuotoja voisi laajemminkin integroida mukaan toimintaan.

3.3.2 Tanssi – osa inhimillistä elämää

Kulttuurissamme tanssi on vuosien saatossa saanut elitistisen luonteen. Tanssilla on kuitenkin yhtä pitkä historia kuin ihmisellä. Tanssi ja musiikki ovat aina kuuluneet ihmisen elämään ja on osa inhimillistä elämää. Tanssilla on ollut ja on monia rooleja yhteiskunnassamme; se on esimerkiksi esittävää taidetta, sosiaalista vuorovaikutusta, ja osa uskonnollista rituaalia (Anttila 1994, 7.) Tietopohjamme tanssin saralta pohjautuu tanssikasvatuksen periaatteisiin ja ajatukseen, jossa tanssi nähdään osana sosiaalista vuorovaikutusta.

Perusajatuksemme tanssista on, että tanssin tulisi kuulua kaikille ja kaikki pystyvät tanssimaan. Tähän raamiin sopii hyvin kansantanssin syvin luonne ja olemus. Tanssinopetuksessa meille molemmille on tärkeää ihmisten kohtaaminen ja kunnioittaminen juuri sellaisina kuin he ovat. Korostamalla ihmisten olemassa olevaa osaamista ja vahvuuksia, sekä mahdollisuuksia,

tuetaan oppimista ja kasvua sekä uskallusta tanssia, ilmaista itseään ja tarttua uusiin haasteisiin.

3.3.3 Kansantanssi – loputon luovuuden lähde

Pedagogisen viitekehyksemme taustalla, on myös vuosien laaja työkokemus tanssinopettajina ja tuottajan työ kansantanssijärjestössä, työ erityistä tukea tarvitsevien ihmisten parissa sekä erilaisissa kulttuuritoimissa. Tanssin ammattilaisina olemme molemmat suuntautuneet kansantanssiin. Tie sinne on molemmilla kulkenut omaa polkua, mutta yhteistä on vahva kansan- ja paritanssiin perustuva pohja, mitä molemmat opetuksessaan muokkaavat luovasti.

Kansantanssi itsessään merkitsee yhteisöllistä ilmaisutapaa, johon ei välttämättä liity etnisyyden periaatetta. Etniseksi tanssia voidaan kutsua silloin, kun se liittyy selvästi etnisen ryhmän sosiokulttuurisiin traditioihin. Etnisen ryhmän jäsenet muodostavat alaryhmän suuremmissa yhteisöissä, ryhmällä on yhteinen kulttuuritraditio ja alkuperään pohjautuva identiteetin tunne. Yhteisölliset tanssit, rituaalitanssit ja teatraaliset tanssit kuuluvat niin kansantanssiin kuin etniseen tanssiin, ja etninen tanssi voidaankin käsittää kansantanssin alaryhmäksi. Suomalainen kansantanssi oli etnistä vielä 1800–1900 -luvun vaihteessa, kun tanssit olivat osa suomalaisten tavanomaisen elämän traditioita alkuperäisyhteisössä. Tanssit omaksuttiin sosiaalisten kokemusten kautta omassa yhteisössä. Tanssin välityksellä opittiin kulttuurin rakenteita, arvoja ja normeja, ja se oli myös kanava ilmaista tunteita. Paikallisyhteisössä tanssien kautta kulkeva kollektiivinen tieto oli osa sukupolvelta toiselle siirtyvää perinnettä. (Niemeläinen 1983, 42–43.)

Perinteisiksi kansantansseiksi kutsutaan eri kansantanssijärjestöissä tietyllä tyyllä esitettyjä alun perin talonpoikauskulttuurin tanssidokumentteihin perustuvia tansseja. Kansantanssin harrastajien yhtenä tehtävänä on ollut näiden tanssien siirtäminen sukupolvelta toiselle ja luoda omaa perinnettä, jossa keskeistä on ollut näiden tanssien siirtäminen näyttämölle. Kehitys ei ole ollut yksioikoista,

vaan on sisältänyt erilaisia virtauksia, joiden pohjalta on muodostunut tietynlaisia tapoja tehdä kansantanssia. Näiden tapojen perusteella kansantanssia arvioidaan tässä ajassa. (Hoppu 1997, 24.)

Toisille kansantanssin parissa toimiville on tärkeää pitää dokumentoitua perinnettä elävänä ja välittää sitä eteenpäin, ja toisille taas uusien esitysmuotojen etsiminen. Ihanteet ovat vaihdelleet eri aikoina, ja uusia näkökulmia kansantanssiin löytyy aina. Kaikille suuntauksille yhteistä on, että ne pohjautuvat suomalaiseen tanssi- ja musiikkiperinteeseen. Kansantanssi on saanut ja saa edelleen vaikutteita muista taide- ja liikuntamuodoista, mutta vahvuus löytyy omasta perustasta: tanssin ja musiikin yhteys, tanssin sosiaalinen luonne – ei aina välttämättä seurusteluluonne – sekä yhteisöllisesti määräytynyt yksilöllisyys. (Emt., 24.)

Kansantanssin ammattilaiset voivat olla luomassa alalle uusia virtauksia. Havaintojemme mukaan tällä hetkellä ollaan kulkemassa takaisin kohti yhteisöllistä, sosiaalisista ja kansanomaisista tanssia, ja tähän virtaukseen sopii hyvin myös ihmisten moninaisuuden huomioiminen osana kansantanssitoimintaa. Myös Suomalaisen Kansantanssin Ystävät (SKY) toteaa sosiaalisen kansantanssin olevan nouseva trendi. SKY:n kuvauksen mukaan sosiaalisen kansantanssin lähtökohtana on osallistuminen ja yhteisöllisyys. Tanssin ilo sekä tanssijan oma tunnetila ja tulkinta saavat tulla tanssiessa näkyviin. (Suomalaisen Kansantanssin Ystävät.)

Hoppu (1996) kuvailee “uuteen kansantanssiin” liittyvän harrastustoiminnassa vakiintuneen liikekielen murtamisen; stilisoidun liikkumisen tilalle otetaan takaisin kansanomaisen liikekielen. Kujala (2020, 9 ja 13–14) nostaa seminaarityössään esille leikkisyyden ja leikkimielisyyden tärkeyttä sosiaalisessa kansantanssissa. Leikkisyyden kautta voidaan helpottaa oman liikekielen löytämistä ja tuoda lisää vapautta ja luovuutta tekemiseen. Leikkiin heittäytyminen edesauttaa myös dialogisuuden ja vuorovaikutuksen esiin tulemistä. Leikkisyyden rinnalla dialogisuus ja syvälinen kuuntelu tuovat tanssiin lisää syvyyttä, merkityksellisyyttä ja maagisuutta. Näkemyksemme mukaan leikkisyyden ja dialogisuuden lisääminen kansantanssin opetuksessa sekä stilisoidun liikekielen

murtaminen ovat tärkeitä askeleita myös saavutettavuuden näkökulmasta. Nämä näkökulmat liittyen vuorovaikutukseen ja luovuuteen tulevat myös myöhemmin esille tässä raportissa.

Perinteen tuntemus on tärkeä osa kansantanssin ammattilaisuutta, mutta jokaisen kansantanssin ammattilaisen tulee luoda suhteensa ja tulkintansa perinteeseen itse. Meille molemmille kansantanssin perinne on loputon luovuuden lähde, jota tulkitsemme, sovellamme ja yhdistämme muihin tanssin- ja taiteen lajeihin työssämme. Mielestämme on tärkeää, että nykyajan kansantanssi heijastelee tässä ajassa ajankohtaisia arvoja ja kansantanssin kautta voimme välittää niitä ihmiseltä toiselle.

4 Tutkimusmenetelmät

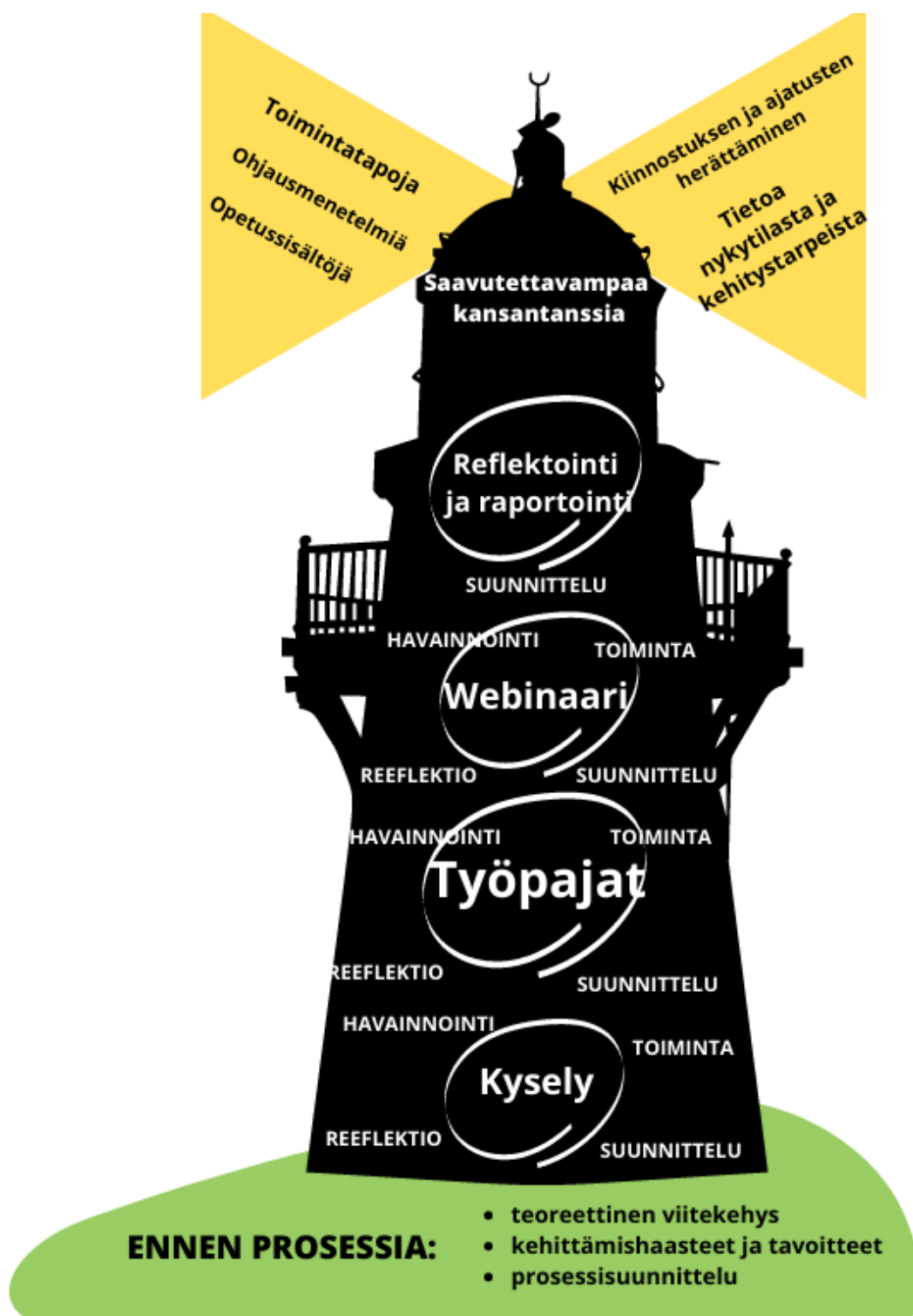
Kehittämishankkeemme tutkimusmenetelmäksi valikoitui toimintatutkimus ja tärkeimmäksi työtavaksi dialogisuus. Valitsimme toimintatutkimuksen sen käytännönläheisen ja reflektiivisen luonteen vuoksi. Molemmilla oli halu päästä kehittämään kansantanssia käytännön toimijoina. Toimintatutkimuksessa yhdistyi meille sopivalla tavalla pedagogisesta viitekehyksestämme ponnistava toiminta ja siihen kytkeytyvä reflektiivisyys.

4.1 Toimintatutkimus

Toimintatutkimukselle ei ole yksiselitteistä määritelmää, vaan sitä voidaan pitää enemmänkin lähestymistapana. Toimintatutkimuksen tärkeimpiä tavoitteita ovat ongelmalliseksi koettuun toimintatilanteeseen vaikuttaminen ja toiminnan kehittäminen. Tutkimuksessa pyritään vaikuttamaan käytännön toimintojen kehittymiseen, osallistujien toimintojensa ymmärtämiskyvyn lisääntymiseen ja itse toimintatilanteen kehittymiseen. (Suojanen 2004.)

Suojasen mukaan (2004) kaikkea sellaista tutkimusta, jonka on tarkoituksena yhteistyönä kehittää jotain sosiaalista kohdetta, ryhmän toimintaa, tiettyä hanketta tai tuotetta, voidaan kutsua toimintatutkimukseksi. Se sisältää seuraavat vaiheet: suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi. Tutkimus etenee sykleinä ongelmien tunnistamisesta toiminnan suunnitteluun, itse toimintaan, että toiminnan tulosten arviointiin.

Toimintatutkimuksessa korostuu käytännön ja teorian, samalla toiminnan ja ajattelun, välinen kiinteä vuorovaikutussuhde. Siihen liittyy aina omakohtaisia ja kokonaisvaltaisia kokemuksia, sekä tutkittavana että kehitettävänä olevasta ilmiöstä, että omasta toiminnasta. Syklin yksi toimintatutkimusvaihe on perusta seuraavalle kierrokselle, ja tarkoituksena on jatkuvasti kehittää toimintoja ja toimintojen ymmärtämistä. (Emt.) Ilmennämme toimintatutkimuksemme etenemistä majakkakuvalla (Kuva 2.).

Kuva 2. Toimintatutkimuksen eteneminen sykleinä.

Majakkakuvassa maan pinnalla kuvataan tapahtumat ennen toimintatutkimuksemme alkua. Ennen prosessia määrittelimme teoreettisen viitekehyksen, kehittämishaasteet ja niiden pohjalta tavoitteet sekä prosessisuunnittelun. Varsinainen prosessi eteni majakan kierreportaita porrashissillä kyselystä työpajoihin, webinaariin ja lopulta reflektointiin ja raportointiin. Jokainen sykli sisälsi toimintatutkimuksen vaiheet suunnittelusta toimintaan ja havainnoinnista reflektointiin. Edellinen sykli vaikutti aina sitä seuraavaan sykliin. Majakan huipulla loistaa saavutettavampi kansantanssi ja säteilee ulos keinoina, joilla saavutettavuutta voidaan edistää.

Toimintatutkimus on sosiaalinen prosessi, jossa liikutaan sekä yksilöllisellä että sosiaalisella alueella. Toimintatutkimuksen osallistajat pohtivat tietojaan, arvostuksiaan ja taitojaan. Toimintatutkimus kohdistuu tutkijoihin itseensä, siinä ei tutkita muita. Toimintatutkimuksessa tutkitaan sosiaalista vuorovaikutustoimintaa, ja siinä pyritään vapautumaan epä-tarkoituksenmukaisista, tehottomista, epätasa-arvoisista ja epätyytyttävistä rakenteista, jotka rajoittavat kehittymistä ja itseohjautuvuutta. Toimintatutkimus on kriittistä myös suhteessa yhteiskunnan normeihin ja arvoihin. Kehittymiseen tarvitaan teoreettista analyysia, toimintatutkija on kiinnostunut vanhojen tapojen kriittisestä tarkastelusta ja työn uudelleen muotoilusta. Tutkimuksessa yhteistoiminnallisuus on tärkeää, siinä haetaan uusia ratkaisuja, ja pyritään kokeilevuuteen ja joustavuuteen tilanteen näin vaatiessa. (Emt.)

Keskeinen piirre toimintatutkimuksessa on sen reflektiivinen luonne. Reflektiolla tarkoitetaan ihmisen ajattelemista itsekseen, asioiden ja toimintatapojen pohtimista ja kyseenalaistamista sekä ihmisen sisäisen ja ulkoisen maailman vuorovaikutusta. Reflektion avulla ihminen voi tulla tietoisiksi toimintansa perusteista ja siinä ovat mukana tunteet ja tiedot. Reflektiivinen toiminta edellyttää ihmiseltä halua muuttua ja kehittyä, epävarmuuden sietokykyä, kykyä nähdä ongelmia ja hämmästellä asioita. Reflektiossa ihminen ikään kuin asettuu itsensä ulkopuolelle ja pyrkii tarkastelemaan toimintaansa ulkopuolisen silmin. (Emt.)

4.2 Dialogisuus

Tässä symbioosissa, voin tulla luoksesi ilman valmiita ajatuksia, oletuksia tai ideoita. Kun kohtaamme, sinä jatkat lausettani ja minä siitä, mihin sinä jäit. Siemenet kylvetään maahan ja multaisista käsistämme kasvaa taimia. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Dialogisuus muodostui yhdeksi merkittävimmistä työtavoista toimintatutkimuksessamme. Dialogi tähtää ensisijaisesti oppimiseen, millä tarkoitetaan ymmärryksen lisäämistä maailmasta, toisista ihmisistä ja omasta itsestä. Sen tärkeimmät lähtökohdat ovat keskusteluasetelman tasa-arvoisuus ja keskustelun etenemisen vapaus. Jokaisen osallistujan panos keskusteluun on lähtökohtaisesti yhtä merkittävä. (Alhanen 2016, 51.)

Dialogisuus edellyttää uskallusta kulkea kohti tuntematonta ja hypätä jokseenkin käsittämättömien ja näkymättömien voimien varaan. Tämä on kuitenkin välttämätöntä sille, että keskenään erilaisten yksilöiden yhteistoiminnasta voi syntyä jotain aidosti merkittävää. Dialogissa pyritään sietämään erilaisten kokemusten synnyttämiä jännitteitä, ottamaan huomioon piiloon jääneet kokemukset ja tutkimaan eri näkökulmien välisiä eroja, yhteyksiä ja niistä muodostuvaa kokonaisuutta. (Emt., 51–52.)

Dialogin onnistuessa erilaisten kokemusten välille muodostuu vapaata ja kokeilevaa vuoropuhelua, josta syntyy uusia ideoita. Ideoiden avulla dialogin osallistajat pystyvät ratkaisemaan käsillä olevia haasteita. Parhaimmillaan dialogit ovatkin luovia prosesseja, joista syntyy uusia asioita kuten älyllisiä ideoita, tieteellisiä faktoja ja taideteoksia. Tällaiset dialogit osoittavat ihmisten voivan jalostaa toinen toistensa kokemuksista jotain sellaista, mihin kukaan ei yksin kykenisi. Vaikka edellä kuvatun ihanteen mukainen dialogi toteutuu täysimittaisena harvoin, on sen tavoittelu kuitenkin mielekäästä kaikissa tasa-arvoiseen yhteistoimintaan liittyvissä keskusteluissa. Jo pyrkimyksellä ihanteeseen voidaan parantaa vuorovaikutuksen laatua. (Emt., 48–52.)

Dialogisuuden yksi olennainen elementti on vastavuoroisuus. Dialogisuudella on aina pyrkimys yhteisen ymmärryksen rakentamiseen ja jakamiseen ja asioiden vaikuttamiseen yhdessä. Tällaisessa vuorovaikutuksessa syntyy uusia

perspektiivejä. Dialogisessa kohtaamisessa osapuolet resonoivat toistensa ajatuksia ja tunteita virittyen samalle tasolle toisen kanssa. Tätä yhteyttä luodaan katseen, eleiden, äänen ja kosketuksen avulla, sitä voidaankin kutsua peilaamiseksi. Peilaamisessa toisen ihmisen toimintaa katsoessa katsojan oma vastaava aivoverkosto aktivoituu. Ihmisten välistä vuorovaikutusta verrataan myös tanssiin, jossa osapuolet ovat jatkuvassa kehollisessa vuorovaikutuksessa toisiinsa. Tanssissa, kuten vuorovaikutuksessakin, säädellään läheisyyttä ja etäisyyttä, joilla myös viestitään suhdetta toisiin. (Mönkkönen 2018, 107–109.)

Tänään haasteeksi tuli kosketus...miten voit tuntea toisen kosketusta jos olet yksin? Juteltiin ja mietittiin miltä tuntuisi jos kaveri olisikin tehnyt maalauksen minulle... (Niemelä ja Palmu 2021.)

4.2.1 Kehollinen vuorovaikutus osana dialogisuutta

Du har en vän, ni rör varandra, ni hör ihop. Som ett par. Tillsammans. Jag blir bara en länk mellan musiken och er. Fokuset på varandra, just som det ska vara. Härligt, fortsatt, mera musik! Tillsammans! (Niemelä ja Palmu 2021.)

Tanssinopetuksen kontekstissa vuorovaikutus on aina jollakin tasolla kehollista, kokonaisvaltaista toimintaa, jossa ihminen kommunikoi sanojen, äänensävyjen, ilmeiden, eleiden, asentojen ja liikkeiden kautta (Ks. Mönkkönen 2018, 112). Tanssissa kosketus ja yhteistyö ovat luonnollisia elementtejä: ilman niitä ei ole tanssia. Kosketus ja yhteistyö ovat tanssissa yhtä tärkeitä kuin liike ja musiikki. Tanssissa ihmisyyden peruselementit yhdistyvät luonnollisella tavalla. (Poikonen 2019.)

Rytmen fånglar, vi gör det om. Inte svårt, vi tar en svängom. Du känner vännens beröring, hen lutar mot dig, målar dig. Du känner, du finns. Det känns int samma att vara ensam, jag saknar dig, din beröring, vännen min. Men det går, när annat ej finns. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Vuorovaikutuksessa tunteet ohjaavat yksilön viestien vastaanottamista, päätöksentekoa ja toimintaa. Parhaimmillaan kehollinen viestintä tukee sanallista ilmaisua ja toisaalta avaa mahdollisuuden keholliseen vuorovaikutukseen ja ymmärtämiseen. Kehollinen vuorovaikutus on erityisen tärkeää tilanteissa, joissa ajatusten ja tunteiden ilmaiseminen sanoin on vaikeaa. Opettaja voi ilmeillään,

eleillään ja liikkeillään tukea oppilaan omaa ilmaisua. Kokemuksemme mukaan ja esteettömyyden näkökulmasta katsottuna tanssinopettajan on mietittävä tarkkaan, miten oppilaiden aistihavaintoja, tunteita ja kokemuksia voidaan hyödyntää, niin että erilaiset tavat hahmottaa ja ymmärtää tulevat huomioitua opetustilanteessa.

Tuntui todella vaikealta vetää liikettä musiikin päälle. Video voisi olla siinä parempi. Tuntui myös todella kummalliselta, kun kaikki oli näköaistin varassa. En voinut aistia kehollani, enkä ohjata kehollisella läsnäololla. Sillä on todella suuri vaikutus. Ohjaajana pystyin käyttämään vain ääntä ja ilmeitäni. Kasvojen ilmeet korostuivat. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Virtuaalinen toteutusmuoto haastoi meidät pohtimaan jo suunnitteluvaiheessa vuorovaikutuksen ydinkysymyksiä tanssin kontekstissa. Molempien opetustyyliin kuuluu olennaisesti kosketus, kehomyönteisyys, tilanteiden ja tunnelmien aistiminen, hetkessä eläminen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen. Virtuaalisessa ympäristössä näiden täysivaltainen toteuttaminen pohditutti meitä. Koimme kuitenkin, että kehollinen vuorovaikutus pysyi työssämme tärkeänä menetelmänä, vaikka emme päässeet fyysisesti samaan tilaan osallistujien kanssa. Työskentelyssä säilyi tuntemus omasta kehosta ja näköhavainnon pohjalta peilaaminen sekä osallistujien kesken, että osallistujien ja opettajan välillä. Pitkä kokemuksemme tanssinopettajina edesauttoi osallistujien liikkeen kehollista ymmärrystä ja empaattista eläytymistä tilanteeseen.

Päivän tärkein huomio, näinkin etänä voidaan tulla tutuiksi niin, että osallistujat voivat olla tunnilla rennosti. Näiden etäyhteyksien käyttö taitaa olla tosiaan tätä päivää ja tuttua monille. (Niemelä ja Palmu 2021.)

4.3 Työnjako

Meidän keskinäiset keskustelumme, pohdinnat, viestittelyt ja tapaamiset olivat merkittävässä roolissa työmme etenemisen kannalta koko kehittämishankkeen ajan. Molemmat toivat tasavertaisesti esille omat kokemukset, tiedot ja taidot ja niistä yhdessä keskustellen päädyimme lähes aina johonkin uuteen ajatukseen tai toimintaan. Antoisimpia hetkiä olivat ne harvat kerrat, kun meidän keskinäiset

ajatuksemme eivät lainkaan kohdanneet vaan jouduimme molemmat perustelemaan perinpohjaisesti omat näkemyksemme. Lopputulos olikin usein jotakin aivan muuta verrattuna alkuperäisiin ajatuksiin.

Meille dialogisuus näyttäytyi luovana prosessina synnyttäen valtavan määrän uutta ymmärrystä, tietoa ja taitoa. Prosessista syntyi myös vapaata kirjoittamista runojen muodossa. Yritimme työmme alkuvaiheessa tehdä selkeämpää työnjakoa sisällön suhteen, mutta huomasimme hedelmällisemmäksi luoda ja ideoida sisältöä dialogissa. Näin ollen työmme koko sisältö on yhteisessä vuorovaikutuksessa tuotettua, toteutettua ja arvioitua.

Kehittämishankkeemme yhteiseksi työkieleksi valikoitui suomi, vaikkakin Heidin opetuksen, vapaan kirjoittamisen ja kommunikoinnin kielenä toimi ruotsi. Työn kaksikielisyys näkyy raportissamme pääasiassa runojen ja vapaan kirjoittamisen tekstiosioissa. Webropol-kysely ja webinaari toteutettiin suomen kielellä, mutta osallistujia kannustettiin ja heille mahdollistettiin ruotsin kielen käyttö halutessaan. Kaksikielisyys lisäsi kuitenkin työn laajuutta ja näkyvyyttä, koska työmme kohderyhmä, sekä kansantanssin alalla toimivat että työpajojen osallistajat, edustivat sekä suomenkielistä että ruotsinkielistä väestöä. Tulevaisuutta ajatellen, koimme kaksikielisyyden työmme vahvuudeksi.

5 Toimintatutkimuksen prosessin kuvaus

Punainen luuri, hengitän. Resilienssi. Kotini ja kehoni on tässä, ulotun tähän tilaan, itseeni, se riittää. Toivon heidän tekevän samoin. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Kehittämishankkeemme jakautui kolmeen osaan: webropol-kyselyyn kansantanssitoimijoille, työpajojen suunnitteluun ja toteutukseen ja aiheesta kiinnostuneille järjestettävään webinaariin (Kuva 3.). Jokainen osa toteutettiin omana kokonaisuutenaan. Osat olivat toisistaan riippuvaisia ja niiden toteuttaminen vaati, että edellinen työvaihe oli saatettu päätökseen ennen uuden vaiheen aloittamista.

Toimintatutkimuksen metodit

Kuva 3. Tämän toimintatutkimuksen keskeiset metodit: kysely, työpajat ja webinaari.

Tiedonkeruun menetelminä toimivat webropol-kysely tanssinopettajille ja -ohjaajille (Liite 1), Riian työpajoissa osallistujille luotu webropol- ennakko- ja palautekyselyt (Liite 2–4) sekä osallistujien oma padlet-palauteseinä, työpajojen aikana ja lopussa luovin menetelmin kerätty palaute, pääosin digitaalisessa muodossa toteutettu dialoginen päiväkirjaaminen eli reflektointi työpajoja koskien (Liite 5) sekä webinaarissa käyty keskustelu ja saatu palaute.

Tiedotimme opinnäytetyössä kerättävästä tiedosta asianomaisia tiedonkeruun eri vaiheissa. Kaikki keräämämme tieto oli anonyymiä ja missään vaiheessa työtä ei tullut ilmi henkilöiden tietoturvaan rikkovaa tietoa. Kyselyyn vastaaminen, työpajoihin osallistuminen ja webinaariin osallistuminen olivat kaikille vapaaehtoista. Työpajojen alussa kävimme vielä ryhmien/osallistujien kanssa läpi ryhmien omat toimintasäännöt, jossa korostimme ryhmän sisällä ja aikana tapahtuvan toiminnan luottamuksellisuutta ja vapaaehtoisuutta.

Alla kuvaamme työmme eri vaiheet ja niistä syntyneet havainnot suhteessa tavoitteisiimme.

5.1 Webropol-kysely ja vastausten koontia

Työmme alkuvaiheessa teimme kansantanssiopettajille, -ohjaajille ja järjestöaktiiveille webropol-kyselyn, missä kartoitimme kansantanssikentän asenteita, tarpeita, tietoja ja taitoja liittyen kansantanssin saavutettavuuteen (Liite 1). Kyselyn vastauksia ja tuloksia hyödynsimme myöhemmin työpaja- ja webinaarikokonaisuuden suunnittelussa.

Kysely toteutettiin anonyymisti ja vastaajat pysyivät tunnistamattomina. Kysely toteutettiin alkusyksystä 2020 ja oli avoinna noin kaksi kuukautta. Linkkiä kyselystä jaettiin sosiaalisen median, sähköpostin ja järjestötiedotteiden välityksellä. Vastauksia kyselyyn tuli yhteensä 23. Vastaajista valtaosa oli pitkänlinjan tanssinohjaajia, kolme ei ollut toiminut ohjaajana lainkaan. 12 vastaajista toimi ohjaajuuden ohella myös hallinnollisissa tehtävissä kuten yhdistysten hallituksissa ja puheenjohtajina. Vastauksista kävi ilmi, että vastaajat

ohjaavat kaiken ikäisiä. Vastaajilla 16:lla oli kokemusta erityistä tukea tarvitsevien ihmisten ohjaamisesta.

Kyselystä nousi muutama aihekokonaisuus, jotka antoivat kehittämishankkeellemme hyviä perusteluja, ja toiveita myös aiheen jatkotyöstöön. Suuri osa vastaajista oli sitä mieltä, että kansantanssin saavutettavuuden huomioiminen on tärkeää, mutta sen edistämiseksi ei ole tehty riittävästi ja koetaan että kansantanssin harrastaminen ei ole avointa kaikille. Lajia olisi hyvä päästä kokeilemaan matalalla kynnyksellä vaikkapa tapahtumissa ja vastauksissa nousi esille tarve kansantanssin näkyvyyden lisäämiseen ja julkikuvan parantamiseen markkinoinnin ja viestinnän kautta.

Kyselyn mukaan kansantanssin vieminen uusiin toimintaympäristöihin koetaan vielä jonkin verran haastavaksi. Ohjaajat kaipaavat lisää osaamista erityistä tukea tarvitsevien ohjaamiseen. Suuri osa oli sitä mieltä, että heidän ohjaamaan ryhmään tai yhteisöön ovat tervetulleita mukaan myös erityistä tukea tarvitsevat henkilöt, mutta tuen tarpeen huomioimiseen ja kansantanssin soveltamiseen toivotaan vielä tukea, rohkaisua, koulutusta, hyvien kokemusten jakamista, vertaistukea, materiaaleja ja ohjeita. Ylipäätään keskustelun herättäminen aiheesta olisi askel kohti saavutettavuutta.

Kyselyn vastausten perusteella kansantanssin saavutettavuutta voidaan lisätä seuraavin keinoin:

- Esteettömät tilat ja osallistujille sopivat harjoitusajat
- Lisäresurssit
- Ohjauksen eriyttäminen
- Erilaisten roolien mahdollistaminen ryhmässä esim. laulaja, muusikko, tanssija
- Tukihenkilöt ja avustajat ryhmissä
- Omien ryhmien perustaminen eri kohderyhmille
- Koulutus, tuki ja rohkaisu
- Erityisryhmien kanssa toimivien ohjaajien lisääminen
- Erilaiset toimintamallit ja niiden jakaminen

- Tietoa ja materiaaleja aiheesta ja niiden saatavuuden parantaminen
- Asennemuutos: ohjaajat ja tanssinopettajat, harrastajat, seurat
- Työparityöskentely ja vertaistuki
- Yhteistyö ja verkostoituminen
- Toiminnan vieminen erilaisille kohderyhmille ja uusiin toimintaympäristöihin
- Kansantanssin fokuoituminen yhdessä tekemiseen ja matalan kynnyksen liikuntamuodoksi
- Tietoisuuden lisääminen aiheesta keskustelun kautta
- Kansantanssin tunnettuuden ja näkyvyyden lisääminen

5.1.1 Ennakkotietolomakkeella tietoa erityisen tuen tarpeesta

Kyselyssä kävi ilmi, että on ryhmiä, seuroja ja järjestöjä, joissa saavutettavuuden eteen on jo tehty paljon tavoitteellista työtä. Hienoja ja tärkeitä huomioita oli muun muassa erityisen tuen tarpeen esille tuominen jo ilmoittautumisvaiheessa ja seuralta saatu tuki avustavien henkilöiden löytämiseen ja hyödyntämiseen opetustilanteessa. Työstimmeikin kehittämishankkeen aikana tuen tarvetta koskevan ennakkotietolomakkeen, jota testasimme asiakkailamme (Liite 2).

Nämä ovat merkittäviä huomiota sosiaalisen integraation ja esteettömyyden edistämisen kannalta. Ilmoittautumisvaiheessa saatu informaatio mahdollisesta erityisen tuen tarpeesta helpottaa toiminnan suunnittelua ja valmistelua; opettaja/ohjaaja voi suunnitella opetuksen kaikille soveltuvaksi ja huomioida tuen tarpeen jo suunnitteluvaiheessa. Usein ohjaajalla on melko suuri joukko tanssijoita ohjattavana, näin ollen onkin tärkeää, että seura mahdollistaa kaikkien tasavertaisen osallistumisen esimerkiksi rekrytoimalla tarvittaessa avustajan. Näin opettaja voi keskittyä opetusmenetelmien ja - sisältöjen muokkaamiseen ja soveltamiseen, ja avustajan kanssa yhteistyössä mahdollistaa myös tukea tarvitsevan henkilön osallistumisen toimintaan.

5.1.2 Työparityöskentely, avustajat ja verkostoituminen

Yhtenä hyvänä ideana ja tärkeänä huomiona kyselyssä nousi esiin vertaisohjaus ja yhteistyön lisääminen eri järjestöjen, harrastusalojen, kulttuurien ja kohderyhmien välillä. Tanssinopettajat ja -ohjaajat kokivat perustelluksi ja tarpeelliseksi toimia työpareina juuri erityistä tukea tarvitsevien kanssa työskentelyssä. Vaihtoehtoisesti toivottiin avustajien ja tukihenkilöiden mukaan ottamista toimintaan.

Kansantanssin kontekstissa nämä ovat mielestämme tärkeitä huomiota, jotta tanssin kokemus ja elämys voitaisiin mahdollistaa kaikille osallistujille tasavertaisesti. Avustaja voi hyvässä tapauksessa löytyä ryhmän tai seuran sisältä tai ryhmäläiset voivat ottaa avustajan roolin vuorotellen. Avustajana toimiminen voi olla silmiä avaava kokemus kaikille ryhmän jäsenille ja tanssiharrastuksen elämys ja kokemus laajentuu näin entisestään.

Kansantanssin vieminen erilaisille kohderyhmille nostettiin esille tärkeäksi toimenpiteeksi kansantanssin saavutettavuuden lisäämiseksi. Vastaajien mukaan kansantanssi tulisi viedä lähelle ihmisiä ja uusiin monenlaisiin toimintaympäristöihin aina päiväkodeista työpaikkojen TYHY-päiviin, toimintakeskuksiin, hoitolaitoksiin ja erilaisiin oppilaitoksiin.

5.1.3 Avoin asenne on kaiken ydin

Kaiken toiminnan ydin on avoin asenne moninaisuutta kohtaan. Kyselyn vastauksista kävikin ilmi juuri haaste ryhmäläisten asenteissa erilaisuutta kohtaan. Jaamme kyselyyn vastanneiden kanssa kokemuksen, sillä olemme itsekin kohdanneet ryhmiä, joissa opettaja ei koe haastavaksi ottaa erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä mukaan, mutta ryhmäläisten ja välillä myös avustavan ohjaajan asenne estää rakentavan toiminnan toteuttamisen. Tarvitaan siis keinoja ymmärtää ihmisten moninaisuutta ja käsitellä erilaisuuden kohtaamista.

5.1.4 Kansantanssista hyvinvointia

Keho mahdollistaa asioita, se hengittää, aistii. Se tuo hyvinvointia ja hyvää oloa sen sijaan että se vie meiltä voimia. Keho ei ole este eikä esteenä vaan mahdollistaa ja toimii mahdollistajana. (Meskanen 2020.)

Kansantanssin hyvinvointivaikutuksista kysyttäessä, nousi vastauksista esille monia kansantanssille tärkeitä piirteitä ja ydinasioita. Useassa vastauksessa nostettiin esille kansantanssin yhteisöllisyyden ja osallisuuden tunne ja niiden kehittäminen harrastustoiminnassa. Koska kansantanssi on sosiaalista tanssia, siinä ollaan jatkuvassa vuorovaikutuksessa muihin tanssijoihin, opettajaan, musiikkiin, liikkeeseen, tilaan ja omaan itseen. Vuorovaikutteisuuden ja yhdessä tekemisen kautta kehittyvät yhteistyötaidot, ehkäistään yksinäisyyttä ja edistetään ystävien löytämistä.

Vastaajien mukaan kansantanssi herättää tunteita ja tuottaa elämyksiä, siitä saa iloa, se aktivoi aisteja ja toimii kehoa ja aivoja rentouttavana ja aktivoivana toimintana. Kaiken edellä mainitun lisäksi kansantanssi on liikuntaa, jossa harjoitellaan jatkuvasti motorisia taitoja, rytmittäjää, kehitetään kuntotekijöitä, haastetaan tasapainoa ja parannetaan ryhtiä.

Vastaajat toivoivat kansantanssin fokusoituvan sosiaalisuuteen ja yhdessä tekemiseen. Sen tulisi olla matalan kynnyksen liikuntamuoto, jossa jokainen on hyväksytty sellaisena kuin on ja osaa omalla tasollaan. Oppimisen ja onnistumisen kokemukset kuuluvat harrastuksen luonteeseen. Kansantanssille tyypillistä oikein toteutettuna on kehoystävällisyys. Kosketus, luovuus ja voimaantuminen nousivat myös tärkeiksi hyvinvointivaikutuksiksi. Kyselyn mukaan kansantanssin koetaan olevan sukupolvia yhdistävä harrastusmuoto, joka tukee kokonaisvaltaisesti hyvinvointia ja antaa väylän arjesta irrottautumiseen.

Oli positiivista saada jakaa vastaajien näkemys kansantanssin hyvinvointivaikutuksista ja tarpeesta kehittää lajin saavutettavuutta, sillä olimmehan samoja asioita pohtineet yhdessä jo ennen kehittämishankettamme

ja erityisesti sen aikana. Kyselyn kautta saimme ajatuksillemme vastakaikua ja vahvistusta. Kyselyssä nousseiden ajatusten ja ydinasioiden pohjalta tuntui hyvältä ja loogiselta jatkaa työpajojen sisältöjen suunnittelua.

5.2 Tanssin poluilla -työpajat

Työmme käytännön osiossa toteutimme molemmat tahoillamme virtuaalisia kansantanssityöpajoja, Tanssin poluilla -työpajoja, erityistä tukea tarvitseville aikuisille ja lapsille. Työpajatoiminnassa tutkimme ja kehitimme virtuaalisessa muodossa menetelmiä, toimintatapoja ja sisältöjä, joilla voidaan edistää kansantanssin saavutettavuutta.

Työpajakokonaisuus koostui kahdeksasta virtuaalisesta etälive-työpajasta, jotka toteutettiin Zoom-ohjelman välityksellä. Riian työpajakokonaisuudessa toteutettiin viisi etälive-tapaamista. Lisäksi tarjolla oli kolme omatoimista työpajaa, joita osallistujien toivottiin suorittavan itsenäisesti. Käytännössä omatoimisia työpajoja ei tietomme mukaan toteutettu. Heidi toteutti kaikki kahdeksan työpajaa etälive-tapaamisina, joiden jälkeen ryhmä vielä tapasi neljä kertaa etäyhteyksin ja viimeisellä kerralla fyysisesti piknikin muodossa.

5.2.1 Riian pilottiryhmien kuvailu

Työpajojen kohderyhmäksi, niin sanotuiksi pilottiryhmiksi, valikoituivat Riian osalta Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän vammaispalvelujen osallisuutta ja työllistymistä edistävän päiväaikaisen toiminnan viisi eri toimintayksikköä. Kohderyhmä oli helppo löytää, koska Riia oli ennen opintoja käynyt muutaman kerran opettamassa tanssia samassa organisaatiossa.

Tietoa työpajoista jaettiin ennakkoon eri toimintayksiköihin Riian työstämän mainoksen avulla (Liite 6) ja sähköpostiyhteydellä kunkin yksikön ohjaajiin. Osallistuminen oli vapaaehtoista. Mukana työpajoissa oli yhtä aikaa kustakin yksiköstä 3–6 henkilöä, yhteensä noin kaksikymmentä osallistujaa. Kaikki osallistujat olivat aikuisia, joilla oli erilaisia tuen tarpeita. Lisäksi tuokioissa oli

mukana kussakin toimintayksikössä vähintään yksi päivätoiminnan ohjaaja. Tuen tarpeesta kerättiin tietoa ennakkokyselyllä (Liite 2). Kyselyyn vastasi viisi osallistujaa. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli 20–29 -vuotiaita. Heidän tuen tarpeensa liittyivät kyselyn mukaan lähinnä keskittymiseen ja joillakin oli aistiyliherkkyyksiä. Kukaan kyselyyn vastanneista ei tarvinnut liikkumiseen apuvälineitä tai käyttänyt vaihtoehtoista kommunikointitapaa. Osallistujat toivoivat kannustusta ja rauhaa tehdä liikkeit loppuun asti. On kuitenkin tärkeä huomioida, että kyselyyn vastasi noin 20 % osallistujista, joten se ei anna kokonaiskuvaa osallistujista.

Koska Riian työpajoihin osallistui yksilöiden sijaan ryhmiä, oli toimintayksiköissä paikan päällä olevien ohjaajien rooli tärkeä. Riia työsti ennakkoon ohjaajille ohjeistuksen tanssin avustamisesta (Liite 7) ja tapasi heidät kerran ennakkoon Zoomin välityksellä, jolloin ohjeistus käytiin lyhyesti läpi. Ilman paikan päällä olevia ohjaajia, ei toiminta tässä muodossa olisi onnistunut.

Toimintayksiköissä oli jonkin verran käytetty etäyhteyksiä aiemminkin, vaikkakin zoom oli ohjelmana kaikille uusi. Tämä aiheutti hiukan haasteita mukaan pääsemiselle ja joillakin kerroilla kaikki ryhmät eivät teknisten ongelmien takia päässeet osallistumaan työpajaan. Ilmeisesti tietoturvasyistä organisaation omilla laitteilla oli haastavaa kirjautua ohjelmaan ja yksi ohjaajista joutuikin käyttämään omaa henkilökohtaista konettaan.

5.2.2 Heidän pilottiryhmän kuvailu

Heidän pilottiryhmäksi valikoitui pitkän ja haastavan etsinnän tuloksena joukko kehitysvammaisia ihmisiä, yhteensä kahdeksan osallistujaa. Nuorin osallistuja oli 8-vuotias ja vanhin vähän yli 70-vuotias. Osalla osallistujista oli usean vuoden tanssiharrastuskokemus, osalla ei kokemusta ollut lainkaan. Kaikkia osallistujia yhdisti kehitysvammaisuus, ruotsi äidinkielenä ja halu tanssia ja osallistua Tanssin polkuun ja sen kehittämiseen. Noin puolet osallistujista kommunikoi selkeästi puheella, kaksi käytti puheen tukena tukiviittomia, puhui muutamia sanoja ja käytti tabletilla olevaa Go talk -ohjelmaa kommunikoinnin tukena,

kahdella osallistujista oli puheen tuottamisessa haasteita, ja puhe oli aika ajoin vaikeasti ymmärrettävää. Liikunnallisia rajoitteita ei ollut kenelläkään.

Osallistujat osallistuivat työpajoihin kotoaan käsin (osa vanhempiansa luota ja osa asumisen yksiköistä). Kahdella osallistujalla oli muutamalla kerralla avustaja mukana tanssimassa, lapsella äiti oli mukana koko ajan. Osallistujien tekniset taidot vaihtelivat suuresti, mutta pääosin teknisistä haasteista selvittiin melko helposti ja nopeasti. Lähes kaikilla oli asumisen palveluista ohjaaja tai kotoa käsin toinen vanhempi läheisyydessä, mikäli teknisiä haasteita esiintyi.

Osallistujat tulivat pääosin pääkaupunkiseudulta. Äiti ja tytär osallistuivat työpajoihin Uumajasta käsin. Heidi jakoi tietoa Tanssin poluilla -työpajoista mm. Finlands Svenska Autism- och Aspergerföreningin, FDUV:n, Rinnekodin lapsi- ja perhepalveluiden ja Kirkkonummen erityislasten vanhempien tukiryhmän kautta. Viestintä toimi pääosin sähköpostein (Liite 8), puheluin, Instagram-viestein ja osallistamalla muutama vanhempien vertaisryhmän tapaamiseen. Osallistujien löytäminen ja mukaan saaminen oli huomattavasti haastavampaa kuin mitä Heidi oli odottanut. Turhautumisen tunnetta kuvaa Heidin kirjoitus päiväkirjassa juuri ennen työpajojen alkamista huhtikuussa 2021:

Minä ole jotenkin astetta jäljessä koko touhun kanssa...kontakti on ollut todella heikkoa omista yrityksistä huolimatta ja pieni turhautuminen ja toivottomuus iskenyt jo useaan otteeseen. Viime viikolla päätin, että yritetään tehdä tästä tämänhetkisesti parasta mitä on... Tosiaan itse olen nyt ollut yhteydessä aivan julmetun moneen tahoon ja jos tulos on 4-5 vaivaista osallistujaa niin jossakinhan on vika? Onko kyse siitä sanan "tanssi" haamusta, joka koetaan vaikeaksi? Vai onko kyse digiähkystä näin keskellä koronapandemiaa? Vai markkinoinnin saavuttamattomuudesta, en tiedä mutta paljon olen sitä pohtinut. Lapsi- ja perhepalveluista tuli muutama kommentti, että haastavaa saada porukka kasaan, kun ohjaajat vaihtuvat ja ei oikein löydy ketään, joka ottaisi asiasta kopin. Asumisen puolella koen ongelmaksi saman, Työllisyyden- ja osallisuuden puolella on suurin mahdollisuus ympätä tanssi osaksi toimintaa, mutta vaatii taas sen asiasta kiinnostuneen henkilön sitä toteuttamaan... päädyin siis siihen, että hyödynnetään osallistujien moninaisuutta kehittääksemme toimintaamme ja ajatustamme tanssin saavutettavuudesta... Enpä tiedä, haasteita haasteita...ehkä ydinkysymys onkin, kenelle tätä tehdään ja kuka tästä hyötyy?? Pitäisikö katse kääntääkin henkilökuntaan, joka kyseisen kohderyhmän kanssa tekee töitä? Itse olen ainakin kokenut, että suuren suuri kompastuskivi on juuri henkilökunta...

Omassa työssäni vahvan tuen autismikirjon asiakkaiden kanssa, tanssihetkemme saattaa olla kestää minuutista puoleen tuntiin. Fokus (asiakkaan) katkee useaan otteeseen ja tilanteessa on oltava läsnä, juuri tässä ja nyt. Minulta ohjaajana se ei vaadi tanssinopettajan koulutusta vaan taitoa ottaa tilanteesta koppi ja olla luova ja tarjota mahdollisuus tanssille. Minä voin vain omalla esimerkilläni ja kannustuksellani tukea kolleegoitani toimimaan samoin... (Niemelä ja Palmu 2021.)

Turhautumisesta huolimatta syntyi kuitenkin hieno lopputulos ja vaikka alussa ilmoittautuneita oli viisi, oli todellinen osallistujaluku työpajojen aikana kahdeksan.

5.2.3 Näin syntyivät Tanssin poluilla -työpajat

*Tanssin polku -laulu:
Näin tanssin poluille käyn, näin tanssin poluille käyn.
Mä aistin, mä kuulen, mä kehoa liikutan. (Niemelä ja Palmu 2021.)*

Työpajojen teemakokonaisuudet saivat inspiraation Webropol-kyselystä saaduista vastauksista, joiden pohjalta yhdessä suunnitelimme työpajojen sisältörungon. Työpajojen teemoiksi nousi: tutustuminen, musiikki, keho, kosketus, aistit, luovuus, yhteisöllisyys ja voimaantuminen. Työpajoja suunnitellessamme pohdimme paljon valittuja teemoja suhteessa kansantanssiin ja kansantanssin saavutettavuuteen ja lähdimme tietoisesti haastamaan itseämme ja näkemystämme kansantanssista ja sen syvimmästä ytimeästä. Pitkien ja antoisien keskustelujen ja viestittelyjen päätteeksi, päädyimme yhteisymmärrykseen, että työpajoissa haluamme luoda osallistujille turvallisen, vapaan, luovan, tanssillisen ja aisteja aktivoivan tanssikokemuksen kansantanssin elementtejä ja kansanmusiikkia hyödyntäen. Lähtökohtana eivät olleet standardisoidut kuviot, askeleet ja otteet, vaan kunkin luontainen tapa liikkua, kansantanssille ominaisen sosiaalisen vuorovaikutuksen huomioiminen ja läsnäolo.

Alun perin työpajat oli tarkoitus toteuttaa lähiopetuksena. Alkuvuodesta 2021 alkoi näyttämään siltä, että koronapandemiasta johtuen joutuisimme joko siirtämään työpajoja tai toteuttamaan koko kehittämishankkeen työpajaosuuden jotenkin toisin. Otimme haasteen esille opiskelujemme

opinnäytetyöseminaarissa ja saimme kannustusta niin opettajilta kuin muilta opiskelijoilta toteuttaa työpajat virtuaalisessa muodossa. Näin digitalisaatio tuli keskeiseksi osaksi kehittämishankettamme, vaikka se ei alun perin kuulunut suunnitelmaamme tai kiinnostanut meitä erityisesti. Koronapandemian vuoksi jouduimme huomioimaan myös vähintään metrin turvavälien toteuttamisen osallistujien välillä. Käytännössä jouduimme jättämään harjoitteista pois kansantanssille ominaisen kosketuksen. Käsiotteen ja fyysisen kosketuksen väliin otimme käyttöön pitkän huivin tai muita esineitä. Lopulta tämä ei ollutkaan mitenkään erityisen suuri haaste.

Tuntisisältöjen suunnittelu sujui meiltä helposti. Sen sijaan sisällön muokkaaminen digitaaliseen, ja samalla saavutettavaan ja esteettömään muotoon, sai meidät kaksi kokenutta tanssinopettajaa astumaan tuntemattoman eteen. Otimme kuitenkin haasteen innolla vastaan. Sisällöllisesti huomasimme hyödyntävämme monen eri taiteen alan harjoitteita tuntien suunnittelussa. Ideoita ja harjoitteita lainattiin muun muassa draaman, rytmiiikan, sosiaalisen sirkuksen, yhteisötanssin, tanssi- ja liiketerapian, ekspressiivisen taidetyöskentelyn ja luovan tanssin harjoitteista. Molemmille osa harjoitteista oli ennestään tuttuja ja osa uusia. Harjoitteiden opetus- ja toteutustapa oli digitaalisuuden myötä kuitenkin molemmille uusi. Osa harjoitteista ja tansseista videoitiin, osasta tehtiin vain selkokieliset kirjalliset ohjeet.

5.2.4 Tuntisuunnitelmat digitaaliseen muotoon – haasteita ja voitonhetkiä

*Tahtoisin syöksyä ruudun läpi samaan tilaan,
tarjota käteni, tuntea liikkeen lämmön. Ilman viivettä,
ilman jaettua ruutua ja katkeilevaa ääntä, ulkopuolelle tipahtamista.
Täytyy luopua, hyväksyä tämä uusi epänormaali,
ihmisyydelle asetetut rajat. (Niemelä ja Palmu 2021.)*

Työpajojen digitaalinen toteutus tehtiin verkkoalustaisella Prezi-esittelyohjelmalla ja tarinankerrontatyökalulla. Prezi-ohjelma mahdollistaa käsiteltävän asian sisään ja ulos zoomauksen, mikä helpotti työpajojemme sisältöjen jäsentämistä ja sisältöjen toteutusta. (Wikipedia 2019.) Tuntisuunnitelmista tehtiin ohjelman

avulla virtuaalinen ja kaksikielinen (suomi-ruotsi) Tanssin poluilla -ohjeistus (Liite 9 – 10), jossa kunkin tunnin sisällöt esiteltiin systemaattisesti harjoite harjoitteelta. Ohjelma toimi verkkoselaimen avulla ja tuntisuunnitelmissa pääsi liikkumaan nuolinäppäimien avulla. Tuntien sisällä oli mahdollisuus zoomata itsensä eteenpäin tunnin kulun mukaan, ja palata takaisin halutessaan.

Osaan harjoitteista ja tansseista lisäsimme linkin videoihin ja/tai sopivaan musiikkiin. Kuvaamamme videot olimme tallentaneet piilotettuna Heidn henkilökohtaiselle youtube-kanavalle ja linkki youtubeen jaettiin ainoastaan tuntisuunnitelmien mukana. Tanssin poluilla -ohjeistus toimi työpajojen aikana tuntisuunnitelmana ja visualisoi osallistujille mikä harjoite oli menossa. Linkki Tanssin poluilla -ohjeistukseen jaettiin osallistujille ja heidän ohjaajilleen ja avustajilleen. Osallistujien ja ohjaajien oli siten mahdollista hyödyntää ohjeistusta tanssityöpajojen ulkopuolellakin.

Käytännössä Prezin aukipitäminen samaan aikaan Zoomin kanssa osoittautui haastavaksi, sillä opetustilanteessa joutui aika ajoin jakamaan sekä näyttöä että ääntä. Harjoitteiden välissä oli tarpeellista saada videokontakti osallistujiin, jotta opettajana pystyi ylläpitämään vuorovaikutusta ja ohjeistamaan osallistujia parhaalla mahdollisella tavalla. Tilanteen haastavuutta ja pohdintaamme digitaalisuuden mahdollisuuksista ja haasteista kuvaa tekstit päiväkirjastamme ensimmäisten työpajojen kynnyksellä:

Huh, kun tämä vie aikaa. Jos tätä tekisi työkseen, pitäisi tekniseen säätöön olla joko todella paljon aikaa tai tietotekniikan ammattilainen suunnittelemassa ja toteuttamassa teknistä puolta. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Pitää vielä opetella sitä zoomia. Jännittää tosi paljon miten ryhmään saa kontaktin sen välityksellä. Meneekö aikaa hirveästi tekniikan kanssa säätämiseen vai päästäänkö jouhevasti etenemään asiasta toiseen. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Pidin juuri ohjeistuksen osallistujien avustajille. Huh yks ei päässy zoomiin ollenkaan, tietoturvaongelmako? Sitten kuulin, ettei prezin linkit toimikaan kaikilla. Voi dääm! Onkohan nää kaikki jotain tietoturvajuttuja, joita hyvinvointiyhtymällä voi olla :(Nämä on ärsyttäviä, koska ei pääse paikan päälle auttamaan ja tukemaan. Nyt täytyy vaan todeta, että tällaiseen proggikseen olis aina hienoa saada joku tietotekniikkaguru mukaan

ratkomaan näitä tietoteknisiä ongelmia, joihin meillä ei ollenkaan ole koulutusta. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Muuten tuli kyllä tosi positiivinen fiilis tästä kohtaamisesta. Ihana päästä viimein tekemään tätä käytännössä. Oli myös tosi kiva kurkata näiden ihmisten ympäristöön. Kohtaamisessa hankalaa oli ehkä se, ettei oikein kuullut kaikkea, mitä osallistujat sanoi. Mutta kyllä silti välittyi ihmisten hymyt ja muut ilmeet. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Itselfäni vaadin nyt rauhallisuutta, jotenkin menen paniikkiin, kun kaikki nappulat eivät toimikaan ja en täysin löydä mistä kiikasta. Luulen, että pieni tauko tai odottaminen kaataa koko jutun...vaikka tiedän että näin ei ole. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Huh tänään tökki tekniikka ja turhautti, kun en päässyt ihmisten luo. Sekoilin näytön ja äänen jakamisen kanssa. Viive ärsytti omaan silmään. En kuullut kunnolla, mitä mulle puhuttiin. Ja yksi porukka tipahteli koko ajan ulos. Ongelmat eivät johtuneet siitä, miten asioita tein tanssinopettajana vaan siitä, että meidän välillämme oli laitteet...Haluaisin auttaa ja tukea niitä, jotka eivät pysy matkassa. Kannustaa ja innostaa niitä, jotka eivät tänään jaksa nousta penkiltä. Tänään ei ollut mun päivä. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Sitten huomasin valitettavasti myös, että ruudun takana kaikissa porukoissa ohjaajat eivät pystyneet olemaan paikalla koko aikaa ja siksi homma ei edennyt. Eihän sille tietysti mitään voi, jos siellä tuli sellainen tilanne vastaan, että ohjaajaa tarvittiin toisaalla. Siinä kohtaa tuntui, voisimpa ojentaa käteni ruudun takaa. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Virtuaalisella toteutusmuodolla ei ollut vain negatiivista vaikutusta työhömmö ja sen toteutukseen. Muoto antoi paljon uusia mahdollisuuksia kansantanssin toteuttamiseen. Se teki monella tapaa työpajoistamme vieläkin saavutettavampia. Tuomme digitalisaation hyviä puolia esille myöhemmin loppupäätelmissä.

Tekniken...ah den ljuva tekniken...utan den skulle vi knappast sitta i allas egna vardagsrum och dansa, utan den skulle vi inte ha den utspridning av ålder, kön och utgångsläget som vi nu har, utan den skulle vi bli mer begränsade samtidigt som vi blir mer begränsade av tekniken...dilemmat. Tillgänglighet. Ett spännande begrepp i detta sammanhang. (Niemelä ja Palmu 2021.)

5.2.5 Refleктоiva ja dialoginen päiväkirjaus työpajojen arvioinnin menetelmänä

Työpajojen aikana kirjasimme huomioitamme, ajatuksiamme ja työpajoista saatua palautetta yhteiselle digitaaliselle Padlet-ohjelmalle tehtyyn päiväkirjaan (Liite 5). Päiväkirja toimi samalla meille itsellemme reflektion välineenä ja mahdollisti meidän keskinäisen dialogimme ja ajatustenvaihdon puheluiden ja videotapaamisten rinnalla. Padlet-päiväkirja oli jaettu samoihin aihekokonaisuuksiin kuin Tanssin poluilla -tuntisuunnitelmat. Näiden lisäksi oli mahdollisuus vapaaseen reflektointiin teemojen ulkopuolella.

Padlet toimi hyvin dialogisen ”keskustelun” alustana meille työpajojen aikana. Meillä oli hieman eri aikataulu ja struktuuri työpajojen toteutuksessa, ja arjen muut aktiviteetit tekivät samanaikaisuuden meille mahdottomaksi. Myös keskinäiset tapaamisemme sekä fyysisesti että etänä aiheuttivat välillä haasteita, minkä takia oli aika ajoin helpompi kirjoittaa ajatukset Padletille. Itsereflektion, päiväkirjaamisen sekä osallistujilta saadun palautteen avulla saimme tietoa siitä, millaiset menetelmät ja toimintatavat olivat hyviä ja toimivia. Raportissamme esiintyneet runot syntyivät Padletille työpajojen inspiroimina. Ne kuvaavat tunnin tunnelmaa, olotilaa, vuorovaikutusta ja tunteita.

5.2.6 Osallistujilta saatu palaute

*Ruudun takaa näen värikkäitä huiveja,
ihmisketjun liikkuvan.
Kuin ikkunasta katsoisin joulun viettoa.
Aina on yksi, jolla on ihan oma tulkinta. (Niemelä ja Palmu 2021.)*

Jo tuntisuunnitelmavaiheessa olimme ottaneet huomioon osallistujien palautteen tärkeyden ja kunkin tunnin päätteeksi oli varattu aikaa palautteen annolle. Tavoittemme oli tarjota, hyödyntää ja kehittää monipuolisia ja luovia menetelmiä palautteen antoon, mutta käytäntö osoittautui haastavammaksi ja jouduimme työpajojen aikana muokkaamaan niitä kullekin ryhmälle sopiviksi. Heidän ryhmän kohdalla tunnin päätteeksi annettu peukkupalaute (peukku ylös, keskelle tai alas), liikkeellinen palaute (näytä liikkeellä, mikä on tämänhetkinen fiiliksesi) ja eri

väristen hymiöiden hyödyntäminen toimivat parhaiten. Osallistujille, jotka pystyivät puhuen antamaan palautetta, mahdollistettiin se sekä tuntien yhteydessä että työpajojen lopussa. Riian ryhmissä peukkupalaute jäi ensimmäiseltä kerralta spontaaniin käyttöön osallistujille, sen lisäksi jokaisen työpajan päätteeksi kysyttiin, mikä oli päivän mieluisin harjoite.

Palautemenetelmistä peukku oli jäänyt selkeästi mieleen ja osallistajat käyttivät sitä spontaanisti. Myös kehollinen palaute tuntui toimivan. Toki en itse saanut niin eksaktia määrällisesti tulkittavaa tulosta. Toisaalta osallistajat sanoivat tähtiharjoitteista, että tosi monet olivat kivoja, joten kai siellä sitten ihan oikeasti on ollut hauskaa. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Molemmille ryhmille oli tehty omat Padlet-palauteseinät, joihin toivoimme osallistujien kirjaavan mahdollisuuksien mukaan ajatuksia ja tunnelmia muun muassa työpajojen sisällöistä, opetusmenetelmistä ja teemoista, mutta palauteseinän täyttäminen osoittautui haastavaksi molempien ryhmien kohdalla ja näin ollen niitä ei työpajojen aikana käytetty juuri lainkaan. Riian työpajoista saimme joitakin kommentteja toimintayksikköjen ohjaajien koostamina, mutta merkittävää uutta tietoa, joka ei jo työpajoissa olisi tullut ilmi, näiden kautta ei juuri saatu.

Lisäksi Riian työpajoista kerättiin palautetta jälkikäteen osallistujille (Liite 3) ja ryhmän ohjaajille tehdyillä palautekyselyillä (Liite 4). Ohjaajien palautekyselyyn vastasi yksi ja osallistujien neljä. Palautteen antaminen sähköisessä ja kirjallisessa muodossa työpaja-ajan ulkopuolella ei ilmeisesti ollut tarpeeksi motivoivaa tai saavutettavaa ja olisi vaatinut ryhmien ohjaajilta aktiivisuutta. Toisaalta saadut vastaukset olivat huolella kirjoitettuja. Ehkäpä toimivampaa olisi kuitenkin ollut järjestää etänä virtuaalinen palautekeskustelu.

Kyselyyn vastanneista osallistujista kolme oli kokenut toiminnan mieleisenä ja yksi jätti pajat kesken, koska tekeminen tuntui ”oudolta”. Ohjaajien kyselyyn vastanneen mukaan oli hyvä, että harjoitteet oli suunniteltu tehtäväksi yksin, yhdessä tai avustettuna, tunnilla rytmittyivät hyvin uudet ja jo opitut asiat ja työpajan ohjaaja pystyi aistimaan tunnelmia ruudun välityksellä. Onnistuminen oli muun muassa se, kun pääsi näkemään yhdessä tekemistä ja erityisen mieleenpainuvaa, kun eräs osallistuja uskaltautui yhdessä työpajassa

ohjaamaan yksin koko porukkaa ruudun välityksellä. Vastaaja nosti esiin tärkeän huomion osallistujamäärästä: mikäli osallistujia olisi ollut vähemmän, olisivat yksilöt tulleet paremmin tutuiksi työpajan ohjaajalle. Jälkikäteen ajateltuna pienempi osallistujamäärä olisi helpottanut vuorovaikutusta ja erilaisten yksilöiden huomiointia. Virtuaalinen toteutusmuoto oli vastaajan mukaan ”ihan jees”, mutta lähiopetus olisi kuitenkin ollut mieluisampi.

Työpajojen päätteeksi kerättiin osallistujilta sanoja ja ajatuksia Tanssin poluilla-työpajoista. Osallistajat saivat kirjoittaa palautteensa chatiin tai kertoa sen omin sanoin. Osallistujien palaute oli molempien ryhmien kohdalla vain positiivista. Palautteiden pohjalta teimme yhteisen sanapilven havainnollistamaan ja kuvaamaan työpajojen antia (Kuva 4.).

Kuva 4. Sanapilvi. Työpajojen palautteiden antia sanapilven muodossa.

5.2.7 Mietteitä työpajojen jälkeen

Iloliikkeitä

*Keho maala sateenkaaren tilaan, polskana virtaavat pyörteet.
Tanssin poluilla aurinko, napsutusta, taputusta ja hauskaa,
ihan heavy meininki.
Hulluttelu jatkuu, jännitykset jää,
pyörähdät täynnä elämää.
Vilkutus ja moro!
Onni on mun olo. (Niemelä ja Palmu 2021.)*

*Avskedstundens bittra smärta, älskade vän förglöm ej mig.
Minnen lever i mig och i dig, stunderna har du delat med mig.*

*Tack för alla fina stunder, vi fortsätter färden djupare in i skogen...
(Niemelä ja Palmu 2021.)*

Tanssin poluilla -työpajojen tavoitteena oli tarjota osallistujilleen elämyksellinen matka omaan itseen, luovuuteen ja liikkeeseen, kosketukseen ja yhteyteen toisten kanssa. Matkaa elävöittivät kansantanssi, kansanmusiikki ja taiteen eri muodot. Tanssin polun työpajoihin jokainen oli tervetullut juuri sellaisena kuin oli, erityisiä taitoja tai aiempaa kokemusta tanssista tai taiteesta ei tarvinnut olla. Toivoimme tanssin polun olevan esteetön, inklusiivinen ja ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukeva.

Toteutimme työpajamme hieman toisistaan poikkeavalla tavalla. Riialla oli usean pienryhmän ohjausta ja Heidillä usean yksilön ohjausta samaan aikaan. Heid in kokonaisuudessa osallistujilta jäi kokonaan puuttumaan tunne itsestä yksilönä osana ryhmää, ryhmädynamiikka, muiden huomioiminen tilassa, reagointi – vastareagointi, ainakin fyysisesti. Heid in kohdalla toisaalta pieni ryhmä mahdollisti kameroiden ja usein myös mikrofonien auki pitämisen työpajojen aikana. Uskomme, että tämä edesauttoi luonnollisen kommunikoinnin syntymistä.

Riialla osallistujia oli aika monta, mikä vaikeutti osallistujien omien, henkilökohtaisten polkujen seuraamisen. Riian kohderyhmästä välittyivät enemmän tanssijoiden ja ryhmien yleiskuvat kuin kenenkään henkilökohtainen matka. Erilaisin keinoin, kuten antamalla aikaa spontaanille juttelulle ennen työpajaa, sekä ohjatusti lyhyen hetken ajan kullekin osallistujalle työpajan aikana, voitiin antaa kaikille mahdollisuus edes hetken ajan tulla nähdyksi ja kuulluksi.

Maailman parasta oli se, että osallistajat halusivat käydä ruudun edessä näyttäytymässä ja juttelemassa. Jos ei muuta niin heiluttelemassa ja virnistelemässä :D. Peiliharjoite toimi aivan superhyvin niin, että yksi osallistujista näytti ja kaikki seurasivat ruudun takaa. Siinä sai myös muutama ihminen olla hetken valokeilassa näkyvissä. Ja miten hienoa kehonkäyttöä heillä olikaan. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Sisällöllisesti työpajat mahdollistivat matkan niin omaan itseen, luovuuteen, kosketukseen kuin yhteyteen. Harjoitteita oli mahdollisuus muokata niin että osallistajat tulivat nähdyiksi yksilöinä, mutta samalla myös ryhmädynamiikkaa

vahvistaviksi. On kyse sitten virtuaalisesta tai ”normaalista” lähiopetustilanteesta, lähtee kaikki kuitenkin siitä, että vuorovaikutus saadaan toimimaan. Alussa kuvittelimme, että virtuaalisessa muodossa voisi hyödyntää paljon kuvia, videota, ääntä ja yleisesti visualisointia. Työpajojen edetessä huomasimme kuitenkin, mitä enemmän näyimme itse ruudulla ja mitä vähemmän jaoimme näytöllä jotain muuta, sitä parempi vuorovaikutus ryhmän ja meidän välille syntyi.

Tänään ei tehty mitään uutta. Muistin taas kuinka tärkeää toisto on ja tuttujen juttujen varioiminen. Tänään toimi seni-tanssikin, vaikka se ei viime kerralla oikein syttynyt. Varmaan siinä oli taas se toiston taika. Tavoitimme mielestäni aivan mahtavasti sen yhdessä olon tunteen. Siihen auttoi se, kun kaikki harjoitteet olivat tuttuja ja voitiin keskittyä vuorovaikutukseen. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Opettajan vaikutusmahdollisuudet kunkin osallistujan kokemukseen olivat kuitenkin rajalliset virtuaalisen toteutustavan ja siitä johtuvan rajallisen kehollisen vuorovaikutuksen puutteen vuoksi. Opettajan näkökulmasta oli vaikea sanoa, kuinka syvälle tavoitteissa päästiin, välissä kun oli ruutu ja Riian pajoissa usein myös toinen ohjaaja.

Mutta siitä pointsit, että jutustelu ja vuorovaikutus on hauskaa ja välitöntä. Täytyy katsoa seuraavaa kertaa sillä silmällä, että siellä on aikaa ja ilmaa tarpeeksi harjoitteiden välissä, ettei tule suorittamisen tunnelmaa. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Yksi ryhmä taisi olla mukana ilman ohjaajaa ja se oli vähän ongelmallista. Ei mulla ole ruudun välityksellä muuta keinoa vaikuttaa, kuin se, että hymyilen ja huomioin sanoin. Sen ruudun takana ei tänään tainnut olla niin paljon tanssia, mutta saatiin me ainakin kontakti aikaiseksi yhden osallistujan kanssa, joka ei ilmeisesti kommunikoi sanoin ollenkaan. Ehkä se riitti tänään. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Tanssin polkua elävöittivät kansantanssi, kansanmusiikki ja taiteen eri muodot. Koimme, että työpajakokonaisuudessa kansantanssin elementtejä oli tälle kohderyhmälle, toteutustavalle ja aikaresurssille sopivasti. Sisällöllisesti emme voineet toteuttaa kaikkea suunniteltua, mutta suunnitelma on aina suunnitelma ja riippumatta toteutustavasta tulee meidän opettajina ja asiantuntijoina pystyä muokkaamaan sisältö osallistujien näköiseksi ja heille soveltuvaksi. Jo tavoitteita

asettaessa on tärkeä pohtia kenelle ja ketä varten tavoitteet asetetaan. Opettajalla tulee olla välineet muokata opetus kaikille sopivaksi, ja tehtävämme on myös tarjota uusia elämyksiä niin, että ne tuntuvat osallistujasta mielekkäältä.

Sitten suoraa palautetta yhdeltä osallistujalta: menen lukkoon, jos on ohjattua liikettä, kun saa tehdä omaa liikettä, osaan...Mietin ihan tosi paljon, että soveltuuko tälle porukalle tällä opetustavalla tanssit, joissa on valmiiksi määriteltynä liikkeet. Etänä pystyn ohjaamaan luovaan liikkeeseen, mutta tarkkojen liikkeiden opettaminen tämän tyyppiselle ryhmälle ei oikein toimi. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Molemmat ryhmät liikkuvat melko vapaasti tanssin polulla, polku antoi matkallemme raamit ja rajat, mutta uskalsimme hypätä myös pois polulta ja antaa vain tanssin ja liikkeen viedä. Vähensimme ryhmätanssien osuutta, tärkeäksi elementiksi nousi luovuus, kunkin oma liike ja tulkinnan vapaus. Liikkeen kautta oli helpoin toimia ja se ei vaatinut ryhmän ohjaajilta / avustajilta ennakkotoimia. Niillä kerroilla, kun osallistujilla oli mahdollisuus tanssia ja liikkua pareittain, hyödynsimme sitä mahdollisuutta.

Osallistujilta tulee pyyntö saada tanssia paljon parin kanssa, koska tänään lähes kaikilla on joku, jonka kanssa tanssia. Ehdottomasti testataan kaikkea tähän astista yhdessä kaverin kanssa. On mahtava huomata parien välinen kontakti ruudun takaa, minun roolini häviää, he heittäytyvät omaan ja yhteiseen tanssin maailmaan. Minä saan keskittyä tanssimaan yhdessä ainoan yksin olevan kanssa. Maagista! Välissämme on ruutu, mutta tunnen kuitenkin hänet! Kysyn millainen olo hänellä tuli "yhdessä" tanssimisesta ja hänestä se oli hienoa. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Paritanssin elementit toteutuivat hienosti juuri näillä kerroilla. Koska Heidin ryhmässä pääosin liikuttiin osallistujien henkilökohtaisessa liikkeessä ja sen tulkinnassa, oli huomion arvoista, miten oma rooli opettajana muuttui silloin, kun osallistujilla oli pari, jonka kanssa tanssia ja silloin, kun olimme kaikki yksin. Kun kaikki toimivat yksin, nousi opettajan rooli suuremmaksi ja vastuu sisällöstä oli pääosin opettajalla. Paritanssi-kerroilla riitti, kun antoi selkeän ja lyhyen ohjeistuksen, ja osallistujat vaikuttivat itse siihen, miten he käytännössä tanssin tai harjoitteen yhdessä toteuttivat. Tätä tuki usein se, että harjoitteet ja tanssit, jotka tanssittiin parin kanssa, olivat ennestään tuttuja aikaisimmilta kerroilta. Tuttu harjoite tai tanssi mahdollisti kunkin parin oman tulkinnan. Tällaista tanssin

tulkintaa ja vapautta olisi hienoa nähdä kansantanssin kontekstissa laajemminkin.

Loppuvaiheessa meille molemmille alkoi tulemaan ahaa-elämyksiä siitä, miten luovia harjoitteita voisi viedä vieläkin lähemmäs kansantanssia:

Huivi yhdistettynä polskaan on tosi toimiva, se tuo jotenkin sitä polskan pyörivää liikettä ja virtaavaa liikelaatua vahvasti esille. Haluan ehdottomasti käyttää tätä harjoitetta jatkossakin polskaan syventyessä. Ylipäätään näiden liikelaatujen ja ydinasioiden tutkiminen luovin harjoittein on aika mielenkiintoinen juttu! Kiinnostaisi tutkia tätä paljon syvemmälle. Luovan ja oman liikkeen kautta lähestyminen sopivilla säännöillä helpottaa minusta erityistä tukea tarvitsevien ihmisten kanssa, samaa harjoitetta voi toteuttaa niin monella tavalla.” (Niemelä ja Palmu 2021.)

Meillä oli kehittämishankkeemme alkuvaiheessa ajatus, että monitaiteisuuden kautta voisimme tarjota erilaisia väyliä lähestyä kansantanssia ja näin mahdollistaa moninaisille ihmisille kokemus kansantanssista eri tavoin. Emme kuitenkaan päässeet hyödyntämään eri taidemuotoja toivomallamme tavalla virtuaalisen toteutusmuodon takia. Pääosin eri taidemuodot jäivät piirtämisen, musiikin, liikkeen ja tanssin varaan. Tanssin poluilla lähiopetuksen muodossa mahdollistaisi todennäköisesti laajemmin eri taiteenlajien hyödyntämisen.

Päivän highlight oli musiikin tulkitseminen piirtäen minkä jälkeen sama kappale ja oma piirros tulkittiin tanssien! Oi oi, kun porukka tykkäsi vaikkakin joku totesi, että oli aika vaikeaa. Kaikilla oli kuitenkin vapaat kädet toteuttaa se oman näköisesti. Tätä voisi hyvin kehittää eteenpäin. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Toki omassa reflektiossamme, ja aistien ja mielikuvien kautta myös osallistujille, olivat taiteen eri muodot tavallaan läsnä. Esimerkiksi ”huivien tanssia” katsottaessa tuli mieleen kuinka vaikuttava osa sitä harjoitetta olivat huivien värit. Se oli kuin elävää kuvataidetta. Onko tanssissa sittenkin aina kaikki taiteet läsnä?

Hyvä, että on näin paljon luovia harjoitteita, koska niissä osallistujien kehonkäyttö on kaikista monipuolisimmillaan. Toisaalta sitten

yksinkertaiset koreot tuovat tuntiin jotain muistettavaa ja ehkä semmoisen selkeän lopetuksen. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Esteettömyydestä ja saavutettavuudesta voimme todeta, että koska toteutustapa oli virtuaalinen ja kaikki pystyivät osallistumaan kotoaan käsin tai päivätoiminnan puitteissa, emme olleet riippuvaisia, emmekä voineet vaikuttaa tilan esteettömyyteen, kuljetuksiin, henkilökunnan aktiivisuuteen, rahaan ja aikaan. Pääsimme melko pienellä budjetilla ja pienellä ponnistelulla asian ytimeen. Heidän kohdalla henkilökunnan/vanhempien/avustajien apua tarvittiin lähinnä tekniikan kasaan laittamisessa (= Zoom-yhteyden löytämisessä). Kukin muokkasi oman tilansa tanssille sopivaksi ja kukin tanssi siinä tilassa, mikä sillä hetkellä oli mahdollista. Maantieteellisesti Tanssin poluilla -työpajat mahdollistivat osallistumisen juuri sieltä missä kukin oli, meidän tapauksessamme Uudeltamaalta Uumajaan. Tanssin poluille -työpajoihin olivat kaikki tervetulleita, mutta lopulta mahdollisuutemme vaikuttaa siihen, kuka niihin pääsi osallistumaan, olivat hyvin rajalliset. Mitään erityisiä taitoja tai kokemusta emme edellyttäneet.

8-vuotiaan lapsen äidin kanssa kirjoitellessa kävi kuitenkin ilmi, että lapsen kanssa haasteena oli fokusointi tietokoneeseen samalla, kun ympärillä on liikaa ärsykeitä, jotka veivät huomion. Tällaisessa kontekstissa äidin rooli oli auttaa lasta pysymään fokuksituna, opettaja pystyi vain omilla kommentillaan ja kannustuksellaan saada lasta aktivoitumaan, fokuksimaan ja keskittymään toimintaan. Arvelemme, että lasten kanssa virtuaalisessa muodossa toteutettavat tanssityöpajat eivät välttämättä ole kaikkein toimivin toteuttamistapa. Lasten kanssa tilanteessa eläminen ja lasten ideoiden ja impulssien lukeminen on edellytyksenä kontaktin saavuttamiseksi. Tämä on haastavaa tietokoneen välityksellä. Erityisesti lasten kanssa toimiessa on vanhemman / avustajan / ohjaajan rooli kyllä arvoinen. Heidän tehtäväkseen tulee kannatella lasta ja lukea lasta kuin avointa kirjaa. Toisaalta tällaisessa aikuinen-lapsi-symbioosissa uskomme, että moni voisi saada itselleen todella vahvan kokemuksen, jos vain uskaltaa heittäytyä mukaan matkalle ja toiminnalle löytyy sopivat puitteet.

Työpajamateriaalissa oli myös omatoimisesti suoritettavia sisältöjä, joita erityisesti Riia tarjosi ryhmäläisilleen. Käytännössä näitä sisältöjä ei kuitenkaan tietääksemme hyödynnetty. Emme saaneet selville, mistä tämä johtui, mutta arvelemme, että kynnys materiaaliin tarttumiseen itsenäisesti saattoi olla liian suuri tai sille ei löytynyt sopivaa hetkeä päivätoiminnan arjesta. Voinemme päätellä tästä, että taidetoiminta tarvitsee aina jonkun asiaan paneutuneen johtamaan sitä. Padlet-seinältä saadusta palautteesta tuli kuitenkin ilmi, että pajat olivat innostaneet tanssimaan spontaanisti myös työpajojen jälkeen. Ehkä jos työpajat olisivat jatkuneet kauemmin, myös itsenäinen tarttuminen materiaaliin olisi ollut helpompaa.

Huomasimme molemmat, että tutustumista ja tunnelmaa kevensivät kysymykset, joihin osallistujat voivat vastata oman elämän kokemuksista käsin. Vaikutti siltä, että harjoitteisiin pystyivät kaikki osallistumaan. Haasteina olivat musiikin toistaminen, eri toimintapisteistä kuuluvat äänet ja oman äänen käytön säätely, selkeä harjoitteen aloitus ja lopetus sekä puheenvuorojen jakaminen. Virtuaalisessa tanssinopetuksessa oman puheen rajoittaminen nousi tärkeäksi. Osallistujien keskinäisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta virtuaalisuus osoittautui myös haastavaksi.

Ensimmäinen työpaja takana. Olipa jännittävää, mutta ihmisten näkeminen, vaikka ruudunkin takaa aina helpottaa jännitystä. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Tuntuu vaikealta käyttää yhtä aikaa ruudun jakoa, olla näkyvissä näyttämässä. Miten musiikit voisi olla helpommin saatavissa ilman näytön jakoa? En oikein tiedä. Eli tekniikan käyttö vaatii kyllä harjoittelua ja pohtimista, miten olisi optimaalisin, jotta voisi keskittyä olennaiseen eli olemaan läsnä. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Virtuaalinen toteutusmuoto tosiaan laittoi meidät pohtimaan matkan varrella todella paljon vuorovaikutuksen eri kysymyksiä. Alla Heidin pohdintaa vuorovaikutuksesta, kommunikaatiosta, läsnäolosta, huomioimisesta ja sosiaalisuudesta ennen ensimmäistä virtuaalista tanssityöpajaa:

Fixar jag detta???

Spänning, pirrigt i magen. Kan jag det här? Vem är med? Hur kan jag bemöta dem när jag inte finns i samma utrymme med dem, jag ser dem men jag känner inte genom skärmen... Sen hör jag: "Hej Heidi... Första spänningen är borta, vi är bara människor allihopa, vi behöver bli sedda och hörda. Genom skärmen eller fysiskt. Vi behöver få röra på oss, dansa, via skärmen eller fysiskt närvarande. Vi finns, vi alla finns. Härligt. Sen plingar det till och en gång till och en gång till. Vi är ju ett gäng, en salig blandning av olika åldrar, kön, nivå...Alla kan vara med, alla vill och kan dansa, just så som man vill i den stunden.

Vi kommer igång, inser hur viktigt det är för mig att se var och en av deltagarna enskilt och hälsa på dem med namn enskilt. Vill och måste få skapa kontakt, utan fysisk kontakt...Inga spärr på något, man vill visa, man vill synnas, man vill bli sedd. Bekräftelse! Det är viktigt för mig alltid, även nu när vi är i kontakt via skärmen, vad ser jag, bekräfta, oj vad man växte till minst en meter...vi sitter (eller kanske snarare står) alla i våra egna vrån, de flesta utan fysisk kontakt till ngn annan. Kontakten är vi, vi alla som sitter i våra vrån, ensamma eller eventuellt med någon. Hur kan jag då förmedla och betona det sociala om vi är ensamma, är vi ensamma? Det kändes inte så. Det kändes på riktigt som om vi skulle ha varit tillsammans, häftigt. Spegeln blev häftig, alla fick vara spegel i tur och ordning och den där magiska känslan av tystnad och långsam rörelse som bara svävar på skärmen, häftigt. Rörelsen fick djup, och bredd och höjd, hela kroppen var med. Se mig!

Vi har kommit igång, jag har övervunnit min kädsla, spänning. Jag fixade det, jag är bara en människa, jag får också göra fel. Vi är fina med våra små olikheter och med våra brister.

Vi kör på, adrenalinet sprudlar, energin likaså.

Vill fortsätta.

Tog det redan slut?

När ses vi igen?

Vi blir sedda, vi vill, vi måste!

Vi finns,

vi är ensamma tillsammans eller tillsammans ensamma? (Niemelä ja Palmu 2021.)

5.2.8 Työpajojen arviointia - Esteiden ylitse ja aitojen alitse

Voi kun käteni ulottuisivat ruudun läpi, haluan tehdä työtäni koko keholla, eleillä, ilmeillä, auttavilla käsillä. Digitaalisesti kaikki lähtee luottamuksesta, että paikan päällä he handlaavat tilanteen, mutta entä kun ohjaajien täytyy revetä työssään työpajoista pois tai moneen suuntaan.

Silloin tunnen oloni ruudun takana kahlituksi. En kuvittele, että olisin kaikkivoipa, vaikka pääsisin paikan päälle, mutta voisin antaa sen osaamisen, mitä tanssinopettajana minulla on. En päässyt näkemään niitä varsinaiseen tanssituntiin liittyviä esteitä, pääsin näkemään vain toimimattoman tekniikan aiheuttamia esteitä. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Tanssin poluilla liikuttiin jatkuvasti esteiden ylitse ja aitojen alitse. Eteenpäin pääsimme aina yhdessä keskustellen, havainnoiden ja reflektoiden. Itse opetustilanteessa omalla rauhallisuudella ja uudella yrityksellä pääsi jo pitkälle. Kärsivällisyyttämme koeteltiin erityisesti työpajojen alkuvaiheessa lähinnä digiasenteemme takia. Halusimme nähdä tämän mahdollisuutena oppia uutta, mutta kuten moni muukin asia, alussa uuden oppiminen vie paljon energiaa ja voimia ja tuntuu suurelta esteeltä ylittää. Oksa ja askel kerrallaan nekin esteet ylitettiin. Kun vihdoinkin alun kankeuden jälkeen löytyi rauha ja rentous, tuntui, että esteet ja haasteetkin olivat vain hauskoja pieniä kiviä keskellä polkua, joiden yli oli hauska hypellä. Sanonta, "mikä ei tapa, se vahvistaa.", sopi hyvin juuri tähän vaiheeseen työtämme.

Kommunikoinnissa ja ennakkoinformaatiossa on aina parantamisen varaa. Kun kaikki kommunikaatio on digitaalisuuden varassa, on suuri riski, että informaatio ei saavuta jokaista osallistujaa. Myös avustavien henkilöiden aktiivisuus on merkittävässä roolissa kyseisen kohderyhmän kanssa. Mikäli avustajat/päivätoiminnan ohjaajat/vanhemmat eivät teknisesti tiedä, miten työpajaan voi osallistua tai omaa kiinnostusta aihetta kohtaan ei ole, on suuri riski, että joku halukas osallistuja jää toiminnan ulkopuolelle. Selkeä ennako-ohjeistus ja ennakkotapaaminen asianomaisten kanssa on tärkeää tiedonkulun toimivuuden kannalta. Tämä osoittautui tarpeelliseksi Riian työpajojen kannalta. Ennakkotapaaminen järjestettiin Zoomin kautta, mutta tapaaminen kasvojen olisi varmasti ollut vieläkin toimivampi tapa välittää tietoa.

Onnistumisia matkamme varrella oli paljon. Suurimmat onnistumiset ovat molemmilla läsnäolon ja vuorovaikutuksen luominen digitaalisin välinein. Alun stressin jälkeen löysimme myös rauhan toiminnallemme. Aina ei tarvitse puskea eteenpäin kuin härkä konsanaan, pysähtyminen tilanteeseen ja hetkeen antoi lähes aina parhaat hetket ja muistot.

Tanssin poluilla -työpajat antoivat osallistujille hetken hengähdystauon arjen hektisyydestä, saatoimme pysähtyä vain muutaman harjoitteen ympärille koko tunniksi. Koemme, että tällaisen tunnelman saavuttaminen on vahvempaa ja kantaa pidemmälle kuin runsas määrä erilaista sisältöä. Huomasimme etätoteutuksessa myöskin sen, että harjoitteet vievät hiukan enemmän aikaa kuin lähiopetuksessa. Siksikin oli tärkeää, ettei yhteen työpajaan sisällytetty liikaa erilaisia harjoitteita.

Heidin kohdalla suuri onnistuminen oli myös se, että osallistujat halusivat ja ilmaisivat omaehtoisesti haluavansa jatkaa tanssimista. Taustalla ei ollut mikään organisaatio, asumisen yksikkö, työllisyyden palvelu tai muu taho, joka määrittäisi mitä saa ja ei saa tehdä. Saimme toimia yksilöinä ja kukin sai itse päättää, osallistuuko vai ei. Suunnittelimme yhdessä hybridi-mallilla jatkamista syksyllä siten, että kerran kuussa tapaamme fyysisesti ja kolme kertaa kuussa digitaalisesti. Kullakin kuukaudella voisi olla oma teemansa, joka aina kulminoituu yhteiseen fyysiseen läsnäolokertaan. Heidi keskusteli kahden tanssijan kanssa myös mahdollisuudesta apuohjaajan rooliin lastenryhmien kanssa. Kehitys siis jatkukoon!

Lopetus on aina haikeaa...mutta meilläpä tanssit jatkuu!

Olen aina ollut huono luopumaan asioista, tai juuri sillä hetkellä, kun se luopuminen tapahtuu, tuntuu kuin veitsi viiltäisi sydämen läpi. Kyllä siitä nopeasti yli pääsee ja matka jatkuu kohti uusia kohtaamisia ja kokemuksia...

...yhdessä lähdimme pohtimaan miltä meidän polkumme jatko näyttää. Mitä toiveita, mitä haaveita, mitä haasteita otetaan vastaan ja mikä jätetään metsään omaan rauhaan. Ideoita ja ajatuksia nousi pilven pimein, nyt lähdemme siis osallistujien kanssa tekemään meidän omaa tanssin polkuamme. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Tanssin poluilla -konseptilla on mielestämme paljon potentiaalia ja mahdollisuuksia kehittyä ja sen käyttöä olisi mahdollisuus hyödyntää vieläkin moninaisempiin ympäristöihin kuten vanhuspalveluihin, yksinäisille ja sairaaloihin. Koska Tanssin poluilla antaa mahdollisuuden sekä ryhmä- että yksilökohtaiseen toteutukseen, olisi kokonaisuus hyödynnettävissä lähes missä

vain sosiaali- ja terveysalan palveluissa. Toteuttaminen ei vaadi fyysistä siirtymistä tanssipaikalle. Vanhusten huollossa tämä voisi toimia osana virkistystoimintaa. Voisiko tällainen tuoda hyvinvointia myös henkilöille, jotka joutuvat viettämään pitkiä aikoja sairaalassa tai toimia terapeuttisena muotona esimerkiksi osana mielenterveyspalveluja? Sopsisiko Tanssin poluilla -työpajat matalan kynnyksen toimintana ihmisille, joille uusiin tilanteisiin lähteminen on liian haastavaa ja ryhmämuotoinen lähiopetus jännittää? Heidiä kiinnostaisi jatkaa toiminnan kehittämistä lapsi- ja perhepalveluihin ja vahvistaa toiminnan avulla vanhempien ja lasten vuorovaikutussuhdetta. Riia haluaisi kehittää pidemmälle luovien harjoitteiden hyödyntämistä kansantanssin opetuksessa ja luoda moninaisille ryhmille sopivia opetussisältöjä ja -materiaaleja.

Todettiin tänään Heidin kanssa, että prezillä voi aika hyvin visualisoida tunteja ja voisi käyttää ihan livetunneillakin. Tuntistrukturin kuvia ei tarvitsekaan olla kortteina vaan ne voisi olla esim. isolla screenillä tai vaikka tabletin näytöllä. Voisin käyttää tätä jatkossa erityistä tukea tarvitsevien kanssa ja pienten lasten kanssa. Puhuttiin myös, että prezin vaihtoehto voisi olla myös nettisivu. Pitäisi kysyä viisaammilta. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Tanssin polun toteuttaminen oli meille molemmille huikean hieno kokemus. Sisällöllisesti työpajat eivät niinkään olleet uutta ja mullistavaa, mutta kaikki kokonaisuuden ympärillä ja sisällä olevat tunteet ja kokemukset ovat jättäneet suuren muiston sydämeemme. Onnistuimme haastamaan itseämme useaan otteeseen turvallisten raamien sisällä.

5.3 Tanssin poluille - Webinaari

Työmme kolmas vaihe piti sisällään tanssinohjaajille, -opettajille ja muille aiheesta kiinnostuneille järjestetyn webinaarin suunnittelun ja toteutuksen. Webinaari toteutettiin toukokuussa 2021 työpajojen päätyttyä. Webinaari suunniteltiin reflektoivaksi ja vuorovaikutukselliseksi tilaisuudeksi. Webinaarissa esittelimme siihen astisen työmme tuloksia ja avasimme Tanssin poluilla -työpajojen sisältöä ja rakennetta webinaarin osallistujille. Webinaarissa saimme myös kuulla freelance-tanssija ja -esiintyjä Maija Karhusen

asiantuntijapuheenvuoron tanssin esteettömyydestä ja sen kehityksestä 2000-luvun alusta nykypäivään. Maija on toiminut Helsingissä tanssin ja esitystaiteen kentällä, sekä työskennellyt taiteen saavutettavuus- ja yhdenvertaisuuskysymysten parissa Kulttuurikaikille -palvelussa.

Keskeinen sisältö webinaarissa oli osallistujien osallistaminen keskusteluihin. Toteutimme webinaarin aikana kaksi pienryhmäkeskustelua: osallistujat pohtivat kansantanssin saavutettavuutta ja tulevaisuuden visioita saavutettavuuden edistämiseksi. Jäimme tarkoituksella pois pienryhmäkeskusteluista, jotta osallistujat pystyivät puhumaan mahdollisimman vapaasti. Keskustelujen purkamiselle oli varattu aikaa, mutta käytännössä huomasimme, että aikaa olisi tarvittu enemmän, jotta purkukeskustelussa olisi päästy syvemmälle. Meillä oli myös käytössä Padlet-seinä webinaarin osallistujille, mutta sen käytössä ilmeni teknisiä haasteita, joita emme rajallisen ajan vuoksi pystyneet siinä hetkessä ratkaisemaan.

Webinaariin osallistui yhteensä 15 henkilöä. Tietoa webinaarista jaettiin pääosin sosiaalisen median ja sähköpostin välityksellä (Liite 11). Webinaarin päätyttyä osallistujat saivat antaa vapaamuotoisen palautteen halutessaan. Olimme tehneet tietoisin päätöksen, että webinaarin osallistujilta ei vaadita palautetta vaan sen antaminen pidetään vapaaehtoisena. Osallistujien palautteesta kävi kuitenkin ilmi, että työmme aihe on tärkeä ja siitä on tärkeä puhua avoimesti, jotta muutosta kentällä tapahtuu. Webinaarin sisältö koettiin mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi ja erityisesti Maijan puheenvuoro sai paljon kiitosta. Webinaari oli vain pintaraapaisu kentällä olevaan koulutuksen tarpeeseen, mutta kehittämishankeemme valmistuttua, on tarkoitus toteuttaa myös koulutusta aiheesta. Webinaari toimi siis ikään kuin lämmittelynä tulevalle koulutukselle.

6 Johtopäätökset – dialogisuuden ja digitalisaation kautta kohti saavutettavampaa kansantanssia

Suuri lähtö on yhtä tärkeä kuin ensimmäiset rivit kirjassa. Ne määräävät kaiken. Alussa on varattava aikaa tunnustelulle ja suunnan etsimiselle, jotta liikkeelle voidaan lähteä yhdessä. (Mönkkönen 2018, 181.)

Teoreettisen tiedon, kyselyn tulosten, työpajoissa tapahtuneen kehitystyön ja webinaarin pohjalta arvioimme kehittämishankkeen onnistumista ja tuotimme tietoa, jonka pohjalta voimme suunnitella tulevaisuuden jatkotoimenpiteitä kansantanssin saavutettavuuden edistämiseksi. Kehittämishankkeessamme, ”Tanssin poluilla – dialogisuuden ja digitalisaation kautta kohti saavutettavampaa kansantanssia”, tutkimme miten kansantanssi sosiaalisena tanssina voisi olla saavutettavaa ja esteetöntä erityistä tukea tarvitseville ihmisille ja miten sitä voidaan erityisesti dialogisuuden ja digitalisaation kautta edistää. Kehittämishankkeemme tutkimusmenetelmäksi valikoitui toimintatutkimus ja tärkeimmäksi työtavaksi dialogisuus.

Toimintatutkimus osoittautui meille oikeaksi tutkimusmenetelmäksi. Se antoi käytännönläheisen tavan kehittää meille tärkeää alaa ja toimintatutkimuksen syklistä toiseen johtavat vaiheet kuvastivat tismalleen sitä, miten toimimme. Kaikki vaiheet (syklit) alkoivat suunnittelusta, etenivät toimintaan, ja havainnoinnin kautta reflektioon. Sykliä seurasi aina seuraava, johon edellinen vaikutti ja lopulta refleктоimme kolmen syklin muodostamaa kokonaisuutta tässä raportissa.

Havahduimme toimintatutkimuksemme laajuuteen vasta, kun olimme päässeet raportin kirjoittamisvaiheeseen. Aineistoa kertyi valtavasti niin kirjallisten lähteiden, kyselyn tulosten, työpajojen eri vaiheiden, päiväkirjaamisen ja webinaarin myötä. Meitä oli kyllä varoiteltu tästä matkan varrella, mutta jokainen vaihe tuntui tehdessä silti perustellulta ja tärkeältä.

Kyselyn kautta saimme perusteita kehittämishankkeen tarpeellisuudelle ja käsityksiä yhden kohderyhmämme eli kansantanssitoimijoiden ajatuksista ja tarpeista aiheeseen liittyen. Kysely-syklistä siirryimme loogisena jatkumona

työstämään työpajoja. Koimme, että Tanssin poluilla -työpajat olivat työmme tärkein ja inspiroivin vaihe, koska siinä pääsimme pedagogisen työn ytimeen ja läheisesti dialogiin toisen kohderyhmän eli erityistä tukea tarvitsevien ihmisten kanssa. Pedagoginen viitekehysemme sosiaalipedagogiikka ja erityisesti sosiokulttuurinen innostaminen, positiivinen pedagogiikka ja tanssikasvatus osoittautuivat meille oikeaksi ja muuttuivat työpajoissa käytännön tasolla todeksi. (Kuva 5.)

Kuva 5. Pedagoginen kukka – sosiaalipedagogisen työtteen ominaispiirteet. (Nivala ja Ryyänen 2019, 230.)

Pedagogisella kukalla kuvastamme sosiaalipedagogista työtettämme tässä kehittämishankkeessa ja opettajina muutoinkin. Kaiken ytimessä on vahva pedagoginen ajattelu ja työ. Kukan terälehdet taas kuvaavat käytännön tasolla, millaisiin asioihin opetustyössämme keskitymme. Keskeistä on toiminnallisuus, luovuus ja yhteisöllisyys. Koemme tärkeäksi tukea kunkin aktiivista toimijuutta ja

osallistumista. Tukemalla kunkin toimijuutta, voidaan vahvistaa niin yksilöitä, yhteisöä kuin yhteiskuntaa. Kaikki toiminta syntyy ja tapahtuu dialogisen kohtaamisen kautta. Käytännön toiminnan taustalla ja tukena on pedagoginen viitekehys. Kehittämishankkeen aikana havaitsimme sosiaalipedagogisen työotteen tukevan ja jäsentävän hyvin toimintaamme tanssinopettajina.

Työpajojen jälkeen järjestetyn Tanssin poluille -webinaarin koimme viestinnällisesti tärkeäksi. Siinä ympyrä ikään kuin sulkeutui ja palasimme dialogiin jälleen kansantanssitoimijoiden kanssa. Ilahduimme siitä, että aihe kiinnosti niinkin monia. Webinaarin pohjalta saimme vahvistusta sille, että saavutettavuuden eteen tehtävää työtä kannattaa jatkaa ja uskoa siihen, että kansantanssitoimijoista löytyy halukkaita sitä tekemään. Raportoinnin vaiheessa meidän piti kuitenkin rajata vahvasti aineiston käyttöä ja näkökulmaa. Siksi keskityimme vahvimmin refleктоimaan Tanssin poluilla -työpajojen antia ja sitä, miten saavutettavuutta voidaan edistää juuri dialogisuuden kautta digitaalisuutta hyödyntäen.

Kehittämishankkeen edetessä tulimme koko ajan tietoisemmiksi siitä, miten tärkeä työväline dialogisuus kaikissa työn vaiheissa meille oli ja on toivottavasti myös tulevaisuudessa. Työssämme korostui meidän välisemme dialogisuus. Koimme, että dialogisuuden kautta löysimme tanssinopettajan työhön aivan uusia tasoja ja inspiroivan tavan työskennellä.

Dialogisuus ohjasi myös vuorovaikutustamme työpajojen osallistujien kanssa. Meillä oli halu löytää opetustilanteisiin salliva, avoin ja tasavertainen vuorovaikutus ja tunnelma, jossa jokaisella oppijalla olisi mahdollisuus tulla nähdyksi ja kuulluksi. Vaikka digitaalinen toteutusmuoto rajoitti vuorovaikutusta jonkin verran, koimme kuitenkin, että jo pyrkimys dialogisuuteen vaikutti tunnelmaan myönteisesti. Tanssinopettajan ei tarvitse olla kaikkietävä ja autoritäärinen henkilö, joka löytää kaikkien ratkaisun itse. Vastavuoroisuuden kautta voidaan päinvastoin kehittää ja syventää tanssinopettajan ammatillisuutta. Taito säädellä rooliaan tilanteen mukaan on osa tanssinopettajan ammattitaitoa. Kansantanssitoimijoiden kanssa käytävä dialogi jäi ohuemmaksi. Kyselyn

muodossa kuulimme heitä, mutta vastavuoroisuus jäi puuttumaan. Webinaarissa keskusteluissa päästiin vasta pintaraapaisuun rajallisen ajan vuoksi.

Toki on hyvä tiedostaa, että vaikka meidän välillämme dialogisuus onnistui mielestämme hyvin, se ei aina kaikkien välillä toimi. Dialogisuus onkin taito, jota täytyy tiedostaen kunkin dialogiin haluavien harjoitella. Esimerkiksi Erätauko tarjoaa työkaluja rakentavan keskustelun harjoitteluun ja ainakin ”rakentavan keskustelun pelisääntöihin” kannattaa tutustua (Erätauko).

Rakentavan keskustelun pelisäännöt toimivat yhtä lailla tanssinopetustilanteessa kuin normaalissa keskustelutilanteessakin. Tanssinopetuksessa vuorovaikutukseen ja keskusteluun tulee lisää kehollisen vuorovaikutuksen aspektit ja vuorovaikutus muuttuu aika ajoin keholliseksi. Kiteytettynä dialogisuus tanssinopetuksessa tarkoittaa mielestämme ainakin seuraavia asioita:

1. Varaa opetustuokioon, ainakin alkuun ja loppuun, aikaa kuunnella ryhmää ja sen yksilöitä. Älä keskeytä tai johdata keskustelua ohi ryhmän tai oppilaan nostaman aiheen. Pyri kuulemaan viestin keskeiset asiat tarttumatta sivuseikkoihin.
2. Valitse opetustuokioon sellaisia menetelmiä, jotka antavat kaikille tilaa tulla kuulluksi ja nähdyksi. Dialogisuus ei tarkoita pelkästään sanallista viestintää; joskus sanat estävät pinnan alla piileviä asioita tulemaan näkyväksi ja hiljaisuudessa ”kuuleekin” paremmin.
3. Havainnoi oppilaita ja ryhmässä tapahtuvaa vuorovaikutusta toiminnan aikana, pyri huomaamaan ja huomioimaan ryhmän ja yksilöiden tarpeita. Kerro omista havainnoistasi, tuo näkyväksi ja vahvista ryhmässä tapahtuvaa hyvää vuorovaikutusta. Dialoginen opettaja ohjaa ryhmää toimimaan rakentavassa vuorovaikutuksessa.
4. Tartu oppilaiden tarjoamiin ideoihin, ei vain sanallisesti esitettyihin vaan kehollisesti ilmaistuihin. Pyri näkemään pienet ja huomaamattomatkin ideat ja onnistumiset. Liity ideaan, tuo näkyväksi koko ryhmälle ja jatka yhdessä ryhmän kanssa idean tutkimista ja kehittelyä.
5. Käytä opetuksessa arkikieltä ja etsi aiheita, jotka kytkeytyvät oppilaiden elämään. Jos käytät vaikeampia tanssitermejä tai muuten abstrakteja

- käsitteitä, muista avata niiden merkitystä ryhmälle. Muista havainnollistamisen voima: tanssia ei voi opettaa vain sanojen avulla.
6. Etsi tarvittaessa erilaisia tapoja kommunikoida eri oppilaiden kanssa. Kommunikoinnin tukena voi käyttää esimerkiksi kuvia ja eleitä.
  7. Puhuttele oppilaita suoraan ja kysy heidän näkemyksiään. Mahdollista vastaaminen tarvittaessa muutoinkin kuin sanoin.
  8. Ole läsnä ja kunnioita oppilaita ja opetustuokion luottamuksellisuutta. Tuo tämä myös ilmi oppilaille.
  9. Älä pelkää ristiriitatilanteita, vaan työstä rohkeasti esiin tulleita ristiriitoja, etsi piiloon jääneitä asioita, ja nimeä myös esille tulevia tunteita.
  10. Dialogisuus tanssinopetuksessa on uteliaisuutta ja tutkivaa asennetta suhteessa työhön ja siihen liittyviin ihmisiin ja ilmiöihin. Se on eri näkökulmien kuulemista, kokoamista, esille tuomista ja myös sopivaa kriittisyyttä niin omia kuin toisten esittämiä ajatuksia kohtaan. Muistathan kuulla myös itseäsi ja huomioida tarpeen lepoon ja rauhaan. Koskaan ei tule valmiiksi, etsi siis levollisuutta keskeneräisyydessä.

Kehittämishankkeen myötä opimme, että dialogisuus on meille oikeastaan paljon enemmän kuin vain työväline. Dialogisuus on tapa nähdä ihminen ja kiinnostusta kohdata kukin ihminen omanlaisena yksilönä osana yhteisöä. Se on uteliaisuutta, avoimuutta ja halua ymmärtää maailmaa ja sen moninaisuutta. Dialoginen tapa toimia helpottaa ratkaisujen löytämistä ja haasteiden yli pääsemistä. Sen vuoksi se sopii työvälineeksi monitahoisten ilmiöiden, joihin liittyy paljon erilaisia asenteita ja tiedon puutetta, kehittämiseen. Kansantanssista tulee tuskin koskaan täydellisesti saavutettavaa, mutta dialogisuuden kautta voimme varmasti purkaa erilaisia asenteita, laajentaa ymmärrystä moninaisuudesta ja löytää keinoja huomioida se toiminnassa paremmin. Emme voi ratkaista haastetta ilman, että olemme dialogissa ihmisten kanssa, joita asia koskee tai ilman, että otamme kansantanssin saavutettavuuden kehittämiseen mukaan vaikkapa erityistä tukea tarvitsevat ihmiset.

Freiren mukaan (2016, 98–101) dialogi edellyttää uskoa ihmiseen, hänen kykyynsä tehdä ja uudistaa, luoda ja uudelleen luoda. Dialoginen ihminen uskoo

ihmiseen jo ennen kuin on nähnyt hänet kasvotusten. Dialogi voi kuitenkin estyä, jos sen kaikki osapuolet eivät ole nöyriä. Jos pitää muita tietämättöminä, eikä näe omaa tietämättömyyttään, aito dialogi ei ole mahdollinen. Dialogisuuteen sisältyy toivo, joka kasvaa ihmisten vaillinaisuudesta. Vaillinaisuus ohjaa ihmistä suuntautumaan maailmaan uutta etsien yhdessä toisten kanssa. Koemme, että tämä kehittämishanke oli vasta pintaraapaisu kansantanssin saavutettavuuden edistämiseen, mutta saimme ajatteluumme ja toimintaamme dialogisuuden kautta vahvistusta ja näkökulmia, jotka varmasti tulevaisuudessa kantavat hedelmää. Juuri keskeneräisyyden tunnistaminen antaa toivoa paremmasta.

Digitalisaatio tuli kehittämishankkeeseen mukaan koronapandemiasta johtuen, ei siksi, että se olisi erityisesti meitä kiinnostanut. Vaikka se olikin niin sanotusti välttämätön paha, löysimme siitä myös paljon mahdollisuuksia. Aina ei voi valita sitä mieluisinta ja helpointa tapaa tehdä työtä. Eikö kuitenkin ole parempi, että vaikkapa pandemiatilanteessa löydetään tapa tanssia kuin, että vaihtoehtoisesti ei tanssita ollenkaan. On hyvä muistaa, että ilman pandemiaakin moni joutuu elämään eristyksen kaltaisissa olosuhteissa, eikä kodin ulkopuolella tapahtuvaan harrastustoimintaan ole mahdollista hakeutua. Virtuaalinen toteutusmuoto antaa välineen osallistua harrastustoimintaan vaikkapa tällaisissa tilanteissa. Kehittämishankkeen aikana koetun ja opitun perusteella ajattelemme, että digitaalisuutta kannattaa jatkossakin hyödyntää ja sillä voidaan edistää saavutettavuutta myös pandemiatilanteen ulkopuolella.

*Vi kör på, adrenalinet sprudlar, energin likaså.
Vill fortsätta.
Tog det redan slut?
När ses vi igen?
Vi blir sedda, vi vill, vi måste!
Vi finns,
vi är ensamma tillsammans
eller tillsammans ensamma? (Niemelä ja Palmu 2021.)*

Olemme pohtineet jälkikäteen, mitä olisimme saavuttaneet, jos olisimme päässeet toteuttamaan työpajat alkuperäisen suunnitelman mukaisesti lähiopetuksena. Olisimmeko saaneet jotain enemmän? Varmasti olisimme päässeet syvemmälle dialogisuudessa suhteessa työpajojen osallistujiin. Olisi ollut helpompi hyödyntää monitaiteisuutta ja -aistisuutta ja päästä näin

kehittämään enemmän uusia menetelmiä ja sisältöjä kansantanssitoimintaan. Pilottiryhmiltä olisi ollut myös helpompi kerätä palautetta erilaisin luovin menetelmin ja saada näin paremmin ja syvemmin tietoa osallistujan kokemuksista ja toiveista. Virtuaalisessa muodossa pääsimme hienosti ryhmiemme kanssa alkuun, mutta aiheen syventäminen tästä eteenpäin olisi ehkä jo vaatinut mahdollisuuden lähiopetukseen. Virtuaalinen toteutusmuoto haastoi sen kaikista tärkeimmän eli vuorovaikuttamisen osallistujien kanssa. Jouduimme ponnistelemaan sen eteen. Ehkä juuri siitä syystä dialogisuus nousi niin keskeiseksi työssämme.

Alla avaamme keskeisimpiä huomioitamme siitä, miten dialogisuuden ja digitalisaation kautta voidaan kehittää kansantanssia saavutettavammaksi.

Dialogisuus:

- Työparityöskentely mahdollistaa vertaistuen, osaamisen ja kokemusten jakamisen sekä ideoiden kehittämisen tanssinopettajien välillä. Dialogista voi syntyä enemmän kuin mitä kukaan yksin tulisi keksineeksi.
- Moniammatillinen yhteistyö esimerkiksi tanssinopettaja ja sosiaalialan ammattilainen: toinen tuo ymmärryksen taiteen lajista ja sen opettamisesta ja toinen kunkin oppilaan tuen tarpeen huomioimisesta ryhmässä.
- Dialogisuus on tapa olla vuorovaikutuksessa oppijan kanssa mahdollisimman tasavertaisesti ja vastavuoroisesti, ja siihen sisältyy halu ymmärtää kunkin tapaa ajatella ja toimia. Opettajan ei tarvitse olla kaikkietävä, vaan hän voi myös oppia oppilailtaan. Toiminnasta tulee osallistujiensa näköistä, heille mahdollista ja motivoivaa. Dialogisuus ikään kuin ohjaa keskittymään opetustilanteessa olennaiseen eli keskinäiseen vuorovaikutukseen ja yhdessä oppimiseen.
- Dialogisuuteen sisältyy avoin asenne ihmisten moninaisuutta ja erilaisia tilanteita kohtaan. Halu ymmärtää toisin toimivaa, kommunikoivaa tai

ajattelevaa edistää kaikkea yhteistyötä ja mahdollistaa ratkaisujen löytymisen haastaviin tilanteisiin.

- Dialogin kautta voidaan saada tietoon näkymättömiä esteitä, ja löytää keinoja, joilla ne voidaan ylittää.
- Kun opettaja on sisäistänyt dialogisuuden osana työskentelyänsä, hänen on helpompi asettua haastavilta tai vierailta tuntuviin tilanteisiin. Opettaja voi niin sanotusti luottaa dialogin kantavaa voimaan. Hän ei pyri ratkaisemaan asioita yksin ja heti, vaan osaa etsiä tarvittaessa kanssakehittäjiä kollegoistaan, moniammatillisista verkostoista ja oppilaistaan. Dialogisuus tarjoaa siis mahdollisuuden luoda uutta yhdessä toisten kanssa yksin puurtamisen sijaan.

Digitalisaatio:

- Virtuaalinen toteutusmuoto mahdollistaa osallistumisen maantieteellisesti laajalta alueelta.
- Toimintaan voi osallistua yhtä aikaa eri paikoista myös ryhminä (edellyttää yleensä paikan päälle yhden, joka toimii tilanteen organisoijana). Eli voidaan saavuttaa yhtä aikaa useampia henkilöitä ja ryhmiä.
- Kynnys osallistua voi olla matalampi, kun toimintaan voi osallistua tutusta paikasta käsin ja yksin tai tuttujien ihmisten kanssa.
- Virtuaalinen toteutusmuoto ei ole tilaan, eikä aina aikaankaan sidonnainen.
- Kun kenenkään ei tarvitse matkustaa, voidaan säästää luontoa ja resursseja.
- Digitaalisuutta voidaan hyödyntää myös osana lähiopetusta. Toiminta voidaan toteuttaa vuorotellen lähiopetusta ja virtuaalista opetusta eli hybridiopetuksena. Lähiopetuksessa voidaan myös hyödyntää digitaalisuutta esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämiseksi esimerkiksi visualisoimalla opetuksen struktuuria ja tuomalla opeteltavia asioita moniaistillisempaan muotoon, johon voi palata myös varsinaisen opetustuokion jälkeen.

Keskeisiä huomioita opetustilanteista oli tuttuuden ja toiston luoma turva. Ensimmäinen tapaamiskerta on aina jännittävä niin opettajalle kuin osallistujille. Kun työpajoille syntyy selkeä struktuuri, jota osallistujan on helppo seurata, ei osallistumista tarvitse enää niin paljoa jännittää. Tuttu ja joka kerta toistuva samanlainen aloitus ja lopetus luo työpajaan selkeyttä. Huomasimme myös yksittäisten harjoitteiden kohdalla, että ensimmäinen kerta saattoi olla välillä haastava ja kitkaisu, mutta kun samaa toistettiin seuraavalla kerralla, se saattoi olla jo muodostunut ”hitiksi”. Koskaan ei siis voi vielä ensimmäisen kerran perusteella tietää, miten jokin toimii. Olennaista oli myös se, ettei yksi työpaja saanut sisältää liikaa elementtejä; muutama, joihin keskityttiin kunnolla, nosti työpajan tunnelmaa ja antoi riittävästi ilmaa vuorovaikutteisudelle työpajan lomassa.

Paitsi dialogisuuden ja digitalisaation kautta, myös kansantanssin ydinasioiden uudelleen tarkastelun kautta, voidaan löytää keinoja tarjota kansantanssin elämys yhä useammalle. Kehittämishankkeemme kohderyhmälle toimivat parhaiten tanssit ja harjoitteet, jotka eivät liikaa rajanneet kunkin yksilöllistä tapaa liikkua. Kuitenkin samalla pystyimme toteuttamaan tansseja, joista yhteisöllisyys huokui. Kokemuksemme perusteella yksilöllisyyden huomioiminen ei sulje yhteisöllisyyttä pois. Voisiko yksilöllisen vahvan ilmaisun löytäminen olla jopa edellytyksenä syvemmän yhteyden löytämiseen toisten kanssa niin mielen kuin kehon tasolla? Yksilöllisyyden toteutumista yhteisöllisessä tanssimuodossa olisi ollut kiinnostavaa tutkia paljon syvemmälle, sillä yksilöllisyyden ja moninaisuuden huomioiminen ovat saavutettavuuden kannalta ihan keskeisiä kysymyksiä. Mikäli olisimme keskittyneet tässä kehittämishankkeessa yksinomaan työpajoihin ja päässeet toteuttamaan työpajat lähiopetuksena, olisimme varmasti päässeet tässä asiassa syvemmälle.

7 Lopuksi

*Hymyilet minulle,
hymyilen sinulle.
Ollaan tässä vain, jaetaan tämä energia,
ilon kipinäinä toisillemme. (Niemelä ja Palmu 2021.)*

Kulttuurin saavutettavuus on todella ajankohtainen aihe. Harva erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori pääsee hänelle sopivan ja saavutettavan harrastuksen pariin, saati, että voisi aikuisena kehittää siitä ammatin. Keskustelua saavutettavuudesta käydään, mutta aina edes keskustelun tasolla erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä ei huomioida. Meille kaikille on tärkeä kuulua ryhmään ja osallistua siihen tasavertaisesti muiden kanssa. (Tukiliitto 2020.) Jotta tulevaisuudessa myös erityistä tukea tarvitsevat ihmiset saisivat mahdollisuuden toimia niin kansantanssin kuin kulttuurin parissa muutoinkin harrastuksenaan ja ammatillisesti, on tärkeää, että saavutettavuutta aletaan käytännön tasolla parantamaan.

Kehittämishankkeen aikana havaitsimme, että saavutettavuudesta erityisesti tanssin saralla on todella vähän tutkimustietoa Suomessa. Kansantanssin alalta sitä ei ole lainkaan. Jonkin verran saavutettavuuden eteen on sentään tehty käytännön tasolla, mutta ei systemaattisesti ja koko maan laajuudella.

Kansantanssitoiminnan saavutettavuuteen ja esteettömyyteen vaikuttavat monet tanssitunnin ja toiminnan ulkoiset asiat; paitsi fyysiset esteet, myös toiminnasta viestiminen, resurssit, osaavien ohjaajien puute, sekä asenteet ja käsitykset siitä, mitä on tanssi ja kuka voi tanssia. Voidaankin kysyä millaisina portinvartijoina eri asemissa olevat ihmiset toimivat tiedostaen tai tiedostamattaan? Maija Karhunen toi webinaarissamme saavutettavuuden asiantuntijana ilmi, että vaikka järjestetty tanssin harrastustoiminta olisi periaatteessa avointa kaikille, ei ihminen, jolla on jokin tuen tarve, tule välttämättä ajatelleeksi, että hänkin voisi osallistua. Saattaako samoin ajatella myös joku ihminen toisen puolesta? Vaikka tarjosimme Tanssin poluilla -työpajojamme maksutta esimerkiksi eri sosiaalialan yksiköihin, ei osallistujien löytäminen ollut itsestään selvää. Jäimme pohtimaan, kuinka suuri merkitys on osallistujien omalla käsityksellä tanssista ja omista

mahdollisuuksistaan ja samalla heidän elämäänsä ja mahdollisuuksiinsa vaikuttavilla ihmisillä kuten vaikkapa läheisillä tai sosiaali- ja terveysalan ammattilaisilla.

Tanssinopettajina pohdimme omia mahdollisuuksiamme vaikuttaa siihen, että kansantanssi olisi mahdollisimman saavutettavaa ja esteetöntä. Tanssinopettajan mahdollisuudet vaikuttaa toimintaympäristön fyysisiin puitteisiin, rakenteisiin, viestintään ja resursseihin ovat usein rajalliset. Ennen kaikkea tanssinopettaja voi vaikuttaa oman pedagogisen osaamisen kehittämiseen ja päivittämiseen, asenteisiinsa ja tahtoon löytää kaikille tapa osallistua.

Toisaalta sitten, kun tanssinopettajalla on tahto kaataa raja-aidat niin hän pyrkii kohti ihmisiä ja uusia toimintaympäristöjä sisukkuudella ja yhteistyöllä. Jos haluan, että kansantanssista tulee esteetöntä ja saavutettavaa, minun pitää itse toimia porttien avaajana, esteiden kaatajana ja väyliä etsijänä. (Niemelä ja Palmu 2021.)

Kehittämishankkeemme kaikissa vaiheissa tuli ilmi kansantanssitoimijoiden tarve koulutukseen. Saavutettavuus alalla koettiin tärkeäksi, mutta uskallusta, tietoa ja taitoa ei ole alalla tarpeeksi. Dialogisuus, työparityöskentely ja digitalisaatio mahdollistaisivat alan toimijoille verkostoitumisen ja sen kautta oman työn kehittämisen. Ihminen kehittyy vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, tämä koskee myös tanssinopettajan työtä, joka usein on hyvin yksinäistä. Optimaalisessa tilanteessa jokaisella tanssinopettajalla tulisi olla työpari, jonka kanssa työtään pääsisi toteuttamaan ja kehittämään. Dialogisten interventioiden kautta kehitystä tapahtuisi monella eri tasolla.

Käsityksemme mukaan tanssinopettajan ammatillisiin opintoihin kuuluu vain yksi lyhyt kurssi erityisen tuen tarpeesta tanssin kontekstissa (ks. Oulun Ammattikorkeakoulu 2021). Tämä ei välttämättä ole ongelma, jos näkökulma ihmisten moninaisuudesta on integroituna osaksi muita opintokokonaisuuksia ja huomioidaan opinnoissa kautta linjan. Ilman koulutusta aiheesta, ei voida olettaa ja vaatia, että tanssinopettajalla automaattisesti olisi tietotaitoa kohdata ja huomioida erityisen tuen tarve tanssitunnilla. Kansantanssijärjestöjen yhteisessä harrastajille suunnatussa kansantanssin ohjaajakoulutuksen perusopinnoissa

aihetta ei käsitellä, ellei kouluttaja erityisesti tuo asiaa esille (Kansantanssijärjestöjen yhteinen koulutustoimikunta 2019). Tämän tiedon pohjalta onkin tärkeä huomioida tanssinopettajan/-ohjaajan mahdollisuus verkostoitumiseen ja/tai moniammatilliseen yhteistyöhön sosiaalialan ammattilaisen kanssa. Toimiva yhteistyö moniammatillisessa työparityöskentelyssä mahdollistaa molempien kehittymisen ja lisää alojen ymmärrystä molemmin päin. Järjestökentällä voisimme hyödyntää vaikkapa harrastuksenaan kansantanssia ohjaavien, mutta sosiaalialalla työskentelevien, tietotaitoa asiasta.

Koronapandemian ansiosta digitalisaatio nousi omaan arvoonsa ja mahdollisti asioita, joista harva oli edes osannut kuvitella ennen pandemiaa. Kokoukset, kurssit, harrastustoiminta – lähes koko arki siirtyi digitaaliseen muotoon. Nyt yllättäen olikin helpompi osallistua kurssille, kun sen pystyi toteuttamaan omasta työhuoneestaan käsin, tanssinopettajat kokoontuivat virtuaalisille aamukahveille, yhteyttä omaan ryhmään pidettiin eri kokoussovellusten avulla ja yllättäen kaikki olivatkin saavutettavissa. Tanssinopettajien ammatillisuuden kannalta kehitys oli tervetullutta ja toivomme ja uskomme että pandemian aikana syntyneet uudet opetusmenetelmät, kokoontumiskäytänteet ja digitaalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen tanssinopetuksessa, olivat alkusysäys kohti saavutettavampaa ja dialogisempaa kansantanssialaa.

Erytyisesti Heid in pajojen osalta ihmettelimme vaikeutta löytää osallistujia. Tämä onkin ehkä suuri haaste tulevaisuutta ajatellen. Mistä tavoittaa heidät, jotka haluaisivat hypätä tanssin maailmaan? Erytyisesti kehitysvamma-alalla kontaktin löytäminen on kiinni asumisen, työllistymisen ja osallisuuden ja lapsi- ja perhepalveluiden ohjaajien ja henkilökunnan aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta. Jos siis sitä kautta lähtee hakemaan kiinnostuneita mukaan vastaavaan projektiin tai toimintaan. Saavuttaako informaatio kaikki mahdolliset kiinnostuneet? Miten asia tuodaan heille esille, jos henkilökuntaa itseään ei aihe kiinnosta? Kaikilla kehitysvammaisilla ihmisillä ei ole taitoa käyttää kaikkia sosiaalisen median välineitä informaation saavutettavuutta ajatellen. Heidi kävi useissa "vanhempien illoissa" kertomassa projektista, mutta aisti useaan otteeseen, että osallistujilla ei

itsellä ollut kiinnostusta aiheeseen, joten näin he eivät myöskään tarjonneet mahdollisuutta omille lapsilleen. Myös vanhempien väsymys ja uupumus huokui kameroiden läpi ja ymmärrämme, että sellaisessa olotilassa kaikki ylimääräinen voi tuntua ylitsepääsemättömältä esteeltä. Kehitysvammajärjestöissä informaatiota jaettiin kyllä, mutta edelleenkin uskomme, ettei informaatio kuitenkaan saavuttanut kaikkia.

Heidi on kohdannut työssään Työllisyyden ja osallisuuden palveluissa vahvan tuen autismiyksikössä, päivittäin ohjaajia, jotka pohtivat ja miettivät mitä asiakkaiden kanssa voisi tehdä, ja miten heitä voisi aktivoida välillä normaalista poikkeavalla tavalla. Ehdotuksista, neuvoista, ohjeista ja avusta huolimatta luovien menetelmien käyttöönotto arjessa kyseenalaistetaan ja koetaan vaikeaksi. Perusteluna on usein ajan puute, oman kiinnostuksen puute tai oman taidekäsityksen epäselvyys. Suuri osa käytännön työstä sekä sosiaali- että terveysalalla on arjen asiakastyötä. Jotta asiakkaille mahdollistettaisiin monipuolinen arki, jossa muun arjen toiminnan ohella olennainen osa olisi myös luovaa toimintaa, vaatii se myös ohjaajilta tietotaitoa ohjata sellaista. Kenenkään ei kuitenkaan tarvitse olla tanssinopettaja, jotta pystyy mahdollistamaan asiakkaille tanssin ja liikkeen kokemuksen tai minkään muunkaan taiteen alan ammattilainen, jotta voisi antaa ensikosketuksen taiteeseen. Se vaatii avointa mieltä ja oman mukavuusalueen ulkopuolelle astumista arjessa, asiakaslähtöisesti.

Pohdimme, mistä tätä haastetta pitäisi ruveta purkamaan, alan opiskelijoista ja vai laajemmin. Heidän kokemuksensa ja kuulemamme mukaan sosionomin ja lähihoitajan opintoihin sisältyy vain muutaman opintopisteen verran luovia menetelmiä ja niiden käytännönläheisyys saattaa usealta jäädä epätietoisuuteen. Tämän puutteen vuoksi toivoisimme, että tulevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten opintoihin olisi tulevaisuudessa sisällytetty opintoja, joissa korostuvat kulttuurin hyvinvointivaikutukset ja luovien menetelmien hyödyntäminen ja harjoittelu asiakastyössä. Teoreettisen tiedon ja taidon ohella tulevien ammattilaisten tulisi osata hyödyntää luovia menetelmiä, tiedostaa ja tunnistaa moniammatillisuuden ja dialogisuuden hyötyjä asiakkaitaan ja

kollegoitaan kohdatessa. Samaa haastetta on siis sekä tanssinopettajan, että sosiaali -ja terveysalan opinnoissa. Toivomme, että kannustusta ja tukea moniammatillisempaan osaamiseen, työskentelyyn ja yhteistyöhön saisi jo opiskeluvaiheessa.

Toivomme, että tulevaisuudessa sosiaalialan yksiköiden kuten vaikkapa erityistä tukea tarvitseville suunnatun päivätoiminnan tai päiväkotien henkilökuntarakenne kehittyisi vieläkin moniammatillisempaan suuntaan. Miltä näyttäisikään yksikkö, jossa henkilökunnasta löytyisi luovien alojen asiantuntija, soite-alan asiantuntija, teknisen puolen asiantuntija? Miten kaikki toisivat työyhteisöön oman osaamisensa ja samalla toiminta moninaistuisi ja mahdollisuudet monipuolisemmalle arjelle toteutuisi? Onneksi tällaisesta löytyy jo jonkin verran esimerkkejä, mutta kehitys kohti moniammatillisuutta on vasta alussa.

Toivomme, että kehittämishankkeemme on osaltaan antanut kansantanssille sysäyksen kehittyä avoimemmaksi ja saavutettavammaksi. Omalta osaltamme haluamme avata kansantanssille väyliä kohti uusia toimintaympäristöjä ja kutsua tanssiin mukaan uusia ihmisiä. Kansantanssi on ihmisten luomaa ja lopulta meidän jokaisen kansantanssitoimijan käsissä on, millaista se on nyt ja tulevaisuudessa. Rakennammeko esteitä vai luomme mieluummin mahdollisuuksia?

*Jag känner dig, jag följer dig.
Du finns, jag finns!
Vi dansar tillsammans, du i ditt rum, jag i mitt. Kontakten
finns...otroligt stark känsla!*

*Du vaknar till liv, dansen finns, du finns i dansen. (Niemelä ja
Palmu 2021.)*

Lähteet

Alhanen, K. 2016. Dialogi demokratiassa. Tallinna: Gaudeamus.

Anttila, E. 1994. Tanssin aika. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro. 139.

Anttila, E. (toim.). 2011. Taiteen jälki – taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 40.

Digitaalinen Helsinki. 2021. Mitä digitalisaatio tarkoittaa?
<https://digi.hel.fi/esittely/mika-digi/>. Viitattu 8.8.2021.

Erätauko. Rakentavan keskustelun pelisäännöt.
<https://www.eratauko.fi/tyokalu/rakentavan-keskustelun-pelisaannot/>. Viitattu 24.7.2021.

Fancourt, D. & Finn, S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional office for Europe (Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67). <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>. Viitattu 5.10.2020.

Finlex. 2016. Valtiosopimukset. Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2_ Viitattu 1.6.2020.

Freire, P. 2016. Sorrettujen pedagogia. Tallinna: Vastapaino.

Hoppu, P. 1996. Kansantanssin muuttuvat kuviot. Tanssi 17 (4), 22–25. 2017. Saatavilla www-muodossa (Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 57):
<https://disco.teak.fi/tanssi/petri-hopsu-kansantanssin-muuttuvat-kuviot/>. Viitattu 19.9.2021.

Hoppu, P. (toim.) 1997. Pokkana polkkaa, kansantanssin peruspaketti. Helsinki: Kalevan Nuorten Liitto ry, Kerhokeskus – koulutyön tuki ry, Vapaan Sivistystoiminnan Liitto ry.

Hoppu, P. 2003: Tanssintutkimus tienhaarassa. Teoksessa Tanssi tanssi. Kulttuureja ja tulkintoja. Toimi. Saarikoski, H. Tietolipas 186. SKS, Tampere, s.19-51.

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Kujala, S. 2020. Soittajan ja tanssijan dialogi. Pedagogisia näkökulmia sosiaalseen kansantanssiin ja tanssisoittoon. Seminaarityö. Tampereen Yliopisto. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

Kulttuuria kaikille. 2021. Mitä on saavutettavuus?

http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus. Viitattu: 5.7.2021.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen, Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.

Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Paino Kopijyvä Oy.

Kurki, L. 2008. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. (Lisäpainos 2008). Tampere: Vastapaino.

Leskisenoja, E., 2017. Positiivisen pedagogiikan työkalupakki. Juva: PS-kustannus.

Lilja-Viherlampi & L-M.; Rosenlöf, A-M. 2019. Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi. Teoksessa I. Tanskanen. (toim.) Taide töissä – Näkökulmia taiteen opetukseen sekä taiteilijan rooliin yhteisöissä. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 256. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 20–39. URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167170.pdf>. Viitattu 21.8.2021.

Meskanen, K. 2020. Psykopodiaa-podcast. 45. Myötätuntoinen kehosuhde ja kehopositiivisuus. <https://www.ninalyytinen.fi/psykopodiaa/myotatatuntoinen-kehosuhde>. Viitattu: 5.10.2021.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä – asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Printon Trükikoda.

Niemelä, R. & Palmu, H. 2021. Tanssin poluilla -päiväkirja. Padlet-seinä. Julkaisematon lähde, tekijöiden hallussa.

Niemeläinen, P. (toim.). 1983. Suomalainen kansantanssi. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Nivala, E. & Rynänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka: kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus.

Oksanen, J. & Sollaavaara R. (toim.). 2019. Esteille Hyvästit! Opas autismikirjon sekä adhd- ja Tourette-oireisten lasten kasvattajille. Helsinki: Autismsäätiö.

Oulun Ammattikorkeakoulu. 2021. Opetussuunnitelma Tanssinopettajan ammatillisiin opintoihin 2021-2022 (240 op). <https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opetussuunnitelmat?koulutus=tan2021s&lk=s2021>. Viitattu: 30.7.2021.

Kansantanssijärjestöjen yhteinen koulutustoimikunta KYT. 2019. Opetussuunnitelma kansantanssin ohjaajakoulutukseen 2019. <https://docplayer.fi/17321725-Opetussuunnitelma-kansantanssin-ohjaajakoulutukseen.html>. Viitattu: 30.7.2021.

Poikonen, H. 2019. Om hur man kan dansa sig smart. TV-ohjelma Efter Nio. 4.2.2019. Yle Areena verkkopalvelu: <https://arenan.yle.fi/1-50062185>. Viitattu 21.8.2021.

Pulliainen, U. & Haapala, A. 1998. Taide ja kauneus. Johdatus estetiikkaan. Helsinki: Kirjapaja oy.

Suojanen, U. 2004. Toimintatutkimus ammatillisen kehittymisen välineenä. Metodix. <https://metodix.fi/2014/05/19/suojanen-toimintatutkimus/>. Viitattu 20.7.2021.

Suomalaisen Kansantanssin Ystävät ry. Kansantanssi Suomessa. <https://www.kansantanssinyst.fi/kansantanssi/kansantanssi-suomessa/>. Viitattu 19.9.2021.

Taberman, T. 1987. Maa: Runoja matkalle epätoivon tuolle puolen. Espoo: Weilin + Göös.

Tukiliitto. 2020. Matkalla hanke parantaa vammaisten ja viittomakielisten taiteilijoiden urapolkuja. <https://www.tukiliitto.fi/ajankohtaista/matkalla-hanke/>. Viitattu 26.5.2020.

Wikipedia. 2019. Prezi. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Prezi>. Viitattu 24.7.2021.

LIITTEET

Liite 1. Kysely kansantanssin saavutettavuudesta

Olemme Heidi Palmu ja Riia Niemelä, tanssinopettajat AMK. Opiskelemme Turun ammattikorkeakoulun kulttuurialan ylemmän korkeakoulututkinnon kulttuurihyvinvoinnin koulutuksessa. Teemme opinnäytetyönä kehittämishanketta, jonka aiheena on kansantanssin saavutettavuus erityistä tukea tarvitsevien ihmisten näkökulmasta. Kehittämishankkeessa tuotetaan “Saavutettava kansantanssi” -koulutuspaketti. Kokemuksemme mukaan kansantanssiryhmissä on melko vähän erityisen tuen tarpeessa olevia tanssijoita vaikkakin ala antaisi siihen hyvät mahdollisuudet. Yksittäisiä tanssijoita on joissakin ryhmissä ja moni ohjaaja on saattanut kohdata erityisen tuen tarvetta. Suomessa on myös joitakin erityisryhmille kohdennettuja kansantanssiryhmiä. Aiheesta on ollut kuitenkin vain vähäisesti koulutusta ja keskustelua.

Kyselyllä keräämme kansantanssin ohjaajien, tanssinopettajien ja muiden alan toimijoiden kokemuksia, näkökulmia ja koulutustarpeita liittyen kansantanssin saavutettavuuteen. Kyselyn tuloksia hyödynnetään koulutuspaketin sisällölliseen suunnitteluun sekä demotyöpajojen sisällön rakentamiseen ja analysointiin. Pyrimme hankkeellamme kehittämään toimivia lähestymistapoja ja menetelmiä, joilla voidaan edistää kansantanssin saavutettavuutta ja käytettävyyttä erilaisissa toimintaympäristöissä.

Kyselyssä esiintyvät keskeiset käsitteet ja niiden määrittely:

Kulttuurihyvinvointi: “Taideeseen ja kulttuurin osallistuminen sekä taiteen ja kulttuurin kokeminen edistävät monin tavoin ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Esimerkiksi kaikille saavutettavat kulttuuripalvelut sekä saavutettavat ja matalan kynnyksen taideharrastukset tukevat monimuotoisesti hyvinvointia sekä tarjoavat iloa ja virkistystä. Yhteisöllinen taidetoiminta voi lisätä osallisuutta ja oikeutta itseilmaisuun, parantaa työhyvinvointia sekä tukea mielenterveyttä. On olemassa myös erityisiä kulttuurihyvinvointipalveluita, joiden tavoitteena voi olla esimerkiksi lisätä toimintakykyä, elämänhallinnan tunnetta ja koettua terveyttä sekä ehkäistä yksinäisyyttä ja sosiaalista eriytymistä monissa eri elämänvaiheissa.”

Lähde: <https://taikusydan.turkuamk.fi/info/taiteesta-hyvinvointia/>

Kulttuurinen saavutettavuus: Kaikki ihmiset ovat keskenään erilaisia ja moninaisuutta esiintyy kaikissa yhteisöissä. Kulttuuripalvelut ovat saavutettavia, kun yksilölliset tavat toimia on huomioitu. Hyvä saavutettavuus lisää mahdollisuuksia tehdä itse, osallistua ja saada elämyksiä. Tarjonnan hyvä saavutettavuus lisää yhdenvertaisia mahdollisuuksia toimia kulttuurin kentällä.

Saavutettavuus tulee huomioida strategisessa työssä, toiminnan suunnittelussa, viestinnässä, hinnoittelussa, tilojen esteettömyydestä. Tietoa ja elämyksiä tarjotaan eri aistien välityksellä. Ymmärtämisen esteitä poistetaan, kun tarjolla on kielivaihtoehtoja ja huomioidaan erilaisia oppimistyyliä. Avoin asenne on toiminnan lähtökohtana. Lähde: http://www.kulttuuriakkaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus

Erityisen tuen tarve: Tässä kehittämishankkeessa tarkoitamme erityistä tukea tarvitsevilla ihmisillä heitä, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Erityisen tuen tarve voi johtua myös muista syistä, esimerkiksi iästä tai kun kehityksen, kasvun tai oppimisen edellytykset ovat jostain syystä heikentyneet. Lähteet:

https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

http://www.sosiaalitalo.fi/ep/tiedostot/Erityisen_tuen_tarpeen_maarittely_ja_paivahoito_Pihlaja_120606.pdf

Käymme vastaukset luottamuksellisesti läpi ja tutkimusmateriaalia käytetään vain opinnäytetyössä. Vastaukset analysoidaan ja tulkitaan hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Julkaisussa käytettävät vastaukset pidetään tunnistamattomina. Emme kerää kyselyssä vastaajien henkilötietoja tai julkaise tunnistettavia kommentteja.

Toivomme, että sinulta heruu pieni hetki kyselyyn vastaamiseen, vastauksesi ovat meille kullannarvoista tutkimusmateriaalia. Pyydämme vastauksia 31.10. mennessä.

1. Olen toiminut kansantanssin ohjaajana tai opettajana

En ole toiminut

En ole toiminut vielä, mutta se kiinnostaa minua

Olen vasta aloittanut

1-2 vuotta

3-5 vuotta

5-10 vuotta

Kauemmin kuin 10 vuotta

Satunnaisesti, mutta jo useita vuosia

2. Missä muussa roolissa toimit kansantanssin alalla?

3. Minkä kohderyhmän (esim. lapset, aikuiset) kanssa toimit / olet toiminut?

4. Minulla on kokemusta erityistä tukea tarvitsevien ihmisten kansantanssiopetuksesta.

Ei

Vähän

Kyllä. Millaista kokemusta?

5. Voisin hyötyä koulutuksesta seuraavista aiheista (voit valita useamman):

erityisen tuen tarve ja sen huomioiminen kansantanssin harrastustoiminnassa

kansantanssin ohjaaminen erityisryhmille, millaisille ryhmille?

kansantanssin mahdollisuudet kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta

kansantanssin saavutettavuuden edistäminen ryhmän ohjaajan tai opettajan näkökulmasta

muusta, mistä aiheesta?

6. Vastaa väittämiin skaalalla 1-5 (1= eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä, 5=samaa mieltä):

Kansantanssin saavutettavuuden huomioiminen on tärkeää.

1   2   3   4   5

Kansantanssin saavutettavuuden edistämiseksi on tehty jo riittävästi.

1   2   3   4   5

Kansantanssin harrastaminen on tällä hetkellä mahdollista ja avointa kaikille.

1   2   3   4   5

Kansantanssia on helppo viedä uusiin toimintaympäristöihin.

1   2   3   4   5

Koen, että minulla on osaamista ohjata erilaisia ryhmiä, joissa on myös erityistä tukea tarvitsevia tanssijoita.

1   2   3   4   5

Ohjaamaani ryhmään tai yhteisöön, jossa toimin, ovat tervetulleita myös erityistä tukea tarvitsevat henkilöt.

1   2   3   4   5

7. Miten kansantanssin ja kansantanssialan saavutettavuutta voisi mielestäsi edistää?

8. Millaisia hyviä ratkaisuja ja tekoja saavutettavuuden edistämiseksi on jo tehty kansantanssin parissa viime vuosina esim. ryhmissä, seuroissa tai järjestöissä?

9. Millaista koulutusta, tukea tai apua tarvitset, jotta voisit itse omassa roolissasi edistää kansantanssin saavutettavuutta? Onko sinulle ohjaajana tai muussa roolissa tullut vastaan haasteita, joihin kaipaisit tukea?

10. Millaisiin uusiin toimintaympäristöihin kansantanssia voisi mielestäsi viedä?

11. Millaisia hyvinvointivaikutuksia kansantanssilla mielestäsi on ja miten niitä voisi hyödyntää laajemmin?

12. Haluatko vielä jakaa muita kokemuksiasi tai ajatuksiasi aiheesta?

Kiitoksia vastauksistasi ja ajastasi! Mikäli sinulla on kiinnostusta osallistua kehittämistyöhön työpajoihin liittyen tai jakaa asiantuntemustasi muutoin kehittämishankkeessamme, laita meille sähköpostia ja kerro itsestäsi ja kokemuksestasi lisää.

Yhteystiedot: riia.niemela@edu.turkuamk.fi ja heidi.palmu@edu.turkuamk.fi

Liite 2. Kansantanssityöpajan osallistujan kysely

Kansantanssityöpajan osallistujan kysely

Hei! Tervetuloa mukaan virtuaalisiin kansantanssityöpajoihin huhtikuussa! Tutkin työpajoissa, millaisin tavoin kansantanssituokiosta voidaan tehdä esteetön ja saavutettava kaikille. Työpajat toteutetaan koronaturvallisesti digitaalisten välineiden avulla. Jotta osaan valmistella työpajat juuri sinulle ja teidän ryhmälle sopivaksi, kerään hiukan ennakkotietoja tällä kyselyllä.

Vastaa vain niihin kohtiin, jotka koet sinun kohdallasi tärkeiksi. Kysely on anonymi eli kenenkään yksittäisen henkilön vastaukset eivät tule ilmi tietojen käsittelyssä. Ethän kirjoita vastauksiin nimeä tai muita tunnistettavia tietoja.

Kyselyyn voi vastata 14.3. asti.

Kyselyssä käytetyt kuvat on peräisin www.papunet.net. Tämän lomakkeen pohjana käytetty Vamlasin "Muokattava ilmoittautumislomake harrastusryhmään". Löytyy sivulta <https://vamlas.fi/lapsiperheet/> (12.2.2021)

Lisätiedot: Riia Niemelä, riia.niemela@edu.turkuamk.fi

1. Minkä ikäinen olet?

- Alle 20 vuotta
- 20-29 vuotta
- 30-39 vuotta
- 40-49 vuotta
- 50-59 vuotta
- Yli 60 vuotta

Vahvuudet:

2. Kerro missä olet hyvä:

3. Kerro mistä olet kiinnostunut tai mistä tykkäät:

Tuen tarve / erityistarpeet

4. Kerro keskittymiskyvystäsi tai tarkkaavuudesta. Onko sinun helppo keskittyä tehtäviin ja olla tarkkaavainen?

5. Motoriset taidot: Millaiset liikkumistaidot sinulla on?

Fyysiset rajoitteet:

6. Onko sinulla fyysisiä rajoitteita? Miten ne ilmenevät?

7. Käytätkö jotain liikkumisen apuvälinettä?

8. Tarvitsetko toisen henkilön apua liikkumiseen?

9. Onko sinulla aistiherkkyksiä (ääni, haju, valo, tunto)? Millaisia?

Kieli / vaihtoehtoinen kommunikointitapa

10. Mitä kieltä käytät?

11. Käytäkö jotain vaihtoehtoista kommunikointitapaa esim. kuvia tai viittomia?

12. Tarvitsetko puheen ymmärtämisen tueksi kuvia, viittomia tai tekstiä?

13. Onko jotain muuta, mitä tanssipajan ohjaajan olisi hyvä ottaa huomioon?

14. Toiveeni tanssipajan ohjaajalle:

15. Lomakkeen täyttötapa:

- Täytin lomakkeen itse tai toisen henkilön avustamana
- Lomakkeen täytti toinen henkilö osallistujan puolesta

**Kiitos paljon vastauksista! Niistä on paljon apua
työpajojen valmistelussa.**

Liite 3. Tanssin poluilla - osallistujapalaute

Kiitos sinulle osallistumisesta Tanssin poluilla – työpajoihin! Työpajat ovat osa Riia Niemelän ja Heidi Palmun ylempien ammattikorkeakouluopintojen opinnäytetyötä Turun Taideakatemiassa. Kehitämme työpajojen kautta toimintatapoja ja menetelmiä, jotka mahdollistavat tanssimisen kaikille. Tällä palautelomakkeella keräämme tietoa siitä, miten työpajat toimivat osallistujan näkökulmasta. Kysely on anonymi eli kenenkään yksittäisen henkilön vastaukset eivät tule ilmi tietojen käsittelyssä. Ethän kirjoita vastauksiin nimeä tai muuta tunnistettavia tietoja.

Kyselyyn voi vastata 12.5 asti.

Kyselyssä käytetyt kuvat on peräisin www.papunet.net.

1. Mikä oli sinulle mieluisinta Tanssin poluilla – työpajoissa?

2. Mitä koit ja opit työpajoissa?

3. Olisitko toivonut, että jotain olisi tehty toisin? Olisiko jotain pitänyt olla enemmän tai vähemmän?

4. Haluaisitko osallistua vastaavaan toimintaan
tulevaisuudessa?

Kiitos!

Liite 4. Tanssin poluilla -työpajojen avustajien / ryhmän ohjaajien palautelomake

Tanssin poluilla -työpajojen avustajien / ryhmän ohjaajien palautelomake

Kiitos, kun osallistuit asiakkaidesi kanssa Tanssin poluilla -työpajoihin. Tanssin poluilla -työpajat ovat osa minun ja Heidi Palmun ylempien ammattikorkeakouluopintojen opinnäytetyötä Turun Taideakatemiassa. Roolisi työpajoihin osallistumisen mahdollistajana oli merkittävä ja arvokas. Tällä kyselyllä kerään palautetta ja näkökulmia, joita sinulle heräsi osallistumisen varrella. Pääsit seuraamaan ryhmää samassa tilassa, ja näkemään näin työpajojen toimivuuden läheltä. Kyselyyn vastaaminen auttaa minua analysoimaan tarkemmin, mikä toimi ja mitä voisi tehdä jatkossa toisin. Tämä tieto hyödyttää paitsi minua, myös koko kansantanssialan toimijoita kehittämään toimintaa saavutettavammaksi. Kysely on anonyymi eli kenenkään yksittäisen henkilön vastaukset eivät tule ilmi tietojen käsittelyssä. Ethän kirjoita vastauksiin nimeä tai muita tunnistettavia tietoja.

Kyselyyn voi vastata 12.5. asti.

Ystävällisin terveisin, Riia Niemelä

Tanssin poluilla -työpajakokonaisuuden tavoitteet ja kuvailu:

Tanssin poluilla -työpajat tarjoavat osallistujilleen elämyksellisen matkan omaan itseen, luovuuteen ja liikkeeseen, kosketukseen ja yhteyteen toisten kanssa. Matkaa elävöittää kansantanssi, kansanmusiikki ja taiteen eri muodot. Tanssin polun työpajoihin jokainen on tervetullut juuri sellaisena kuin on, erityisiä taitoja tai aiempaa kokemusta tanssista tai taiteesta ei tarvita. Tanssin polku on esteetön, inklusiivinen ja ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukeva.

1. Miten toiminnalle asetetut tavoitteet toteutuivat ja vastasiko kuvailu käytäntöä?

Ei lainkaan   Huonosti   Hyvin   Erinomaisesti

2. Oliko ennakkoon lähetetty ja työpajojen aikana annettu ohjeistus riittävää?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

3. Oliko toiminta mielestäsi soveltuvaa kaikille osallistujille?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

4. Millaiset toimet mielestäsi auttoivat tekemään toiminnasta mahdollista kaikille osallistujille?

5. Miten toiminnasta voisi tehdä saavutettavampaa kaikille osallistujille?

6. Millaisia haasteita kohtasit?

7. Mitkä olivat erityisen onnistuneita hetkiä?

--

8. Mitä voisi tehdä toisin seuraavalla kerralla?

9. Miten koit digitaalisuuden toiminnassa?

10. Tuletko hyödyntämään omatoimisten pajojen ja ohjattujen kertojen materiaalia myöhemmin?

- Varmasti
- Mahdollisesti
- En tule hyödyntämään materiaaleja myöhemmin

11. Millaisiin toimintaympäristöihin työpajat mielestäsi sopisi?

12. Voisitko suositella Tanssin poluilla -työpajoja muillekin?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

13. Vapaa sana!

Liite 5. Tanssin poluilla – päiväkirja

Tanssin polku -oppimateriaali Riia ja Heidi
 Tämä oppimateriaali on tarkoitettu tanssin opettajien ja oppilaiden käyttöön. Se sisältää tanssin perusteita, tanssin historiaa ja tanssin tyyppien esittelyä. Materiaali on tarkoitettu tanssin opettajien ja oppilaiden käyttöön.

1. Tanssin perusteita

2. Tanssin historia

3. Tanssin tyyppiä

4. Tanssin tyyppiä

5. Tanssin tyyppiä

6. Tanssin tyyppiä

7. Tanssin tyyppiä

8. Tanssin tyyppiä

9. Tanssin tyyppiä

10. Tanssin tyyppiä

11. Tanssin tyyppiä

12. Tanssin tyyppiä

13. Tanssin tyyppiä

14. Tanssin tyyppiä

15. Tanssin tyyppiä

16. Tanssin tyyppiä

17. Tanssin tyyppiä

18. Tanssin tyyppiä

19. Tanssin tyyppiä

20. Tanssin tyyppiä

21. Tanssin tyyppiä

22. Tanssin tyyppiä

23. Tanssin tyyppiä

24. Tanssin tyyppiä

25. Tanssin tyyppiä

26. Tanssin tyyppiä

27. Tanssin tyyppiä

28. Tanssin tyyppiä

29. Tanssin tyyppiä

30. Tanssin tyyppiä

31. Tanssin tyyppiä

32. Tanssin tyyppiä

33. Tanssin tyyppiä

34. Tanssin tyyppiä

35. Tanssin tyyppiä

36. Tanssin tyyppiä

37. Tanssin tyyppiä

38. Tanssin tyyppiä

39. Tanssin tyyppiä

40. Tanssin tyyppiä

41. Tanssin tyyppiä

42. Tanssin tyyppiä

43. Tanssin tyyppiä

44. Tanssin tyyppiä

45. Tanssin tyyppiä

46. Tanssin tyyppiä

47. Tanssin tyyppiä

48. Tanssin tyyppiä

49. Tanssin tyyppiä

50. Tanssin tyyppiä

51. Tanssin tyyppiä

52. Tanssin tyyppiä

53. Tanssin tyyppiä

54. Tanssin tyyppiä

55. Tanssin tyyppiä

56. Tanssin tyyppiä

57. Tanssin tyyppiä

58. Tanssin tyyppiä

59. Tanssin tyyppiä

60. Tanssin tyyppiä

61. Tanssin tyyppiä

62. Tanssin tyyppiä

63. Tanssin tyyppiä

64. Tanssin tyyppiä

65. Tanssin tyyppiä

66. Tanssin tyyppiä

67. Tanssin tyyppiä

68. Tanssin tyyppiä

69. Tanssin tyyppiä

70. Tanssin tyyppiä

71. Tanssin tyyppiä

72. Tanssin tyyppiä

73. Tanssin tyyppiä

74. Tanssin tyyppiä

75. Tanssin tyyppiä

76. Tanssin tyyppiä

77. Tanssin tyyppiä

78. Tanssin tyyppiä

79. Tanssin tyyppiä

80. Tanssin tyyppiä

81. Tanssin tyyppiä

82. Tanssin tyyppiä

83. Tanssin tyyppiä

84. Tanssin tyyppiä

85. Tanssin tyyppiä

86. Tanssin tyyppiä

87. Tanssin tyyppiä

88. Tanssin tyyppiä

89. Tanssin tyyppiä

90. Tanssin tyyppiä

91. Tanssin tyyppiä

92. Tanssin tyyppiä

93. Tanssin tyyppiä

94. Tanssin tyyppiä

95. Tanssin tyyppiä

96. Tanssin tyyppiä

97. Tanssin tyyppiä

98. Tanssin tyyppiä

99. Tanssin tyyppiä

100. Tanssin tyyppiä

Liite 6. Riian työpajojen mainos

Tanssia just sulle!

Virtuaalisissa kansantanssityöpajoissa pääset tanssimaan yhdessä toisten kanssa, etsimään oman kehon mahdollisuuksia, tutustumaan kansanmusiikkiin, ja kokemaan luovuuden voimaa. Kansantanssin maailmaan sukellaan eri aistien ja taidelajien kautta.

TYÖPAJAT SOPIVAT KAIKILLE,
AIEMPAA KOKEMUSTA TANSSISTA EI TARVITA.
ILMOITA KIINNOSTUKSESTA OMALLE
PÄIVÄAIKAISEN TOIMINNAN
OHJAAJALLE. TANSSIMAAN KOKOONNUTAAN
TORSTAISIN HUHTIKUUSSA. TARKEMPI AIKA JA
PAIKKA ILMOITETAAN MYÖHEMMIN.

Työpajat ovat osa opintojani Turun Taideakatemiassa.
Kehitän työpajoissa opetustapoja, joilla
kansantanssi mahdollistuu kaikille.

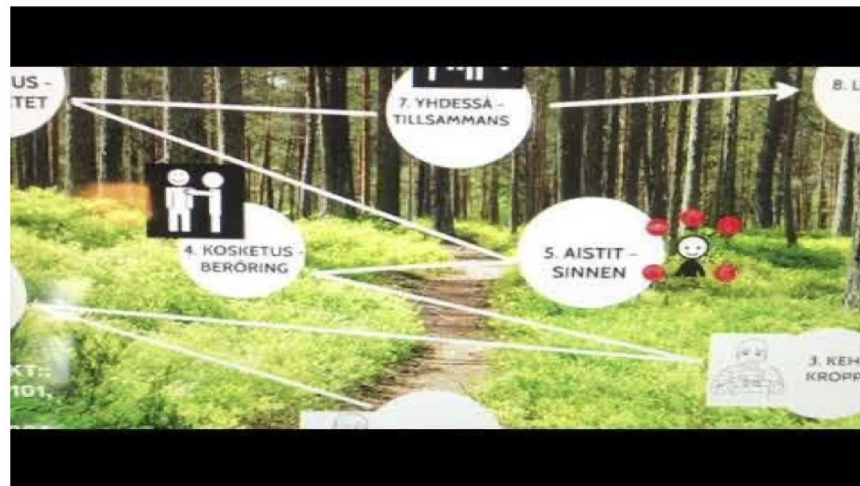
Terveisin,
Riia Niemelä
Tanssinopettaja AMK
opiskelija (ylempi AMK-tutkinto)
riia.niemela@edu.turkuamk.fi

Liite 7. Ohjeistus tanssin avustamisesta

Tervetuloa Tanssin polulle!

Mukavaa, että olet mukana Tanssin polulla -työpajoissa. Sinun roolisi osallistujia tukevana, innostavana ja avustavana henkilönä on tärkeä! Tsekkää lyhyt esittely: [Tanssin polku-esittely-dansens stigar presentation](#)

Lähtökohtamme työpajoissa on se, että kaikki voivat tanssia ja tanssi kuuluu kaikille. Jokainen on yksilö, me kaikki liikumme, opimme ja toimimme yksilöllisesti. Pyrimme huomioimaan osallistujien yksilöllisyyden, tuen tarpeet ja erilaiset tavat liikkua mahdollisimman monipuolisesti ennakkoon. Nyt, kun toimimme virtuaalisesti yhteyksien päästä, emme pääse työpajan ohjaajina niin hyvin havainnoimaan osallistujien toimintaa ja sopeuttamaan toimintaa hetkessä. Sinun roolisi läsnä olevana henkilönä siten korostuu. Tämä virtuaalinen tapa toimia on uutta meille kaikille, joten olkaamme avoimia ja myös armollisia itsellemme, vain kokeilemalla voimme oppia. Otamme mielellämme vastaan kaikki huomiot ja kehitysideat, mitä teille tulee mieleen tämän polun varrella.

Videomateriaalissa pyrimme huomioimaan eri tavoin liikkuvia ihmisiä siten, että harjoitteita voi tehdä niin istuen kuin seisten. Meillä ei kuitenkaan ollut kaikkia mahdollisia apuvälineitä käytettävissä, joten emme pystyneet havainnollistamaan kaikkia mahdollisia tapoja osallistua. Olennaista ei ole tehdä samalla tavalla kuin me videolla teemme vaan kukin voi tehdä omalla tavallaan, kaikille löytyy jokin tapa osallistua. Tanssi ei aina näy ulospäin suurena liikkeenä vaan se voi olla myös hetkessä läsnäoloa itselle ja toisille, oman kehon tuntemusten aistimista, toisten liikkeen havainnointia, musiikin rytmin, melodian ja sävyjen kokemista. Siispä soveltakaa rohkeasti. Ei tarvitse miettiä, mikä tapa on oikein ja mikä väärin: kun ihminen pääsee osalliseksi, on kaikki tavat oikein.

Harjoitteet on sovellettu tähän korona-aikaan siten, että fyysistä kosketusta osallistujien välillä tulisi mahdollisimman vähän. Joissakin harjoitteissa kosketus on korvattu huivilla. Tanssille luontaista on fyysinen läheisyys ja kosketus, joten toivottavasti pääsette myöhemmin kokeilemaan Tanssin polun – harjoitteita ja kansantanssia muutoinkin siten, että fyysistä läheisyyttä ei tarvitse välttää.

Keräämme Tanssin polun aikana palautetta padletille. Sen lisäksi lopuksi lähetän osallistujille, sekä teille avustaville henkilöille palautelomakkeen.

Tanssissa avustamisen muistilista

- Jokainen osallistuja ja avustaja on hyvä sellaisenaan ja toimii oman kehon ehdoilla.
- Anna osallistujille tilaa loistaa, mutta älä hetkessä mukana sillä oma innostus ja eläytyminen tarttuu!
- Huomaa hyvä, huomaa pienikin liike oli se sitten sormen liike tai hymyn häivähdyks kasvoilla!
- Tee liikkeet selkeästi mallina, mutta älä odota, että osallistujat imitoivat sinun liikettä, jokainen toimii oman kehon ehdoilla.
- Voit avustaa osallistujaa tarvittaessa liikeradoissa lempeästi fyysisesti ohjaten. Välillä voi auttaa tekemään liikkeen alusta loppuun yhdessä ja välillä antaa liikkeelle vain suunta kosketuksella.
- Liikkeen voi aina vaihtaa toiseen liikkeeseen. Esimerkiksi voitte miettiä, millä muulla kehonosalla voi tehdä jalan tömistyksen korvaavan äänen tai miten vaikkapa käden pyöritystä vastaavan liikkeen voi tehdä jollakin toisella kehonosalla.
- Harjoitteita voi tehdä omassa tilassa keskittyen vain omaan liikkeeseen, jaetussa tilassa yhdessä toisen kanssa (pariharjoitteet) tai yhteisessä tilassa liikkuen (koko ryhmänä liikkuminen).
- Jos ryhmässä on henkilöitä, jotka käyttävät liikkumiseen jotain apuvälinettä, kannusta tutkimaan millaisen liikkumisen oma apuväline mahdollistaa. Videolla teemme harjoitteita istuen tuolilla, joka ei mahdollistanut liikkumista tilassa. Mikäli henkilöllä on pyörätuoli tai rollaattori, kannustakaa liikkumaan myös tilassa. Toisaalta myös kävellen liikkuvat henkilöt voivat välillä kokeilla, miltä tuntuu tehdä harjoite tuolissa istuen.
- Tarkkaile tilannetta, missä tarvitaan ylimääräistä kättä ja tai kädestä pitäen ohjausta.
- Anna kaikille se aika, minkä hän jaksaa ja pystyy olemaan mukana. Työpajoja voi yksilöllistää niin, että kukin voi osallistua vaikka vain yhteen harjoitteeseen tai kaikkiin alusta loppuun.
- Omatoimisiin työpajoihin on laitettu paljon erilaista materiaalia, voitte valita sieltä sopivat tai tehdä vaikka kaikki.

Työpajoissa tarvittavia välineitä:

Työpajoissamme käytetään jonkin verran välineitä, mutta kaikki eivät ole välttämättömiä ja niitä voi korvata luovasti toisilla välineillä.

- Tietokone ja tarpeeksi suuri näyttö, jotta kaikki osallistujat näkevät
- Tarvittaessa tuoleja lepoon
- Kevyitä huiveja
- Keppejä (vapaavalintainen)
- Aistit - työpajassa erilaisia aisteja herätteleviä esineitä (materiaali, muoto, koko, ääni...) esim. Lusikka, tynny, kulkunen...
- Aistit -työpajassa erilaisia rentoutumiseen sopivia välineitä esim. pieni pallo, huivi, pensseli, höyhen...(mitä löytyy)

Tanssin polun tavoitteet ja kuvailu:

- Tanssin polku tarjoaa osallistujilleen elämyksellisen matkan omaan itseen, luovuuteen ja liikkeeseen, kosketukseen ja yhteyteen toisten kanssa. Matkaa elävöittää kansantanssi, kansanmusiikki ja taiteen eri muodot. Tanssin polun työpajoihin jokainen on tervetullut juuri

sellaisena kuin on, erityisiä taitoja tai aiempaa kokemusta tanssista tai taiteesta ei tarvita. Tanssin polku on esteetön, inklusiivinen ja ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia tukeva.

Tekniset ohjeet Kansantanssin polku -prezissä:

- Tanssin polku löytyy visualisoituna prezissä. Löydät sieltä linkit ohjattuihin työpajoihin ja ohjeet omatoimisiin työpajoihin. Visualisoinnin tarkoituksena on selkeyttää työpajan struktuuria, toimia muistin virkistykseenä jo koettuihin työpajoihin / harjoitteisiin ja toimia materiaalipankkina.
- Linkki Tanssin polkuun: (linkki poistettu julkisesta liitteestä)
- Prezi toimii hiirellä ja nuolinäppäimillä eli pystytte liikkumaan pajassa harjoitteesta toiseen painamalla nuolinäppäintä.
- Huom! Musiikkien osalta emme vielä keksineet parasta tapaa liittää ne materiaaliin. Osan kohdalla ne alkavat soida heti, kun harjoitteen avaa. Musiikin voi keskeyttää painamalla äänitorven kuvaa. Monessa harjoitteessa voi käyttää myös jotain ihan omaa musiikkia tai tanssia videolla olevan musiikin kanssa.

Tanssin polkuun sisältyy:

- Osallistujan kuvaus – ennakkotietokysely
- Ohjeistus avustaville henkilöille
- Tanssin polku prezissä: linkit ohjattuihin kertoihin ja omatoimisiin materiaaleihin
- Palauteseinä padlet
- Palautelomake avustaville henkilöille
- Palautelomake osallistujille

Elämyksellistä matkaa!

Terkuin, Riia ja Heidi

Liite 8. På Dansens stigar – virtuella Dansverkstäder kring tillgänglig dans

PÅ DANSENS STIGAR – Virtuella Dansverkstäder kring tillgänglig dans

VAD? En kroppslig äventyrsresa där vi stiger in i (den folkliga) dansvärlden genom musik, sinnen, kreativitet, gemenskap, kroppen och beröring.

HUR? Verkstäderna, äventyrsresan, ordnas coronavänligt, virtuellt, via Teams eller Zoom, men en del av "äventyret" kan man genomföra självständigt med hjälp av material ni får till handa.

NÄR? Äventyrsresan består av 8 "träffar", (ca 30 min/gång), varav 5 st ordnas virtuellt "live" under april-maj månad (söndagar och några tisdagar). Datumen här nedan. De tre övriga blir självständiga som man kan genomföra när man själv vill och kan.

Söndagar: 11.4, 18.4 och 25.4, Tidagar: 13.4, 20.4 och 27.4 (extra). Bägge dagarna kl.18!

FÖR VEM? Familjer med barn i behov av stöd (föräldra-barn aktivitet, autismspektrum, funktionsnedsättning av ngt slag el.dyl.)

Ungdomar/unga vuxna (ungdomsinriktad aktivitet för personer autismspektrum, funktionsnedsättning av ngt slag el.dyl.)

Skolklass/boende-enhet/dagverksamhet...(Tiden anpassas enligt gruppens möjligheter.)

Andra som vill komma med och utveckla och utforska dansens möjligheter virtuellt tillsammans med mig.

VAD KRÄVS? Tillgång till internetkoppling via en dator/pekplatta/YETI-tablett el.dyl. gärna med kamerafunktion.

Anmäl ditt/ert intresse till mig inom mars månad. Att delta i verkstäderna är gratis för alla!

Och här ännu en länk till en liten presentationsvideo om "Dansens stig"

https://youtu.be/YCu_6Hekv30.

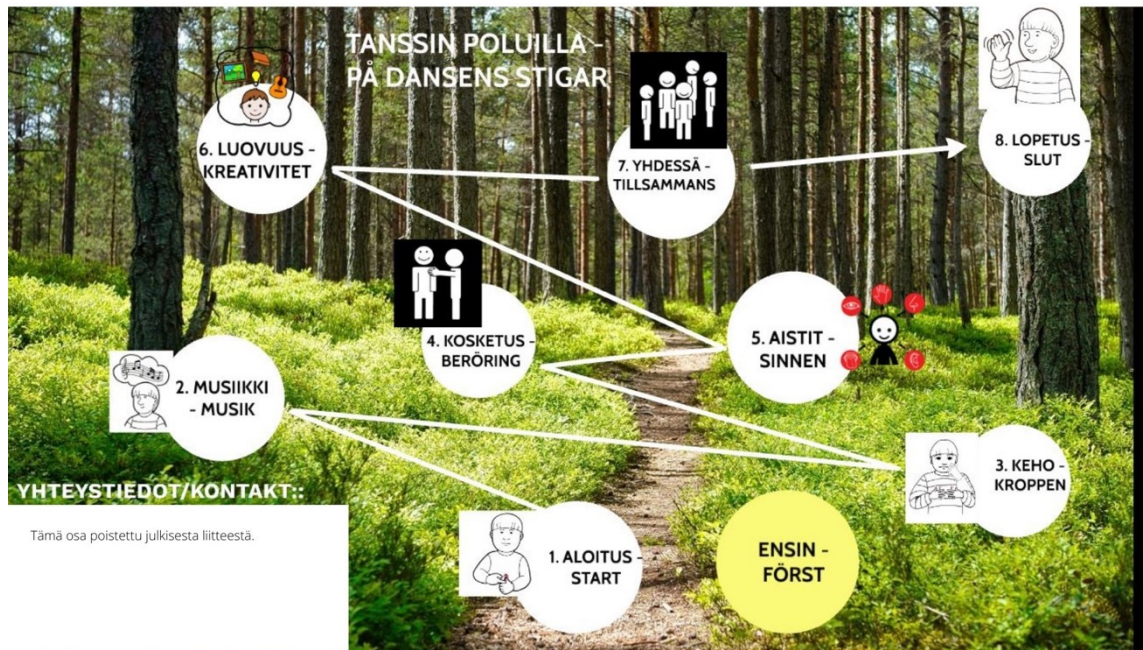
Mig, Heidi Palmu, når man bäst via telefon (040 539 1884) eller e-post (heipalmu@mac.com). Svarar gärna på frågor!

Danshälsningar,

Heidi Palmu

Liite 9. Tanssin poluilla – ohjeistus prezissä, aloitussivu

Liite 10. Tuntinäkömää esimerkki

 ALOITUS - START
(Live)

TÄNÄÄN TARVITSET MUKAASI:
ITSESI JA ILOISEN MIELEN. HUIVIN.

TAVOITE: Tutustuminen osallistujiin, tanssin polkuun ja tulevaan ohjelmaan.

IDAG BEHÖVER DU MED DIG:
DIG SJÄLV OCH GLATT HUMÖR. EN DUK.

MÅL: Bli bekant med deltagarna, dansens stig och det kommande programmet.

1.

2.

3.

4.

Liite 11. Webinaarin mainos ja ohjelma

Ohjelma

18.00-18.10 TERVETULOSANAT JA ESITTÄYTYMINEN

18.10-18.40 TANSSIN POLUILLA - KEHITTÄMISHANKKEEN
ESITTELY JA JOHTOPÄÄTÖKSET,

RIIA NIEMELÄ JA HEIDI PALMU, TANSSINOPETTAJAT AMK,
KULTTUURIHYVINVOINNIN OPISKELIJAT YAMK

18.40-18.55 RYHMÄKESKUSTELU: KEHITYSIDEAT JA
JATKOAJATUKSET TANSSIN POLUILLA-TOIMINTAMALLISTA
KANSANTANSSIN HARRASTUSTOIMINTAAN

18.55-19.00 TAUKO

19.00-19.30 YHDENVERTAISUUS JASAAVUTETTAVUUS
TAITEEN KENTÄLLÄ - NÄIN MINUSTA TULI TANSSIJA,
MAIJA KARHUNEN, FREELANCE TANSSIJA JA ESIINTYJÄ

19.30-19.45 RYHMÄKESKUSTELU: MILTÄ TULEVAISUUS
TAIDEHARRASTUSTEN SAAVUTETTAVUUDEN KANNALTA
NÄYTTÄÄ?

19.45-20.00 LOPPUKESKUSTELU